

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

BRNO 2004

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc., PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del Maschio
Na titulním listě:	Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
Tisk:	Bekros
Náklad:	400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

BRNO 2004

3001-

9395458

Obsah

STUDIE A KRÁTKÉ ČLÁNKY

Jiří A. Svoboda	NEANDERTÁLCI VERSUS ANATOMICKY MODERNÍ LIDÉ. K AKTU- ÁLNÍMU STAVU VÝZKUMU VE STŘEDNÍM PODUNAJÍ	13
	NEANDERTHALS VERSUS ANATOMICALLY MODERN HUMANS. ACTUAL STATE OF RESEARCH IN THE MIDDLE DANUBE REGION	
Miroslav Bárta, Vladimír Brůna, Viktor Černý, Jiří Musil, Jiří A. Svoboda, Miroslav Verner	REPORT ON THE SURVEY AND TRIAL EXCAVATIONS OF THE CZECH INSTITUTE OF EGYPTOLOGY, CARRIED IN THE AREA OF EL-HAYEZ, BAHARIA OASIS (2 ND SEASON, 6.3.-31. 3. 2004)	23
	ZPRÁVA O PRŮZKUMU A ZJIŠŤOVACÍM VÝZKUMU ČESKÉHO EGYPTOLOGIC- KÉHO ÚSTAVU V PROSTORU EL-HAYEZ, OÁZA BAHARÍJA (2. VÝZKUMNÁ SEZONA, 6.3.-31.3. 2004)	
Miroslav Chleborád, Robert Chleborád, Svatava Tlustá, Lubomír Šebela	„ŘÍMSKÉ“ SÍDLIŠTĚ U VICEMILIC „RÖMERZEITLICHE“ SIEDLUNG BEI VICEMILICE	29
Jan Jílek	JEHLICOVITÝ LÉKAŘSKÝ NÁSTROJ Z MUŠOVSKA V KONTEX- TU STŘEDNÍHO PODUNAJÍ	33
	EIN NADELARTIGES MEDIZINISCHES INSTRUMENT AUS DER REGION VON MUŠOV IM KONTEXT DES MITTELDONAU GEBIETES	
Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Marek Peška, Dana Zapletalová, Antonín Zůbek	PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY ZÁCHRANNÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ V BRNĚ V ROCE 2003	39
	VORLÄUFIGE ERGEBNISSE ARCHÄOLOGISCHER RETTUNGSGRABUNGEN IN BRNO IM JAHR 2003	
Petr Hejhal, Petr Hrubý, Vítězslav Mráz	PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY ZÁCHRANNÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ V JIHLAVĚ V ROCE 2003	97
	VORLÄUFIGE ERGEBNISSE ARCHÄOLOGISCHER RETTUNGSGRABUNGEN IN IGLAU IM JAHR 2003	

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

PALEOLIT A MEZOLIT		
MLADEČ (okr. Olomouc)	J. A. Svoboda, M. Nývltová Fišáková	109
PAVLOVICE U PŘEROVA (okr. Přerov)	Z. Nerudová, J. Homolka	109
POHOŘELICE (okr. Zlín)	P. Škrdla	112
PŘESTAVLKY (okr. Přerov)	Z. Schenk, Z. Schenková	114
SPYTIHNĚV (okr. Zlín)	P. Škrdla, M. Nývltová Fišáková	115
SUŠICE (okr. Přerov)	Z. Nerudová, J. Homolka	116
UH. HRADIŠTĚ (k. ú. Jarošov u Uh. Hradště, okr. Uh. Hradště)	P. Škrdla	116
VEVERSKÉ KNÍNICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča	117
ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, P. Žákovský	117

NEOLIT

BEDŘICHOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos, D. Parma	121
BRNO (k. ú. Bystřec, okr. Brno-město)	M. Kuča, J. Šlajсна, B. Šimral	121
BRNO (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	M. Přichystal	122
BRNO (k. ú. Žebětín, okr. Brno-město)	M. Kuča	122
BŘEZOLUPY (okr. Uherské Hradště)	M. Kuča, P. Škrdla	122
BUKOVANY (okr. Olomouc)	J. Vrána	122
DALEŠICE (okr. Třebíč)	M. Vokáč, M. Kuča	123
HLUBOKÉ MAŠŮVKY (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	123
HNĚVOTÍN (okr. Olomouc)	A. Tajer	125
HODONICE (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	126
HORNÍ SUKOLOM (okr. Olomouc)	M. Kalábek	126
CHOLINA (okr. Olomouc)	M. Šmíd	126
CHUDČICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča	126
KRALICE NA HANÉ (okr. Prostějov)	M. Šmíd	126
KRUMSÍN (okr. Prostějov)	J. Hebr	127
KUŘIM (okr. Brno-venkov)	M. Přichystal	127
LIPNÍK NAD BEČVOU (okr. Přerov)	A. Tajer	127
MAŠOVICE (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	127
MEDLOVICE (okr. Vyškov)	D. Parma	128
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	128
MOSTKOVICE (okr. Prostějov)	P. Fojtík	128
OLOMOUC (k. ú. Hejčín, okr. Olomouc)	J. Vrána	129
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Peška, F. Šrámek	129
PROSTĚJOV (k. ú. Držovice, okr. Prostějov)	M. Šmíd	129
PŘÍBRAM (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, M. Vokáč, J. Kovář	129
RATIBOŘICE (okr. Třebíč)	M. Vokáč, P. Škrdla	130
SENTICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, K. Smíšek	130
SLATINKY (okr. Prostějov)	P. Moš	131
SLAVIČÍN (k. ú. Nevšová, okr. Zlín)	J. Ščuglík	131
TETČICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča	131
TULEŠICE (okr. Znojmo)	M. Přichystal	132
VELKÉ LOSINY (okr. Šumperk)	Z. Schenk	132
VELKÝ TÝNEC (k. ú. Vsisko, okr. Olomouc)	J. Vrána	132
VEVERSKÉ KNÍNICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, J. Šlajсна	133
VYSOKÉ POPOVICE (okr. Brno-venkov)	M. Vokáč, M. Kuča, J. Kovář	133
ZAKŘANY (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, M. Vokáč, J. Kovář	133
ZLÍN (k. ú. Malenovice, okr. Zlín)	J. Kohoutek	133
ZNOJMO (k. ú. Hradště, okr. Znojmo)	Z. Čižmář	134
ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)	M. Kuča, P. Žákovský	134

ENEOLIT

BRODEK U PROSTĚJOVA (okr. Prostějov)	M. Šmíd	139
BŘEZINA (okr. Vyškov)	J. Hebr	139
BUKOVANY (okr. Olomouc)	J. Vrána	139
DRNHOLEC (okr. Břeclav)	P. Kubín	140
HABROVANY (okr. Vyškov)	Z. Baarová	140
HAMRY (okr. Prostějov)	J. Hebr, P. Moš	140
HLUBOKÉ MAŠŮVKY (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	140
HNĚVOTÍN (okr. Olomouc)	A. Tajer	141
HODONICE (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	142
KUDLOVICE (okr. Uherské Hradště)	P. Škrdla	142
LULEČ (okr. Vyškov)	Z. Baarová	142
MAŠOVICE (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	142
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	143
OLOMOUC (k. ú. Hejčín, okr. Olomouc)	J. Vrána	144
OLOMOUC (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)	M. Kalábek	145
PTÁČOV (okr. Třebíč)	M. Vokáč, A. Pelikán	145
SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)	D. Prama	146
TRNÁVKA (okr. Přerov)	M. Kalábek	146

TULEŠICE (okr. Znojmo)	M. Přichystal	146
ÚJEZD (okr. Olomouc)	J. Vrána	147
UNIČOV (okr. Olomouc)	M. Kalábek	147
VELKÉ LOSINY (okr. Šumperk)	Z. Schenk	147
VELKÝ TÝNEC (k. ú. Vsisko, okr. Olomouc)	J. Vrána	148
VŘESOVICE (okr. Prostějov)	M. Šmíd	148

DOBA BRONZOVÁ

BAVORY (okr. Břeclav)	S. Stuchlík	153
BEDŘICHOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos, D. Parma	153
BRNO (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	M. Přichystal	154
BRNO (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	S. Stuchlík, L. Šebela	155
BŘEZINA (okr. Vyškov)	J. Hebr	155
BUKOVANY (okr. Olomouc)	J. Vrána	156
ČEKYNĚ (okr. Přerov)	V. Vránová	156
FRÝDEK-MÍSTEK (okr. Frýdek-Místek)	J. Juchelka	156
HABROVANY (okr. Vyškov)	Z. Baarová	157
HAMRY (okr. Prostějov)	J. Hebr, P. Moš	157
HODONICE (okr. Znojmo)	Z. Čížmář	157
HRADČANY (k. ú. Koberžice, okr. Prostějov)	M. Šmíd	158
NOVÉ HVĚZDLICE (okr. Vyškov)	D. Parma	158
OLBRAMOVICE (okr. Znojmo)	P. Kos	158
OLOMOUC (k. ú. Hejčín, okr. Olomouc)	J. Vrána	160
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Peška, F. Šrámek	160
PŘEROV (okr. Přerov)	Z. Schenk, Z. Schenková	160
ŘÍKOVICE (okr. Přerov)	A. Drechsler, Z. Schenk	160
SLATINKY (okr. Prostějov)	P. Moš	161
SLAVKOV U BRNA (okr. Vyškov)	D. Parma	161
SMRŽICE (okr. Prostějov)	J. Hebr	161
SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)	D. Parma	161
TETČICE (okr. Brno-venkov)	T. Zeman, Z. Hájek	161
TULEŠICE (okr. Znojmo)	M. Přichystal	161
VĚTEŘOV (okr. Hodonín)	M. Hložek	162
VĚŽKY (okr. Kroměříž)	Z. Schenk, M. Sedláčková	162
VÍTONICE (okr. Znojmo)	Z. Čížmář	162
VRBÁTKY (okr. Prostějov)	M. Šmíd	162
ZLÍN (k. ú. Malenovice, okr. Zlín)	J. Kohoutek	163
ZNOJMO (k. ú. Hradště, okr. Znojmo)	Z. Čížmář	163

DOBA ŽELEZNÁ

BRNO (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	M. Přichystal	167
BUKOVANY (okr. Olomouc)	M. Kalábek	168
BUKOVANY (okr. Olomouc)	J. Vrána	168
DOLNÍ DUBŇANY (okr. Znojmo)	M. Přichystal	168
HABROVANY (okr. Vyškov)	Z. Baarová	168
HAMRY (okr. Prostějov)	J. Hebr, P. Moš	169
HORNÍ SUKOLOM (okr. Olomouc)	M. Kalábek	169
HRADČANY (okr. Prostějov)	M. Šmíd	169
CHVALKOVICE (okr. Vyškov)	D. Parma	169
KLENTNICE (okr. Břeclav)	P. Kubín	169
KRALICE NA HANÉ (okr. Prostějov)	M. Šmíd	169
KRUMSÍN (okr. Prostějov)	J. Hebr	170
LIPNÍK NAD BEČVOU (k. ú. Podhoří, okr. Přerov)	M. Kalábek	170
LIPNÍK NAD BEČVOU (k. ú. Podhoří, okr. Přerov)	A. Tajer	171
LUBNICE (okr. Znojmo)	Z. Čížmář	171
MAŠOVICE (okr. Znojmo)	Z. Čížmář	171
MEDLOVICE (okr. Vyškov)	D. Parma	171
MODRÁ (okr. Uherské Hradště)	M. Vaškových	172
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	173
OLBRAMOVICE (okr. Znojmo)	P. Kos	176

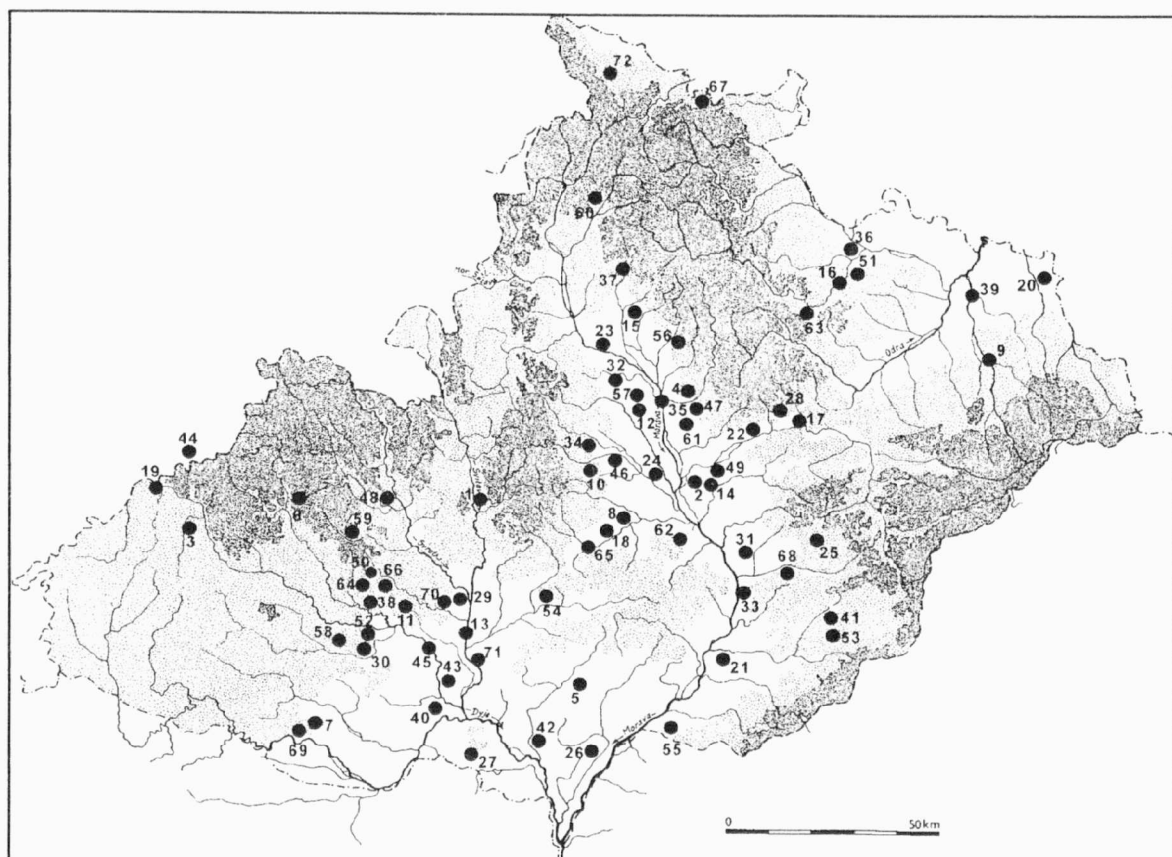
OLOMOUC (okr. Olomouc)	M. Kalábek	177
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Peška, F. Šrámek	177
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Peška, F. Šrámek	177
OTROKOVICE (okr. Zlín)	J. Kohoutek	178
RADVANICE (okr. Přerov)	A. Drechsler, Z. Schenk	178
ROKYTNICE (okr. Přerov)	M. Šmíd	179
SOBŮLKY (okr. Hodonín)	T. Zeman	179
SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)	D. Parma	179
ŠAKVICE (okr. Břeclav)	P. Kubín	179
ZLÍN (k. ú. Malenovice, okr. Zlín)	J. Kohoutek	180
ZNOJMO (k. ú. Hradčtě, okr. Znojmo)	Z. Čizmář	180
 DOBA ŘÍMSKÁ A STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ		
BRNO (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	M. Přichystal	183
BRNO (k. ú. Ivanovice, okr. Brno-město)	D. Parma	183
CHVALKOVICE (okr. Vyškov)	D. Parma	183
MODRÁ (okr. Uherské Hradčtě)	M. Vaškových	184
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	184
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Peška, F. Šrámek	185
SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)	D. Parma	187
SVATOBŮRICE (k. ú. Místřín, okr. Hodonín)	M. Hložek, O. Šedo	187
TULEŠICE (okr. Znojmo)	M. Přichystal	187
 STŘEDOVĚK A NOVOVĚK		
BLANSKO (okr. Blansko)	T. Zeman	191
BOCHOŘ (okr. Přerov)	A. Drechsler, Z. Schenk	191
BRTNICE (okr. Jihlava)	P. Hejhal	191
BUKOVANY (okr. Olomouc)	M. Kalábek	194
BUKOVANY (okr. Olomouc)	J. Vrána	195
ČEJČ (okr. Hodonín)	M. Mazuch, L. Poláček, J. Škojec	195
DOBRÁ VODA (okr. Žďár nad Sázavou)	M. Vokáč, P. Škrdla	196
DOBŠICE (okr. Znojmo)	Z. Čizmář	196
DŘEVNOVICE (okr. Prostějov)	P. Fojtík	196
FRÝDEK-MÍSTEK (okr. Frýdek-Místek)	J. Juchelka	197
HAMRY (okr. Prostějov)	J. Hebr, P. Moš	197
HLÍNA (okr. Brno-venkov)	P. Holub	197
HNĚVOTÍN (okr. Olomouc)	A. Tajer	198
HOLASICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos, L. Melišová	198
HORNÍ MOŠTĚNICE (okr. Přerov)	Z. Schenk	199
HORNÍ SUKOLOM (okr. Olomouc)	M. Kalábek	199
HRADEC NAD MORAVICÍ (okr. Opava)	J. Juchelka	199
HRANICE (k. ú. Velká, okr. Přerov)	A. Tajer	200
CHVALKOVICE (okr. Vyškov)	D. Parma	200
JIHLAVA (okr. Jihlava)	D. Zimola	200
KARVINÁ (k. ú. Fryštát, okr. Karviná)	J. Juchelka	202
KUNOVICE (okr. Uherské Hradčtě)	M. Vaškových	202
LIPNÍK NAD BEČVOU (k. ú. Podhoří, okr. Přerov)	A. Tajer	203
LIPNÍK NAD BEČVOU (okr. Přerov)	J. Vrána	203
LITOVEL (okr. Olomouc)	P. Šlězár, K. Faltýnek	204
LITOVEL (k. ú. Nasobůrky, okr. Olomouc)	K. Faltýnek	208
LITOVEL (okr. Olomouc)	P. Šlězár	208
LOBODICE (okr. Přerov)	V. Vránová	210
LUKOV (okr. Zlín)	J. Langová	210
MIKULČICE (okr. Hodonín)	M. Mazuch, L. Poláček	211
MIKULČICE (okr. Hodonín)	L. Poláček, R. Rutar	212
MIKULOV (okr. Břeclav)	P. Kubín	212
MILENOV (okr. Přerov)	A. Tajer	212
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	R. Procházka	213
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	213
MORAVSKÝ KRUMLOV (okr. Znojmo)	Z. Čizmář	213

MYSLOČOVICE (okr. Zlín)	J. Kohoutek	214
NÁKLO (okr. Olomouc)	V. Vránová	215
NAPAJEDLA (okr. Zlín)	J. Kohoutek	215
OHROZIM (okr. Prostějov)	P. Moš	216
OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	P. Večeřa	216
OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	H. Dehnerová	216
OLOMOUC (okr. Olomouc)	J. Vrána	218
OLOMOUC (okr. Olomouc)	M. Kalábek	219
OLOMOUC (okr. Olomouc)	J. Bláha	219
OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	R. Zatloukal	223
OLOMOUC (k. ú. Hejčín, okr. Olomouc)	J. Vrána	226
OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)	J. Vrána	226
OPAVA (okr. Opava)	M. Zezula	227
OPAVA (k. ú. Kateřinky, okr. Opava)	M. Zezula	229
OPAVA (okr. Opava)	M. Kiecoň	229
OPAVA (okr. Opava)	M. Kiecoň, M. Zezula	230
OPAVA (okr. Opava)	M. Kiecoň, T. Ott, M. Zezula	231
OSKAVA (okr. Šumperk)	Z. Schenk	232
OSLAVANY (okr. Brno-venkov)	P. Holub, V. Kolařík, D. Merta	232
OSTRAVA (k. ú. Hrabová, okr. Ostrava)	M. Zezula	233
OSTRAVA (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava)	M. Zezula	234
OSTRAVA (okr. Ostrava)	M. Kiecoň	234
PASOHLÁVKY (okr. Břeclav)	P. Kubín	235
PETRŮVKA (okr. Zlín)	J. Kohoutek	235
PODIVÍN (okr. Břeclav)	P. Holub	235
POHOŘELICE (okr. Břeclav)	P. Holub	236
POLNÁ (okr. Jihlava)	D. Zimola	237
PRAVLOV (Brno-venkov)	P. Holub	237
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	P. Moš	238
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	M. Šmíd	238
PŘÁSLAVICE (okr. Olomouc)	M. Kalábek	239
PŘEDKLÁŠTEŘÍ (okr. Brno-venkov)	M. Přichystal	239
PŘEROV (okr. Přerov)	Z. Schenk	240
PŘÍBRAM (okr. Brno-venkov)	J. Kovář, M. Vokáč, M. Kuča	240
RADUŇ (okr. Opava)	M. Kiecoň	240
ROKYTNÁ (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	240
RUDIMOV (okr. Zlín)	J. Kohoutek, J. Ščuglík	241
SLAVKOV U BRNA (okr. Vyškov)	D. Parma	241
SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)	D. Parma	242
ŠTERNBERK (k. ú. Šternberk, okr. Olomouc)	H. Dehnerová	242
TOPOLANY (okr. Olomouc)	M. Kalábek	243
TOPOLANY (okr. Vyškov)	D. Parma	244
TULEŠICE (okr. Znojmo)	M. Přichystal	244
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	P. Hrubý	244
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	P. Hejhal	245
VELKÉ LOSINY (okr. Šumperk)	Z. Schenk	246
VELKÝ TÝNEC (k. ú. Vsisko, okr. Olomouc)	J. Vrána	246
VĚŽKY (okr. Kroměříž)	Z. Schenk, M. Sedláčková	246
VÍTKOV (okr. Opava)	M. Zezula	246
VYSOKÉ POPOVICE (okr. Brno-venkov)	M. Vokáč, M. Kuča, J. Kovář	247
VYŠKOV (okr. Vyškov)	Z. Baarová	247
ZAKŘANY (okr. Brno-venkov)	J. Kovář, M. Kuča, M. Vokáč	247
ZLATÉ HORY (okr. Jeseník)	J. Vrána	248
ZLÍN (k. ú. Malenovice, okr. Zlín)	J. Kohoutek	248
ZNOJMO (okr. Znojmo)	Z. Čižmář	249
ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	251
ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)	P. Žákovský, M. Kuča	251
ŽIDLOCHOVICE (okr. Brno-venkov)	T. Zeman	252
ŽULOVÁ (okr. Jeseník)	J. Šlézar	252

ZPRÁVY O ČINNOSTI

J. Doležel	Aktivita Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v roce 2003	255
J. A. Svoboda, Ch. Neugebauer-Maresch, M. Králík, T. Einwögerer, V. Novotný	Technological and dermatoglyphic analysis of the earliest ceramics: Pavlov (South Moravia) and Krems (Lower Austria)	256

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

1 – Blansko, 2 – Bochoř, 3 – Brtnice, 4 – Bukovany, 5 – Čejč, 6 – Dobrá Voda, 7 – Dobšice, 8 – Dřevnovice, 9 – Frýdek-Místek, 10 – Hamry, 11 – Hlína, 12 – Hněvotín, 13 – Holasice, 14 – Horní Moštěnice, 15 – Horní Suko-lom, 16 – Hradec nad Moravicí, 17 – Hranice, 18 – Chvalkovice, 19 – Jihlava, 20 – Karviná, 21 – Kunovice, 22 – Lipník nad Bečvou, 23 – Litovel, 24 – Lobodice, 25 – Lukov, 26 – Mikulčice, 27 – Mikulov, 28 – Milenov, 29 – Modřice, 30 – Moravský Krumlov, 31 – Mysločovice, 32 – Náklo, 33 – Napajedla, 34 – Ohrožim, 35 – Olomouc, 36 – Opava, 37 – Oskava, 38 – Oslavany, 39 – Ostrava, 40 – Pasohlávky, 41 – Petrůvka, 42 – Podivín, 43 – Poho-řelice, 44 – Polná, 45 – Pravlov, 46 – Prostějov, 47 – Přáslavice, 48 – Předklášteří, 49 – Přerov, 50 – Příbram, 51 – Raduň, 52 – Rokytňá, 53 – Rudimov, 54 – Slavkov u Brna, 55 – Sodoměřice, 56 – Šternberk, 57 – Topolany, 58 – Tulešice, 59 – Velká Bíteš, 60 – Velké Losiny, 61 – Velký Týnec, 62 – Věžky, 63 – Vítkov, 64 – Vysoké Popovice, 65 – Vyškov, 66 – Zakřany, 67 – Zlaté Hory, 68 – Zlín, 69 – Znojmo, 70 – Želešice, 71 – Židlochovice, 72 – Žulová

BLANSKO (okr. Blansko)

Farní kostel sv. Martina. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Během stavebních prací na obnově podlahy kůru farního kostela sv. Martina v Blansku byl v dubnu 2003 proveden záchranný archeologický výzkum. Dosavadní cihlová podlaha pod varhanami byla odstraněna a nahrazena novou dřevěnou podlahou. Formou dohledu a následnou obhlídkou archeologických situací při této obnově byla zjištěna pod původní cihlovou podlahou kůru asi 15 cm mocná písčito-maltová vrstva s příměsí hlíny, která obsahovala kromě množství recentních zlomků také několik stěpů novověké keramiky tmavě šedé barvy, vytáčené na kruhu datovatelné zhruba do 16. století. Jedná se s největší pravděpodobností o vyrovnávací vrstvu cihlové podlahy, která sem byla nasypána počátkem 18. století při stavbě kůru. V letech 1707-1710 byl totiž původní malý kostelík nákladem rodiny Gellhornů stavebně rozšířen zhruba do dnešní podoby. Podlaha byla během 19.-20. století několikrát obnovována. Druhotným přemístěním (patrně z okolí kostela) se sem dostala i zmíněná keramika.

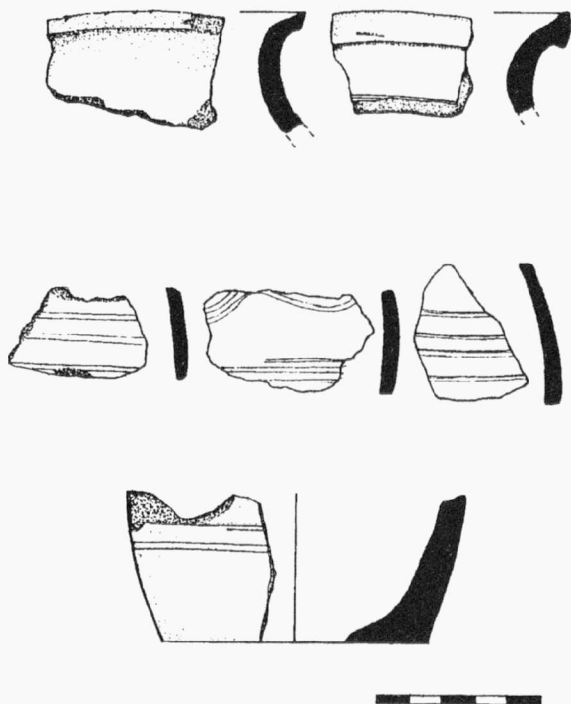
Tomáš Zeman, NPÚ, Brno

Resumé

Blansko (Bez. Blansko), Pfarrkirche St. Martin. Neuzeit. Rettungsgrabung.

BOCHOŘ (okr. Přerov)

„Markrabina“. Střední až mladší doba hradištní. Sídliště. Povrchový průzkum.

Obr. 1. Bochoř „Markrabina“. Výběr raně středověké sídlištní keramiky.
Bochoř „Markrabina“. Auswahl der frühmittelalterlichen Keramik.

V souvislosti s povrchovým průzkumem prováděným na trase budoucí dálnice D1 byly v dubnu 2002 pracovníky Muzea Komenského v Přerově zachyceny severovýchodně od intravilánu Bochoře v polní trati „Markrabina“ sídlištní nálezy ze střední až mladší doby hradištní. Poloha lokality je v ZM 1: 10 000 list 25-13-17 dána koordináty 270 mm, 299 mm, 300 mm a 269 mm od Z s.č. a 354 mm, 352 mm, 337 mm a 339 mm od J s.č. Povrchovým sběrem bylo získáno 30 ks zlomků keramiky s příměsí slídy, zdobené vlnicí a horizontálními linií (obr. 1) a datované do střední až mladší doby hradištní.

*Aleš Drechsler, M Komenského v Přerově
Zdeněk Schenk, FF MU, Brno*

Resumé

Bochoř (Bez. Přerov), „Markrabina“. Mittlere und jüngere Burgwallzeit. Siedlung, Terrainbegehung.

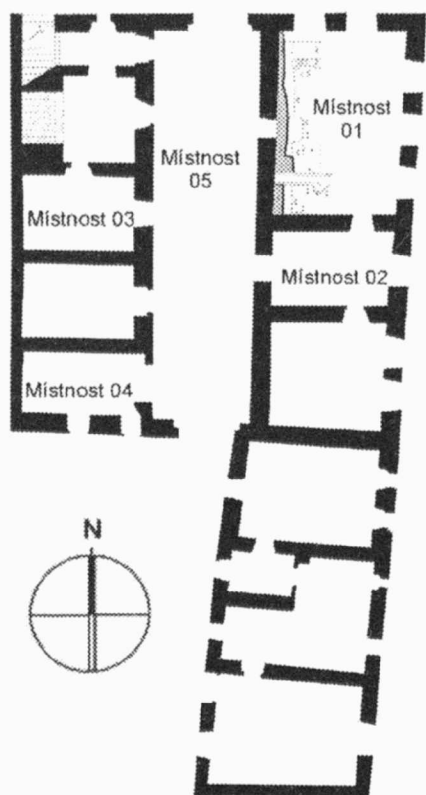
BRTNICE (okr. Jihlava)

Středověké jádro – náměstí Svobody č. p. 379, parc. č. 5. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V říjnu a listopadu proběhl archeologický výzkum radnice (č.p. 379). Byl vyvolán rekonstrukci objektu včetně snižování podlah v interiérech (obr. 3; 4). Objekt se nachází v jižní fron-

Obr. 2. Brtnice. Poloha zkoumaných parcel č. 2063/1 (2), 5 (1) na mapě stabilního katastru z 1. pol. 19. století (nahore) a současné odvozené mapě 1:5 000 (dole). Brtnice. Lage der erforschten Parzellen Nr. 2063/1 (2), 5 (1) auf dem Urkatasterplan und der gleichzeitigen Landkarte 1:5 000.

Obr. 3. Brtnice. Půdorys přízemí radnice s vyznačením sondy v místnosti (01).

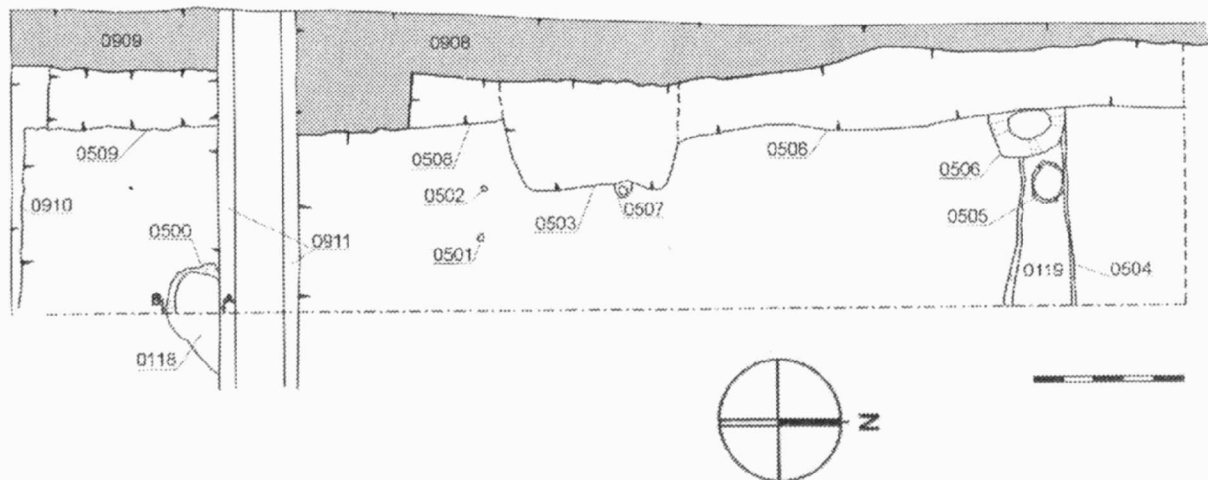
Brtnice. Das Rathaus, Grundriß des Erdgeschosses mit der Lage des Sondage im Raum 01.

tě domů na náměstí (obr. 2:2), v bezprostřední blízkosti toku Brtničky. Nejstarší zmínka se váže k roku 1570, kdy dům vlastnil měšťan Jan Kyselík. Radnice, poprvé zde přímo uvedená r. 1585, stála na místě dvou středověkých parcel. Roku 1657 vyhořela, v letech 1778-1779 proběhla oprava střechy. Další

opravy a přestavby proběhly v letech 1781, 1783, 1790 a 1793. Také v průběhu 19. a 20. století byla budova radnice několikrát opravována (Ambroz 2000, 9-21). Výzkum pomocí sond byl zvolen z důvodu souběžné rekonstrukce a nemožnosti celoplošného výzkumu (Hejhal 2003).

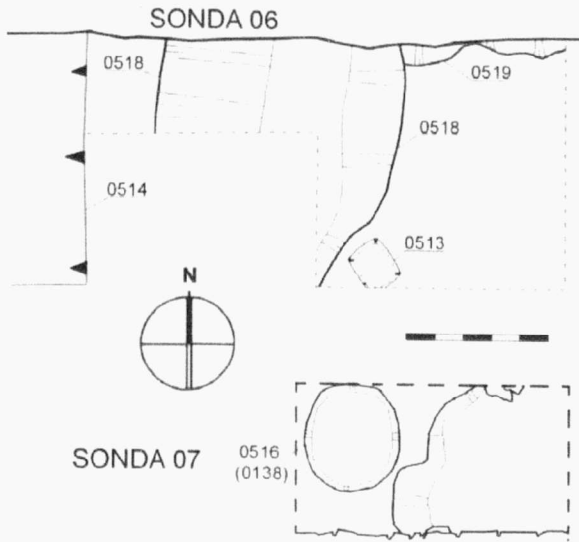
Sondážemi v místnosti bývalého výčepu (01) byly odhaleny základy zdi (k. 0908) a opěráku, která již od doby vzniku radnice, tedy od 2. pol. 16. století plní funkci dělící zdi mezi východní místností (tj. výčepem) a severojižním průjezdem domu (obr. 3, 4). Tato konstrukce původně vymezovala obvod domu, který stavbě pozdě renesanční radnice předcházela. Základový vkop pro tuto zeď narušil do podloží zahloubený objekt (k. 0503), z něhož bylo vyzvednuto větší množství propálených kusů mazanice. Na základě morfologie výkopu a stratigrafické situace byla vyslovena domněnka, že se jedná o pozůstatek vstupní šije suterénu staršího domu dřevohliněné konstrukce. Tento předpoklad nemohl být potvrzen z důvodu totální devastace archeologických terénů v prostoru dnešního průjezdu, tedy v místech, kde by se předpokládaný suterén nejpravděpodobněji nacházel. V 16. století byla zeď k. 0908 druhotně využita a organicky včleněna do nové stavby, přičemž postavením zdi na východě vznikla nová místnost (místnost 01). V této prostora byly zaznamenány nevýrazné vrcholně novověké a recentní vyrovnávací vrstvy, související s podkladem pro dřevěné podlahy. Případné vrcholně středověké vrstvy byly pravděpodobně odstraněny při budování radnice; odkryvem nebyly zachyceny. Nejstarší stopy lidské aktivity v tomto prostoru představují situace ze 13. století. Jedná se o menší zahloubený objekt (k. 0500), obsahující fragmenty keramiky s obsahem tuhy. Dále byl zachycen poměrně mělký příkop (k. 0518) s pozvolna se svažujícími stěnami, probíhající přibližně ve směru sever – jih. Tento objekt byl zjištěn i ve vedlejší místnosti, kde byly z uloženy na jeho dně vyzvednuty keramické střepy zdobené několikanásobnou vlnicí, datovatelné do 13. století. Tehdy pravděpodobně vznikl i příkop (k. 518; obr. 5).

V místnosti 02 byla po odstranění podlahy objevena zídka, která původně dělila dnešní jednu místnost na dvě menší. V místnosti byly vytyčeny dvě sondy (obr. 5). Zídku (k. 0900)

Obr. 4. Brtnice. Radnice. Půdorys sondy v místnosti (01).

Brtnice. Das Rathaus. Grundriß der Sondage im Raum (01).

Obr. 5. Brtnice. Radnice. Půdorys sond v místnosti 02.
Brtnice. Das Rathaus. Grundriß der Sondage im Raum 01.

klademe do vrcholného novověku, nejspíš až do 20. let 19. století, kdy radnice prošla rozsáhlými stavebními úpravami (Ambroz 2000, 39). Zídka narušovala jiné, vrcholně středověké, popř. novověké kontexty. V jižní části sondy byla zachycena kamenná destrukce k. 0128, která obsahovala kusy mazanice a zlomky keramiky. Destrukce překrývala vrcholně středověký kontext k. 0123, do kterého byla zahloubena kúlová jáma k. 0513. Jáma byla zahloubena ještě minimálně 0,6 m do rostlého podloží. Na půdorysu měla zhruba čtvercový půdorys a rozměry stran cca 0,3 x 0,3 m. Po odstranění vrstev dorovnávacího charakteru bylo dosaženo podloží, do kterého byl zahlouben žlábek 0518.

V sondě S7 byl po odstranění destrukční vrstvy objeven do podloží zahloubený výkop 0515 obsahující středověkou a novověkou keramiku. Východně byl do podloží zahlouben kruhový výkop 0516 s kolmými stěnami a plochým dnem. V místnosti 03 bylo po odstranění nevýrazných vrcholně novověkých vrstev dosaženo skalního podloží. V místnosti 04 byly po odstranění záspy pod podlahou odhaleny zbytky kamenného zaklenutého prostoru, který můžeme interpretovat jako zasypáný sklep nebo zbytky kanalizačního systému.

Na základě archeologického výzkumu můžeme nastínit tento obraz lidského využití lokality: Nejstarší archeologicky zachycené antropogenní aktivity spadají do 13. století. Jsou reprezentovány výkopy k. 0500 a k. 0518 (příkop). V průběhu středověku byl postaven měšťanský dům, jehož východní okraj je prostorově totožný s východní stěnou průjezdu. V 16. století byla stavba rozšířena o jedno křídlo na východ směrem k říčce a získala dnešní vzhled.

Literatura

- Ambroz, M. 2000: Brtnice č.p. 379. Radnice. Stavebně-historický průzkum.
Hejhal, P. 2003: Brtnice. Rekonstrukce radnice. Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, Archaia Brno, o.p.s., č.j. 06/04.

Středověké jádro – Náměstí Svobody č. p. 263, parc. č. 2063/1. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

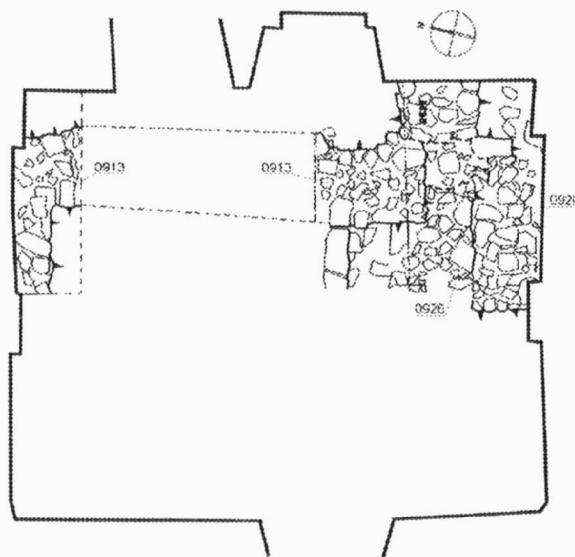
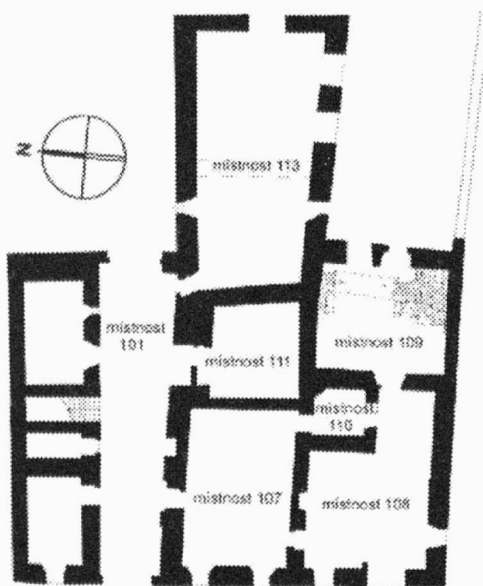
V dubnu a květnu 2003 proběhl archeologický výzkum tzv. Hoffmannova domu (č.p. 263) v Brtnici. Výzkum byl iniciován rekonstrukcí stávajících interiérů domu a výstavbou nového objektu v jeho dvorní části (Hejhal 2003). V obou případech šlo o výrazné zásahy jak do zdiva, tak do archeologicky cenných terénů.

V současné době je k dispozici vypracovaný nedestruktivní stavebně-historický průzkum (Ambroz 1996). Nejstarší v hmotě domu rozpoznatelná stavební fáze náleží pozdní gotice. Z této doby zůstala zachována zaklenutá komora, středová zeď a gotický portálek v zadní části průjezdu. Zřejmě počátkem 17. století došlo k renesanční přestavbě a rozšíření domu. Roku 1760 byl dům poškozen požárem. V této souvislosti došlo k další, rozsáhlé rekonstrukci. Před rokem 1911 dům prošel rekonstrukcí podle návrhů J. Hoffmanna (Ambroz 1996). Lokalita se nachází v jihovýchodním rohu náměstí Svobody (obr. 2:1), mírně se sklánějícím k jihovýchodu, přibližně 515 m n. m.

Postup výzkumných záchranných prací se přímo odvíjel od postupu prací stavebních. V první etapě proběhly dokumentační práce v interiérech domu, zejména v přízemí (obr. 6). V druhé etapě se záchranná činnost soustředila zejména na prostor dvorního traktu. Ve všech místnostech přízemí byly po snížení podlah zaznamenány navážkové vrstvy, obecně datovatelné do vrcholného novověku. V místnostech 107 a 113 byla pod navážkami dokumentována starší kamenná dláždění, také z novověkého stáří.

Zřejmě nejdůležitějším objevem bylo odkrytí kamenné zdi (k. 913) v místnosti 109 (obr. 2). Výstavba části domu s touto místností je stavebně-historickým průzkumem datována nejspíše na počátek 17. století (Ambroz 1996, 16). Nově objevená zeď byla pohřbena pod novověkými navážkami vyrovnávacími terén a nekopírovala dnes stojící zdivo. S tímto faktem koresponduje i nález dvou stříbrných mincí vyražených 1584 a 1615 ve vrstvě překrývající tuto zeď (určení mincí provedl Mgr. J. Militký; Militký 2003). Nalezené zdivo, které je starší než zdivo stojící, klademe tedy ante quem šíře do doby před počátek 17. století. Zdivo můžeme interpretovat pouze jako zbytek starší stavební fáze domu, pravděpodobněji ale jako zbytek starší stavby. Tato interpretace by nasvědčovala teorii o vysazení dnes stojícího domu na více starších parcelách a typicky úzkého a protáhlého půdorysu, běžného ve středověkých městech. Velikost domu č.p. 263 evokuje velmi pravděpodobnou domněnku o několika sloučených městíštích pro stavbu dnešního Hoffmannova domu. Tato situace není nijak výjimečná, na více středověkých parcelách byla postavena i brtnická pozdně renesanční radnice. Námí provedený archeologický výzkum ovšem tuto domněnku nemůže zodpovědně potvrdit ani jednoznačně vyvrátit.

Na dvoře v zadním traktu domu byly v profilech výkopů zachyceny vrstvy datované keramickým materiálem do 17.-19. století. Tyto uložení vznikly vyrovnáváním terénu na plce, která byla využívána jako hospodářské zázemí domu. Ukládání vrstev bylo ve spodních partiích motivováno pravděpodobně i snahou po zpevnění komunikační úrovně dvora z důvodu vysoké hladiny spodní vody. V jižní části hospodářského dvora

Obr. 6. Brtnice. Hoffmannův dům. Nahoře půdorys přizemí s vyznačením sondy v místnosti 109, dole zdívka v místnosti 109.

Brtnice. Hoffmann's Haus. Oben der Grundriß des Erdgeschosses mit der Sondage im Raum 109, unten Mauerwerke im Raum 109.

byla zachycena kamenná zídka, probíhající západovýchodním směrem. Můžeme ji interpretovat jako parcelní, popř. se jedná o zbytek bývalého vnitřního členění dvora.

Výzkum domu č.p. 263 v Brtnici je další terénní akcí, která pomáhá mapovat historický a urbanistický vývoj tohoto městského organismu v období středověku a raného novověku. V interiérech byly zdokumentovány mimo jiné novověké kamenné podlahy a reliktů kamenné zdi náležící pravděpodobně starší stavební fázi domu.

Petr Hejhal, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura

- Ambroz, M. 1996: Hoffmannův dům. Brtnice č.p. 263. Stavebně-historický průzkum.
- Hejhal, P. 2003: Brtnice. Rekonstrukce Hoffmannova domu. Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, ARCHAIA Brno, o.p.s., č.j. 43/03
- Militký, J. 2003: Zpráva o numismatickém zpracování souboru mincí objevených při archeologickém výzkumu na lokalitě Brtnice (okr. Jihlava) – Hoffmannův dům. Praha.

Resumé

Brtnice (Bez. Jihlava), Svoboda Platz, Haus N. 379 – das Rathaus, Parzellennummer 5. Spätmittelalter, Siedlung. Rettungsgrabung

Im Jahre 2004 wurde bei der Rekonstruktion des historischen Rathauses in Brtnice (Markt Pirnitz) eine Rettungsgrabung durchgeführt. Im Erdgeschoss des Hauses wurden Bodensituationen dokumentiert, wobei mittelalterliche und neuzeitliche Schichten und ältere Fundamente der gotischen Mauern identifiziert wurden. Aus der Grabung stammen mehrere Stücke mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik und Tierknochen. Im Erdgeschoss wurde auch eine silberne Münze gefunden. Diese Münze datiert auch eine Phase der historischen Rekonstruktion des Objektes auf den Anfang des 17. Jahrhunderts, ganz analogisch der Situation im benachbarten Hoffmanns Haus am Platz in Brtnice (Pirnitz). Die Grabung ermöglichte mehrere Bauphasen erforschen und unterscheiden und kann auch als Studienmaterial für die komplexe bauhistorische Forschung dienen.

Brtnice (Bez. Jihlava), Haus N. 263, Parzellennummer 2063/1. Spätmittelalter, Neuzeit, Siedlung. Rettungsgrabung.

Im Jahre 2004 wurde eine Rettungsgrabung bei der Rekonstruktion des sogenannten Hoffmanns Hauses durchgeführt. Im Erdgeschoss des Hauses wurden die Bodensituationen dokumentiert, bei welchen Bodenschichten und ältere Reste des Steinpflasters identifiziert wurden. Die Grabung bot mehrere Stücke mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik an. Exklusive Fundsorte stellen zwei silberne Münzen aus der Schichten im Zimmer 109 im Erdgeschoss. Sie datieren auch eine Phase der historischen Rekonstruktion des Objektes zum Anfang des 17. Jahrhunderts. Die Grabung ermöglichte mehrere Bauphasen unterscheiden und erforschen und dient auch als Quelle für komplexe bauhistorische Forschung.

BUKOVANY (okr. Olomouc)

Intravilán – zahrada domu č.p. 6. Halštát, středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na přelomu března a dubna 2003 byl proveden výzkum na ploše nově budovaného rodinného domu na zahradě č. p. 6 v Bukovanech. Lokalita se nalézá na mírném svahu obráceném k JZ do inundace řeky Bystřice. Na ploše 17 x 12 m bylo prozkoumáno 49 sídlištních objektů. Objekty jsou datovány do halštátu (viz kap. Doba železná), do mladohradištního období, středověku a novověku. Lokalitu lze identifikovat v mapě MZ

1:10 000, list 25-11-16, v souřadnicích Z s.č.: J s.č. – 87 mm : 377 mm.

Druhá fáze náleží k slovanskému mladohradištnímu období. K zajímavým a co do materiálu bohatým objektům se řadí nález obilnice s hruškovitým průřezem (obj. 30). Tento horizont lze rámcově ztotožnit s první písemnou zprávou o vesnici (r. 1131, resp. 1141), kdy se ves uvádí v příslušenství kostela sv. Václava v Olomouci. Nejvíce objektů (8) můžeme přiřadit k vrcholně středověké vesnici (13.-14. stol.). Ve dvou kúlových jamkách se dny vyloženými valouny byly nalezeny sřepeřené do časného novověku (16.-17. stol.).

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Bukovany (Bez. Olomouc), Garten des Hauses N. 6, Intravilan der Gemeinde. Hallstattzeit – Platénicekultur, Jüngere Burgwallzeit – 11.-12. Jh., Spätmittelalter – 13.-14. Jh., Neuzeit – 16.-17. Jh. Siedlung, Rettungsgrabung.

BUKOVANY (okr. Olomouc)

„Ohrady“. Vrcholný středověk. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na polokulturní lokalitě byly doloženy nálezy z období středověku a novověku (popis viz v kap. Eneolit).

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

Bukovany (Bez. Olomouc), „Ohrady“. Hochmittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

ČEJČ (okr. Hodonín)

„Nad hřbitovem“. Raný středověk – doba středohradištní. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 24.3. až 10. 10.2003 prováděl Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice, záchranný archeologický výzkum raně středověkého pohřebiště v polní trati „Nad hřbitovem“ při SV okraji intravilánu Čejče. Pohřebiště bylo porušeno při zakládání nového vinohradu. Výzkum byl komplikován složitým jednáním s investorem, dokonce musel být na několik měsíců přerušen.

Při rigolování pozemků pro nově zakládaný vinohrad bylo porušeno 67 kostrových hrobů. Většina z nich se koncentrovala v SZ části plochy a patřila mladohradištnímu pohřebišti, které patrně pokračovalo dále k SZ, do prostoru již vzrostlého vinohradu. Mladohradištní hroby byly orbou zcela zničeny, vedle torzovitého kosterního materiálu se podařilo zachránit pouze 6 esovitých záušnic o průměru 17 až 24 mm a dva nože.

Několik porušených hrobů rozptýlených v JV části plochy naznačovalo možnost existence staršího pohřebiště. Následným odkryvem plochy cca 40 x 50 m v tomto prostoru bylo zjištěno středohradištní pohřebiště, přirozeně ohraničené na SZ straně, tj směrem k mladohradištním hrobům. Na dalších stranách pokračovalo do neprokopané plochy budoucího vinohradu. Tři další blíže nedatované kostrové hroby byly porušeny orbou 50

až 80 m SV od tohoto pohřebiště. Jejich souvislost se zkoumaným pohřebištem je nejistá.

Celkově bylo při výzkumu registrováno 203 kostrových hrobů, z toho minimálně 150 středohradištních. Středohradištní hroby byly orientovány vesměs ve směru SZ-JV. Časté byly dřevěné obklady hrobových jam, stejně jako úpravy jejich stěn a den v podobě stupňů, výklenků a žlábků. Dvacet hrobů bylo možné zařadit mezi tzv. výklenkové hroby.

Asi 3/5 středohradištních hrobů obsahovaly nálezy, nejčastěji keramické nádoby (60 hrobů) a železné nože (38). Zbraně byly zjištěny ve 13 hrobech, z toho sekery v osmi, kopí ve třech a hroty šípů ve dvou případech. Ostruhy pocházejí z šesti hrobů, kde se nacházely společně se sekerou (3 hroby), se sekerou a hroty šípů (1 hrob) nebo s kopím (1 hrob). V hrobě 86 byla nalezena pouze jedna ostruha, a to na lebce zemřelého. Břivky byly zjištěny v šesti hrobech, a to převážně v hrobech bojovníckých. Vědra pocházejí pouze ze dvou hrobů, které patřily relativně významným jedincům. V jednom případě byl pohřbený vybaven párem bronzových pozlacených gombíků s lisovanou výzdobou, jediným nálezem toho druhu na lokalitě. Ve druhém případě šlo o ženu se dvěma páry stříbrných náušnic. Stříbrné náušnice pocházejí z dalších čtyř hrobů, pozlacené náušnice jsou obsaženy přibližně v šesti hrobech, naprosto však převládají bronzové náušnice (26 hrobů). Na rozdíl od stříbrných a bronzových pozlacených náušnic, které představují vesměs hrozníkové tvary byzantsko-orientálního rázu, je spektrum typů bronzových náušnic širší, tvořené často kroužkovými, jednoduchými hrozníkovými a bubínkovými tvary nebo tvary s různě utvářeným závěskem. Vesměs jde o jedno-dušší lidový šperk tzv. podunajského rázu.

Z prstenů jsou pro pohřebiště typické štítkové tvary s vybiženou výzdobou, byly nalezeny v jedenácti hrobech. Poměrně často se vyskytnou náhrdelníky ze skleněných korálů (21 hrobů). Výjimečné postavení má dětský hrob 129. Vedle kosterního jehelníčku a čtyř stříbrných náušnic obsahoval náhrdelník sestávající ze závěsného kosočtverečného oloveného křížku s vnitřní plochou vyplněnou mřížkováním a 12 litých olovených korálů členěných vývalky.

Část jsou doklady pohanských praktik, zejména v podobě vajec (21 hrobů) a zvířecích těl nebo jejich částí (26 hrobů).

Datování obou pohřebišť může být pouze rámcové, tj. do 9.-10. století v případě středohradištního a do 11. století u mladohradištního pohřebiště. Kontinuita pohřbívání mezi středohradištním a mladohradištním obdobím, ač pravděpodobná, zůstává podobně jako u dalších moravských lokalit obdobného charakteru otevřená. Půdorysná návaznost obou pohřebišť je nápadná, ačkoliv se zdá, že obě jsou od sebe oddělena přibližně 10 m širokým pásem volné plochy. Zjištěná část pohřebišť představuje jenom část původně větších nekropolí, jejichž skutečný rozsah neznáme. Význam lokality spočívá zejména ve výpovědi k raně středověkému osídlení regionu a jeho kulturně-teritoriální orientaci, k sociálně-ekonomické struktuře širšího okolí velkomoravského centra v Mikulčicích i k řešení otázky možné kontinuity pochovávání mezi 9. až 11. stoletím. Středohradištní kostrové pohřebiště v Čejči „Nad hřbitovem“ patří ke středně bohatým až chudším venkovským nekropolím.

Marián Mazuch, Lumír Poláček, Jaroslav Škojec, AÚ AV ČR

Resumé

ČEJČ (Bez. Hodonín), „Nad hřbitovem“. Mittlere und jüngere Burwallzeit, Rettungsgrabung.

DOBŘÁ VODA (okr. Žďár nad Sázavou)

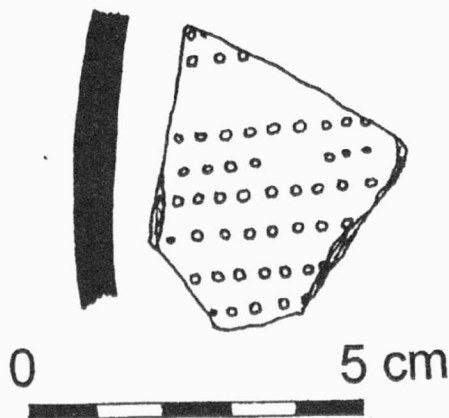
Pozdněhradištní a vrcholný středověk. Náhodný nález (zaniklá vesnice Urbanice?). Povrchový sběr.

Na podzim roku 2003 našli Pavel a Jaroslava Škrdlovi při sběru minerálu rutilu mezi Vídní a Dobrou Vodou ojedinělé keramické zlomky. Lokalita leží asi 0,5 km JZ od okraje Dobré Vody, 100-200 m jižně silnice Dobrá Voda – Vídeň na táhlém jihozápadním svahu v nadmořské výšce kolem 540 m. Zejména jde o výduť hrncovité nádoby zhotovené z hmoty obsahující značné procento tuhy. Na povrchu je střepek zdoben obvodovými pásy drobných čtverečků – tzv. radélkem. Další kus je ven vyhnutý a lehce zesílený okraj rovněž z hrncovité nádoby ze 14.-15. století. Mezi Dobrou Vodou a Vídní v trati „Urbanice“, nejspíše v těchto místech, zanikla středověká osada Urbanice, kterou uvádí V. Nekuda (1961, 75). Osada je zmíněna pouze jako pustá k roku 1487 a nalezené střepy mohou souviset s jejím vznikem v době velké kolonizace a s další existencí v období vrcholného středověku. Výzdobný prvek radélka a použitá tuhová hmota střepu jsou značně charakteristické pro pozdněhradištní vývoj keramiky v 1. polovině 13. století na jižní Moravě. Místo nálezů radélkované keramiky se nalézá v oblasti Českomoravské vrchoviny, kde je takový materiál poměrně vzácný. Ze sousedních lokalit známe pozdněhradištní tuhovou keramiku pouze z Křižanova, Velkého Meziříčí a Pikárce.

Milan Vokáč, FF MU Brno
Pavel Škrdla, Třebíč

Literatura

- Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.
Procházka, R. 1984: Pozdněhradištní keramika v některých moravských regionech, Archeologické rozhledy 36, 430-442.

Obr. 7. Dobrá Voda u Vel. Meziříčí. Výduť pozdněhradištní tuhové nádoby zdobené radélkem.
Bruchstück des spätburgwallzeitlichen Vorratsgefäßes mit Rollstempelverzierung.

Resumé

Dobrá Voda (Bez. Žďár nad Sázavou). Spätmittelalter. Einzelfund – Dorfwüstung Urbanice (?). Lesefunde.

DOBŠICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Raný a vrcholný středověk. Sídliště. Záchran-
ný výzkum.

Při výstavbě rodinného domu p. Pavla Poláka nedaleko Lahoferovy ulice se v základových pasech podařilo objevit porušenou pec s předpecní jámou se sporadickými archeologickými nálezy. Zjištěný objekt souvisí pravděpodobně s intenzivním osídlením z přelomu 12./13. století, které bylo zjištěno v roce 2002 při rekonstrukci kanalizace.

Zdeněk Čermář, ÚAPP Brno

Resumé

Dobšice (Bez. Znojmo). Innerbereich des Dorfes. Früh- bis Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung

DŘEVNOVICE (okr. Prostějov)

Intravilán obce. Doba mladohradištní, středověk. Sídliště. Záchran-
ný výzkum.

Polohopisně se místo výzkumu nachází takřka ve středu dnešní obce, a to napravo od silnice směřující z Nezamyslic do Ivanovic na Hané. Jedná se o rovinnou polohu na pravém břehu říčky Hané s nadmořskou výškou cca 213 m. Přesnou lokalizaci na ZM 1:10 000, list 24-42-08, udává bod o souřadnicích 97 mm od Z s.č. a 339 mm od J s.č.

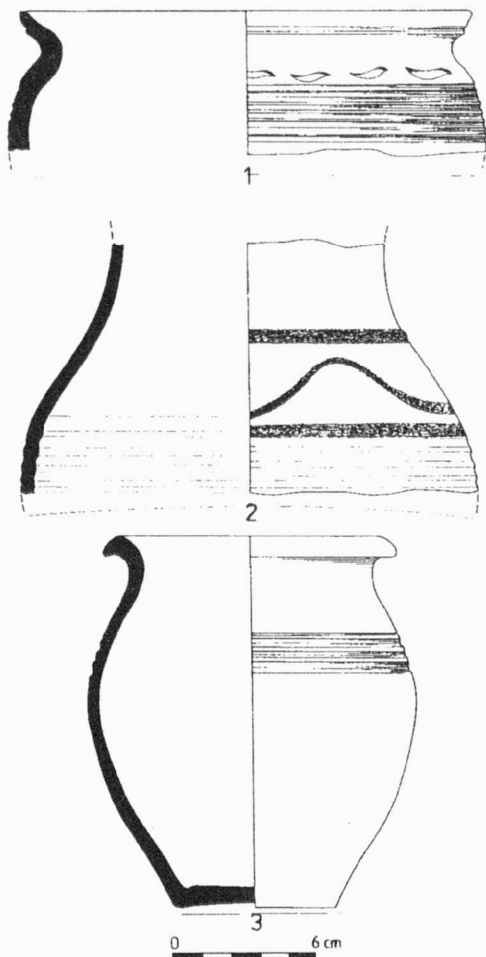
Na přelomu října a listopadu 2003 proběhly zemní práce související s výstavbou rodinného domu manželů Lucie a Romana Zelinkových v obci Dřevnovice, č. p. 12. Při hloubení výkopů pro základy došlo k narušení několika archeologických objektů a situací. Tato skutečnost byla nahlášena prostějovskému pracovišti Ústavu archeologické památkové péče Brno, které zde provedlo záchraný výzkum, jenž zachytil stopy osídlení náležející mladší době hradištní (větší sídlištní objekt K 502) a zejména pak nálezy reprezentující období 14. století (sídlištní jáma – sklípek K 500, pec s částečně zachyceným kanálem pro odvádění kouře K 501 a další).

Jedná se o dosud neregistrovanou archeologickou lokalitu, která bezpochyby souvisí s vlastními počátky obce Dřevnovice – přesněji s osadou Dreunice (tedy Dřevnice), listinně doloženou již k roku 1208 (Kopečný 1985, 16). Zkoumané sídlištní objekty se koncentrovaly v prostoru podél dnešní uliční čáry; zdá se tedy, že současná podoba obce v mnohém zachovává původní půdorysné schéma vrcholně středověké vsi.

Pavel Fojtík, ÚAPP Brno

Literatura

- Kopečný F. 1985: Jména obcí a osad prostějovského okresu. Studie Muzea Prostějovska v Prostějově 1985. Prostějov.

Obr. 8. Dřevnovice. Výběr keramiky z objektu 500 (2-3, 14. století) a 502 (1, mladohradětní období). Dřevnovice. Keramikauswahl aus dem Objekt Nr. 500 (2-3, 14. Jahrhundert) und Nr. 502 (1, jüngere Burgwallzeit).

Resumé

Dřevnovice (Bez. Prostějov), Innenbereich der Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter (14. Jahrhundert). Siedlung. Rettungsgrabung.

FRÝDEK-MÍSTEK (okr. Frýdek-Místek).

Ulice Na Blatnici, Hluboká, Masarykova. Středověk – novověk. Město. Záchraný výzkum.

V době od 22. dubna do 20. června roku 2003 proběhl v prostoru vymezeném ulicemi Na Blatnici, Hluboká a Masarykova třída ve Frýdku rozsáhlý archeologický výzkum vyvolaný výstavbou supermarketu Kaufland. Byly zde zachyceny pozdně středověké a novověké situace, z nichž nejzajímavější byl objev téměř 200 m dlouhé hradební zdi. Ta vedla od ulice Na Blatnici směrem k ulici Hluboká. Kromě fortifikace byly na lokalitě zachyceny dvě obdélné studny bedněné dřevěné konstrukce a jedna kruhová, vyzděná říčními valouny. Z lokality pochází početná kolekce novověkých komorových kachlů.

Při výzkumu byl rovněž zachycen velký, v půdorysu téměř kruhový objekt, který byl z 90 % zaplněn keramickými zlomky a deformovanými nádobami. V jejich případě se může jednat o nepovedené kusy pocházející z keramických dílen, které byly deponovány do velkých jam – střepišť. V blízkosti lokality totiž ještě na počátku dvacátého století fungovala keramická dílna s dlouholetou tradicí.

Jiří Juchelka, NPÚ Ostrava

Resumé

Frýdek-Místek (Bez. Frýdek-Místek), Straßen Na Blatnici, Hluboká, Masarykova. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

HAMRY (okr. Prostějov)

„Na Křemeli“. Středověk. Povrchový sběr.

Povrchovými sběry v září roku 2003 byl v polní trati „Na Křemeli“ získán na ploše cca 0,5 ha soubor fragmentů keramiky svědčící o existenci doposud neznámé polykulturní lokality, pravděpodobně sídliště. Lokalita se nachází severně od obce Hamry na nevýrazném návrší orientovaném k jihovýchodu. Typologicky určitelné zlomky je možno zařadit do eneolitu, kultury lužických popelnicových polí, latěnu a středověku.

Josef Hebr, Prostějov

Pavel Moš, M Prostějovska v Prostějově

Resumé

Hamry (Bez. Prostějov), „Na Křemeli“. Mittelalter. Siedlung. Lesefunde.

HLÍNA (okr. Brno venkov)

Extravilán obce. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

V souvislosti s budováním nového vodovodního řádu v obci Hlína byl v měsících říjnu až prosinci 2003 realizován archeologický dohled nad výkopovými pracemi.

Historické jádro obce Hlína představuje půdorysně klasickou silniční ulicovku s farním kostelem uváděným poprvé již roku 1365. Původní mladohradětní sídliště se nacházelo až cca 200 m SSZ od dnešního centra obce (Doležel 1997, 195; 1999, 392-394). Areál tedy leží na příznivém JZ svahu Hlínského kopce (452 m n. m.).

Geologicky se Hlína nachází v západní granodioritové oblasti brněnského masivu. Na lokalitě tvoří skalní podloží křemičité diority střídající se s biotitickým granodioritem typ Hlína (zahrnuje se obecně pod typ Tetčice; Müller – Novák 2000, 15). Na ně nasedá vrstva hnědozemě. Místy, obzvláště v partiích v okolí vrcholu Hlínského kopce, se skalní podloží dostává téměř na povrch.

V roce 2003 byl archeologicky dohlížen výkop vodovodního řádu, jehož trasa vedla podél silnice z Neslovic do obce Hlína západně vozovky. Rýha tedy protáhla zvlněný, dnes zemědělsky obdělávaný terén severozápadně obce. Nad skalním podložím a jeho navětralým povrchem se v celé trase nacházela vrstva ornice (Holub – Kolařík – Merta 2003). Dohled nad výkopy IS bude pokračovat i na jaře roku 2004, kdy se výstav-

ba vodovodu přenesa do intravilánu obce Hlína (Holub – Kolařík 2003).

Petr Holub, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura

Doležel, J. 1997: Hlína (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1993-1994, 195.
Doležel, J. 1999: Hlína (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 39 (1995-1996), 392-394.
Holub, P. – Kolařík, V. – Merta, D. 2003: Hlína. Terénní dokumentace z akce A118/2003 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
Müller, P. – Novák, Z. a kol. 2000: Geologie Brna a okolí. Praha.

Resumé

Hlína (Bez. Brno-venkov). Aussenbereich der Gemeinde, Aushub der Wasserleitung. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

HNĚVOTÍN (okr. Olomouc)

„Za Válkovem“, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V lednu až dubnu 2003 byl proveden záchranný archeologický výzkum na trase komunikace Nová Ulice – Hněvotín. Lokalita Hněvotín „Za Válkovem“ se nachází cca 4 km jihozápadním směrem od Olomouce a cca 2 km východně od obce Hněvotín.

Zkoumaný prostor se nachází na jihozápadním svahu mírného návrší v nadmořské výšce 254,00-256,00 m. Asi 0,7 km od lokality pramení potok Stouska, v dnešní době nejbližší zdroj vody.

Lokalita je identifikována na mapě ZM ČR 1 : 10 000, list 24-22-24; s koordináty Z sekční čára : J sekční čára – 15 mm : 370 mm, 12 mm : 371 mm, 18 mm : 380 mm, 20 mm : 380 mm, a na mapovém listu 24-22-19 s těmito koordináty: 21 mm : 0 mm, 20 mm : 3 mm, 18 mm : 0 mm.

Na ploše s archeologickými nálezy byly prozkoumány 24 objekty, které byly zařazeny do dvou časových období: eneolitu a novověku.

Na lokalitě byly odkryty také tři žlábků o rozměrech: 2,00 m až 4,00 m délky, 0,56 m až 0,80 m šířky a 0,08 m až 0,24 m hloubky. Ze žlábků pocházejí nálezy malých kousků cihel, technické keramiky (kus izolátoru) a byly zde také registrovány drobné kousky železa. Není známa původní funkce ani přesné staří těchto objektů, nicméně jsou to určitě objekty novověké.

Arkadiusz Tajer, AC Olomouc

Resumé

Hněvotín, „Za Válkovem“ (Bez. Olomouc). Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

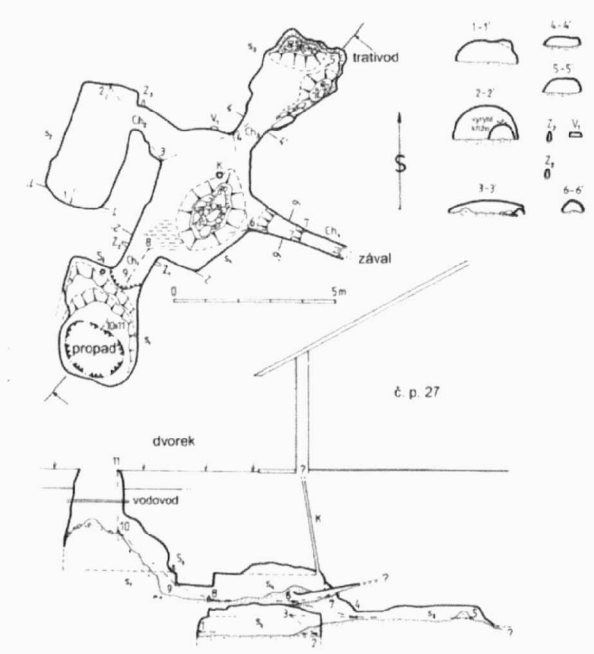
HOLASICE (okr. Brno-venkov)

Ul. Václavská 27. Středověk. Loch. Záchranný výzkum.

Na základě telefonického oznámení starostky Holasic (okr. Brno-venkov) pí Balákové byl prozkoumán na ulici Václavské 27 propad do lochu. Lokalita se nachází na ZM ČSSR 1:10 000 list 24-34-20, 87 mm od Z s.č., 208 mm od J s.č. Výzkum byl proveden 22.5.2003 a byl koncipován jako zjišťovací průzkum, který následně vyústil v záchranný výzkum, jenž se zaměřil na dokumentaci archeologických situací a zmapování celého podzemního komplexu chodeb. Další spolupráce probíhala v souladu s majitelem domu p. R. Ungerem. Informovanost našeho pracoviště byla podmíněna starším nálezem lochu z roku 1974 pod nedalekou bývalého místního národního výboru; loch byl prozkoumán I. Peškařem, vědeckým pracovníkem AÚ ČSAV Brno, v roce 1974 (Peškař 1975). Tento badatel začlenil starší nález lochu do středověkého období na základě písemných popisů z jiných lokalit (srv. Červinka 1905; Skutil 1948, 1949).

K propadu terénu došlo na zatravněném dvorku v měsíci dubnu. Na povrchu se poté objevil mohutný kráter o průměru 1,5-2,5 m s převislými stěnami sahajícími do hloubky 3 m. Sám majitel sestoupil několikrát na dno deprese a konstatoval existenci volných podzemních prostor pokračujících několika směry pod blízké stavení.

V první fázi výzkumu byl proveden průkop na patě destrukčního kužele propadu, kde bylo patrné volné pokračování menší chodbičky. Hlína byla z ústí chodbičky odkopána za pomoci polní lopatky do dimenze, která umožnila se propazít do dalších částí. Všechny přístupné části lochu byly rekognoskovány a kresebně a fotograficky zdokumentovány. Zaměření a fixace měřických bodů byla provedena bez jejich stabilizace. Podzemní objekt byl zaměřen magneticky s pomocí geologického kompasu se zabudovaným sklonoměrem a s pomocí pásma. Polygonální pořad byl zpracován na PC v editoru Compass Project Manager, verze 4.02.5.16.25, ©

Obr. 9. Holasice. Mapová dokumentace podzemního objektu pod domem č. p. 27.
Holasice. Kartierung des unterirdischen Objektes unter dem Haus Nr. 27.

2002 Fountain Computer Products (zaměřili: P. Kos a L. Melišová).

Průzkumem propadu byl tedy zjištěn poměrně rozlehlý systém podzemních chodeb, tzv. lochů. Komplex podzemních chodeb sestával ze čtyř komor (s_1 - s_4) s prostou valenou klenbou, ze spojovacích chodeb (Ch_1 - Ch_4) s průřezem rázu plného a eliptického oblouku, větracího komínku (K) kruhového průřezu, osvětlovacího výklenku (V_1) ve tvaru přímého oblouku se zaoblenými rohy, ze závorových kapes (Z_1 - Z_3) parabolického průřezu a stropní stěžecky (St) pro uchycení dveří.

Celkový stav podzemních prostor byl značně narušen natékáním vody z povrchu z prostoru vlastního propadu, ale i ze zavalené chodbičky Ch_4 , která vzestupně vybíhá JV směrem z komory s_4 . Nekontrolované soustavné natékání, zřejmě přívalových vod, zapříčinilo tvorbu sufózních jevů, které z větší části pozměnily ráz celého objektu. Náznorně je to patrné v komoře s_3 , kde z původních stěn a stropu nezůstalo vůbec nic zachováno a vlastní komora dostala spíše ráz přírodní sufózní jeskyně s náznakem trativodu u m. b. č. 5, který by mohl signalizovat existenci dalších podzemních prostor SSV od zkoumaného objektu. Vlivem vodní eroze nastalo podmáčení a odnos stěn chodeb a jejich rozplavení po celém objektu, čímž došlo k sedimentaci rozplavené spraše v poměrně velké mocnosti, rámcově až kolem 1 m. Na povrchu náplav byly patrné zlomky cihel, početné dřevěné uhlíky a větší hrušky přepálené hlíny (mazanice?). Zdrojem náplav byl evidentně prostor propadem narušené komory s_1 a pravděpodobně též zavalená chodbička Ch_4 . Ze dna propadu, tedy z vlastního destruktivního kužele pocházejí drobné zlomky keramiky, zlomky cihel a fragment zeleně glazovaného kachle. Vše lze chronologicky rámcově zařadit do 16.-19. stol., vlastní založení lochu je patrně podstatně starší.

Záchranný a zjišťovací archeologický výzkum přinesl poznatek o existenci dalšího, již druhého lochu v intravilánu obce. První byl zjištěn I. Peškařem v roce 1975 pod tehdejší NV. Nález je dalším důležitým příspěvkem do seznamu moravských lochů. Důležité je, že se podařilo loch odborně prozkoumat a zdokumentovat. Výskyt lochů se dá předpokládat také na sousedních parcelách, dokonce se zdá, že mohou vytvářet vzájemně propojený systém.

Na základě některých technologických prvků (výklenky, závorové kapsy, stěžečka, větrací komínky) se dá soudit na středověké založení objektu. Celková situace je ovšem notně zkreslena vlivem zřícení stropních partií, což bylo ovlivněno nekontrolovaným natékáním vody z povrchu do podzemí. Výsledkem je soustavné kavernování dutin směrem vzhůru a zanášení dna chodeb náplavou. Nejvíce ohrožena je nyní hlavně současná zástavba na povrchu, kde hrozí narušení její statiky. Z těchto důvodů byl celý prostor lochu ještě na konci roku 2003 majitelem domu na jeho náklady zakonzervován speciální sanační směsí.

Petr Kos, Lucie Melišová, ÚAPP Brno

Literatura

- Červinka, I. L. 1905: „Lochy“, umělé jeskyně na Moravě, Souborný přehled, Zvl. otisk z ČMZM, roč. 5, č. 2. Brno.
Peškař, I. 1975: Středověké „lochy“ v Holasících (okr. Brno-venkov), PV 1974, Brno, 73-74.

Skutil, J. 1948: Moravské „lochy“, ČVSMO 57, 20-37.

Skutil, J. 1949: Soupis lochů na Moravě, ČVSMO 58, 3-20.

Resumé

Holasice (Bez. Brno-venkov), Václavská Gasse Nr. 27. Dorf. Siedlung. Erdstall. Spätmittelalter (13.-14. Jh.). Rettungsggrabung.

HORNÍ MOŠTĚNICE (okr. Přerov)

„Kopaniny“. Středověk. Ojedinelý nález. Povrchový sběr.

Dne 11. 10. 2003 byla v trati „Kopaniny“ nalezena při povrchovém sběru šipka z kuše.

Výše uvedený předmět byl nalezen cca 100 m SV od jedné z redut švédského tábora postaveného L. Torstensonem v roce 1643.

Zdeněk Schenk, FF MU Brno

Resumé

Horní Moštěnice (Bez. Přerov), „Kopaniny“. Spätmittelalter. Einzelfund.

HORNÍ SUKOLOM (okr. Olomouc)

Intravilán. Latén. Sídliště. Záchranný výzkum.

V rýhách pro plynovod (viz kap. Neolit) byl v blízkosti průčelí kaple sv. Jana Nepomuckého dokumentován jeden sídlištní objekt (obj. 3) a souvrství datované do novověku (18. stol.). Lokalitu lze identifikovat v mapě MZ 1:10 000, list 14-44-13, v souřadnicích Z s.č.: J s.č. – 35 mm : 295 mm. Nachází se uvnitř obce na terase obrácené k západu nad říčkou Oskavou v nadmořské výšce 247-248 m.

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Horní Sukolom (Bez. Olomouc), Innenbereich der Gemeinde. Neuzeit – 18. Jh. Siedlung. Rettungsgrabung.

HRADEC NAD MORAVICÍ (okr. Opava)

Zámek. Středověk a novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

V době od 2. října do 4. prosince roku 2003 proběhl na zámku v Hradci nad Moravicí záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán zemními pracemi spojenými s kladením potrubí pro požární vodu. Zemní práce se soustředily na nádvoří zámku a jednotlivé sondy, které byly prováděny po celé délce budoucí liniové stavby, vedly od brány Červeného zámku až k bráně zámku Bílého. Při výzkumu se potvrdila již v minulosti prokázaná skutečnost, se totiž v prostoru mezi dvěma hradeckými zámky byla situována série příkopů. Náš výzkum potvrdil dva. Bohužel se nepodařilo ověřit jejich stáří. Byly vyhloubeny do skalnatého podloží, jejich výplň tvořil novověký materiál s obsahem stavební suti.

Přibližně v poloviční vzdálenosti mezi oběma tělesy zámku, v hloubce 1, 5 m od nynějšího povrchu, se při archeologickém výzkumu narazilo na zasypaný suterén. Výplň pro-

story obsahovala novověké nálezy (keramika, sklo, železné předměty). Samotný sklep, respektive to, co z něj zbylo, byl velmi zajímavé konstrukce. Podařilo se zachytit zdívo spojující na maltu v mocnosti tří vyzděných řad kamenů. Zbytek suterénu byl vysekán do skalnatého podloží, které zde tvoří hradecká droba až do hloubky více než dvou metrů od úrovně nynějšího povrchu. Otázkou zůstává funkční využití této stavby a její celkový charakter. Zásyp uvnitř objektu nelze dle nalezeného materiálu datovat do doby starší než do průběhu 18. století. Suťová vrstva tvořená odpadovým stavebním materiálem byla zachycena prakticky po celé délce zjišťovaných úseků a na některých místech dosedala přímo na skalnaté podloží. Lze uvažovat, že vznikla v rámci rozsáhlých přestaveb zámku v průběhu 18. až 19. století, kdy bylo mj. zbořeno i opevnění (v roce 1796). Můžeme předpokládat, že objekt mohl být součástí fortifikace, vezmeme-li v úvahu fakt, že byl situován prakticky na hraně objeveného příkopu.

Jiří Juchelka, NPÚ Ostrava

Resumé

Hradec nad Moravicí (Bez. Opava), Schloss. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Rettungsgrabung.

HRANICE (k. ú. Velká, okr. Přerov)

„Za Horáckou“. Pravěk?, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V sezóně 2003 pokračovaly předstihové záchranné archeologické výzkumy na předem vytipovaných lokalitách na trase budoucí dálnice D47, mezi které patřila také lokalita u obce Velká u Hranic.

Lokalita se nachází v polní trati „Za Horáckou“ na mírném jižním svahu cca 1 km severovýchodním směrem od Velké a cca 3 km severně od Hranic na Moravě. Podél západního okraje naleziště protéká malý bezejmenný potok, pramenící asi 0,5 km severně od ní.

Lokalitu lze identifikovat na mapě ZM ČR 1 : 10 000, mapový list 25-12-17; v souřadnicích Z sekční čára : J sekční čára – 13 mm : 51 mm, 32 mm : 55 mm, 44 mm : 59 mm, 45 mm : 53 mm, 35 mm : 48 mm, 14 mm : 43 mm.

Pro účel výzkumu byla skryta plocha o rozloze cca 2,0 ha, na které bylo prozkoumáno 257 objektů. Můžeme je rozdělit do dvou skupin. První tvoří mělké objekty s většinou pravidelnými oválnými půdorysy a mísovitými řezy, které vyplňoval světlešedý zásyp. Druhou skupinu představovaly nepravidelné oválné jámy se středně šedočerným zásypem často promíchaným se žlutě zabarvenými vrstvami. Objekty měly často nepravidelné, zvlněné profily s hloubkou od 0,30 m do 1,20 m. Kromě těchto dvou základních typů objektů byly na lokalitě prozkoumány také kulové jamky. Keramický materiál byl nalezen v zásepech jen tří jam. Jednalo se o několik omletých atypických pravěkých stěpů, které nedovolují přesné datování lokality.

Na ploše výzkumu byly objeveny a sondovány také 3 zasypané krátery po leteckých bombách. Jedná se o pozůstatky spojeneckých náletů na Ostravu z konce druhé světové války.

Arkadiusz Tajer, AC Olomouc

Resumé

Hranice (Kat. Velká u Hranic, Bez. Přerov), „Za Horáckou“. Urzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

CHVALKOVICE (okr. Vyškov)

„Za zahradou“. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Již dříve v literatuře známá lokalita z doby laténské a římské u zámku Komorov byla na podzim 2003 porušena při stavbě nové větve vodovodního přivaděče Bohdalice – Nesovice. Kromě sídlištních objektů a vrstvy z doby římské (viz. kap. Doba římská a stěhování národů) byl odkryt i nevýrazný sídlištní objekt (K 500) obsahující keramiku středohradištního období a fragmenty železářské strusky.

David Parma, ÚAPP Brno

Resumé

Chvalkovice (Bez. Vyškov), „Za zahradou“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlungsgrube. Rettungsgrabung

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Kaple Bolesné Panny Marie u kostela sv. Jakuba Většího, Jakubské náměstí. Novověk – 18. století. Krypta – pohřebiště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum formou dohledu (akce č. 55-03, č. parcely 6088) byl v kryptě prováděn Muzeem Vysočiny Jihlava v rámci celkové rekonstrukce kaple v červnu 2003. Při této příležitosti bylo z důvodu odvlhčení stavby rozhodnuto kryptu chemicky ošetřit a kompletně ji vyčistit.

Průzkum hrobky začal hloubením přístupové šachty k chodbičce pod východní stěnou kaple Bolesné Panny Marie a hledáním zazděného vchodu do krypty. Během hloubení šachty byly nacházeny lidské kosterní pozůstatky v neanatomické poloze a zbytky dřevěných rakví. Pohřební prostor pod kaplí Bolesné Panny Marie založili barokní stavitelé na obdélném půdoryse o rozměrech 9,20 x 4,80 m a sklenuli cihlovou valenou klenbou, jejíž výška dosahuje uprostřed místnosti 2,26 m. Do hrobky se vcházelo ze severní strany přímo z interiéru kaple po cihlových schodech. Další vchod se nacházel na vnější straně kaple tak, aby se do hrobky dalo dostat přímo ze hřbitova. Celý pohřební prostor byl tak dobře odvětráván. Zaslepením průrazů došlo k postupnému narůstání vlhkosti a šíření plísní. V severozápadní části krypty byla vybudována skládka kostí, které pocházejí s největší pravděpodobností ze zrušeného městského hřbitova rozprostírajícího se kolem kostela sv. Jakuba Většího až do druhé poloviny 18. století. Je pravděpodobné, že lidské kosti zde uložené pocházejí z prostoru stavby kaple a zřejmě i z hrobky pod presbytářem kostela, odkud byly přemístěny po definitivním zákazu pohřbívání na území města v roce 1784. Zbývající prostor hrobky u východní a západní stěny pokrývaly dvě řady dřevěných rakví s lidskými ostatky. Rakve byly postupně po obou stranách vrstveny na sebe tak, aby mezi nimi vznikla úzká průchozí ulička. Během pozvolného tlení spodních pater docházelo k postupnému

propadání svrchních rakví. Pohřební schránky v podobě dřevěných rakví, z nichž některé byly malovány a vystlány pilinami, ukládali příbuzní jihlavských občanů do hrobky od osmnáctého století. Kostí byly uloženy do jámy za kaplí Nanebevstoupení Páně na ústředním hřbitově v Jihlavě, Žižkova 95, a zbytky ztrouchnivělých rakví vyvezeny na skládku do Hruškových Dvorů. Z jedné z rakví u vchodu do krypty byl získán redukčně vypálený tenkostěnný hrnek s uchem (inv. č. J08/B1856), který můžeme datovat do období 17.-18. století.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Hrobka kaple Bolestné Panny Marie u kostela sv. Jakuba Většího, Nálezová zpráva č. 55-03 uložená v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Komenského ul. č. 31. Pozdní středověk, novověk, 15.-16. století. Sídliště. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán výkopem pro kanalizaci v dvorním traktu domu č. 31 v Komenského ulici (parcela č. 3323, v blízkosti městských hradeb) v březnu 2003. Pod vrstvami současné vozovky a navážek (kontext 100 až 104) byly na profilech výkopu zdokumentovány jednotlivé středověké sídlištní vrstvy. Nejzajímavější poznatky přinesla vrstva č. 108, která představuje nejstarší v současné době rozpoznatelný časový horizont na lokalitě. Jedná se o středověkou kulturní vrstvu tvořenou převážně tmavohnědou až černou hlínou, která je promísená s kusy spálených i nespálených dřev, kameny a keramikou. Byl z ní odebrán vzorek keramických nádob vyrobených z jemné hlíny, která obsahuje malé kamínky a malé množství slídy. Podle technologicky pokročilejšího stylu výroby můžeme nálezy rámcově zařadit do patnáctého až šestnáctého století. Příměsí na kulturní vrstvu z 15.-16. století nasedala kamenná dlažba (kontext 109) poskládaná z plochých kamenů střední velikosti, která mohla být součástí vydlážděné cesty nejdříve od šestnáctého století. Představu o rozsahu a podobě tohoto dláždění mohou přinést až další výzkumy. Výkop dosáhl v hloubce 1-1,10 m světlehnědého jílovitého podloží (kontext 105), které je ve větších hloubkách vlivem vztlínání spodní vody zabarveno do krásně modrých odstínů.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Komenského ul. č. 31, dvorní část, Nálezová zpráva č. 15-03, uložená v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Kostel sv. Jakuba Většího – severní věž, Jakubské náměstí. Novověk – 18. století. Sídliště – kostel. Záchraný výzkum.

V listopadu roku 2003 byl během výkopů pro stavbu sociálního zařízení v severní věži kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě (parcela č. 6088) odkryt náhrobní kámen z osmnáctého století. Jednostranná žulová deska o rozměrech 159 x 80 x 16 cm nese na přední straně v orámovaném poli rytý devítifrádkový text následujícího znění: Hier Ruhet Der achtbarr Herr Jacobus Schiessler gewesenener Bürg erlicher Tuchmacher Meister, welcher in dem Herrn Seelig Entschlaffen in Jahr 1765 den

20 November seines erlebten alters 74 Jahr Gott lasse Ihm ruhen in frieden.

Ve volném překladu: Zde odpočívá vážený pán Jakub Schiessler bývalý měšťan a soukenický mistr, který odevzdal duši pánu 20. listopadu 1765 ve věku 74 let. Bože dej mu věčný pokoj.

V dolní části náhrobku se nachází v barokní kartuši monogram J. S. Jedná se o rytou merku – osobní značku zemřelého Jakuba Schiesslera. Podle nákresů jihlavského historika Heinricha Johanna Marzyho z konce 18. století ležel nebožtík na čestném místě v presbytáři kostela téměř přesně pod vítězným obloukem. Náhrobní kámen, který byl s největší pravděpodobností přemístěn do severní věže během úprav podlahy kostela v 19.-20. století, byl převezen na velký dvůr Muzea Vysočiny Jihlava, Masarykovo nám. 58, kde je uložen po číslem Ji-24/2004.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, severní věž, nálezová zpráva č. 62-03, uložená v archivu NZ MVJ.

Parkán, Kosmákova ul. č. 39-41. Pozdní středověk, novověk, 15.-20. století. Sídliště – opevnění. Záchraný výzkum.

Výzkum byl vyvolán hloubením odvodňovacího výkopu na parkáně v těsné blízkosti domů č. 39-41 (parcela č. 2456) v květnu a červnu 2003. Zaznamenané navážkové vrstvy lze interpretovat jako umělé navýšení prostoru mezi hlavní městskou zdí a parkánovou hradbou při novověkých úpravách parkánu. Výkop nedosáhl geologického podloží. Z kontextu č. 101 se podařilo získat fragmenty kuchyňské keramiky (inv. č. J08/B1854-1855), které byly součástí výdutí kvalitně vypálených nádob. Nálezy můžeme na základě analogií se středověkou hrnčinou nacházenou na území historického jádra města Jihlavy datovat do 14.-15. století. S největší pravděpodobností se jedná o přemístěné předměty, které se na parkán dostaly spolu s navážkou pro zvýšení terénu v průběhu novověku. Zajímavé zjištění přineslo obnažení současné paty půlkruhové bašty v hlavní hradbě, která je dnes součástí domu č. 41 v Kosmákově ulici. Přibližně 40 cm pod současnou úroveň terénu se nachází kamenná zeď (kontext č. 900) stavěná stejně jako hlavní městská hradba, tzn. z lomového nebo sbíraného kamene spojeného jilem nebo jilem s pískem. Na ní je postavena v současné době viditelná půlkruhová bašta (kontext č. 901) opravovaná během rekonstrukce hradeb v 70. letech 20. století. Zeď č. 900, jejíž stopy bylo možno pozorovat na severní i jižní straně, vypadá jako „předzáklad“ bašty, která se zužuje směrem vzhůru ke koruně. Jedná se však zřejmě o průběh původního středověkého opevnění, jež bylo během novověku a naposledy ve druhé polovině 20. století nesčetněkrát opravováno. Díky těmto zásahům bašta poněkud ztratila na své mohutnosti. Po zrušení jihlavské městské pevnosti Marií Terezií roku 1755 pak definitivně ztratila svou původní obrannou funkci a stala se součástí městského domu v dnešní Kosmákově ulici.

David Zimola, M Vysočiny Jihlava

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Jihlava, parkán u domů v Kosmákově ul. č. 39, 41, Nálezová zpráva č. 51-03, ulož. v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Řeka Jihlava, ul. Romana Havelky. Novověk. Výrobní areál. Ojedinelý nález.

Záchranný archeologický výzkum byl prováděn po poklesu vodní hladiny v korytě řeky Jihlavy v létě roku 2003. Ze dna byl vyzvednut opracovaný kámen o velikosti 70 x 50 cm, v jehož horní části se nacházel 11 cm hluboký vyvrtaný kruhový otvor. Zatímco spodní část zůstala neopracovaná a byla zřejmě zasazena do země, horní část sloužila s největší pravděpodobností jako mlecí plocha. Jedná se tedy zřejmě o spodní část kamenného mlýna, který sloužil ve stříbrorudné huti. Vzhledem k tomu, že nenese stopy po drážkování, nemůžeme jednoznačně říci, zda sloužil k mletí rudy. V okolí kamene bylo nalezeno větší množství černých skelně lesklých strusek, které jsou tvořeny převážně křemičitým sklem. Spolu se struskami byla nalezena ruda s malým obsahem sulfidů. Jedná se tedy s největší pravděpodobností o barytovou žilovinu s pyritem nebo galenitem. Malý obsah stříbra ve struskách nahrává hypotéze o velmi dobré tavbě žiloviny. Nálezovou situaci můžeme rámcově datovat do období novověku (16.-18. století).

Chemické analýzy strusek a určení rudy provedl Karel Malý.

David Zimola, M Vysočiny Jihlava

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Řeka Jihlava, ul. Romana Havelky, nálezová zpráva č. 72-03, ulož. v archivu NZ MVJ.

Resumé

Jihlava (Bez. Jihlava), Die Kapelle „Bolestné Panny Marie“ bei der Jakobskirche, Jakubské-Platz. Neuzeit – 18. Jahrhundert. Krypta – Friedhof. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Komenského-Strasse Nr. 31, Siedlung. Spätmittelalter, Neuzeit – 15-16. Jahrhundert. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Die Jakobskirche, Jakubské-Platz. Neuzeit – 18. Jahrhundert. Friedhof. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Kosmákova-Strasse Nr. 39-41. Spätmittelalter, Neuzeit, 15-16. Jahrhundert. Siedlung, Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Fluss Jihlava, Neuzeit, Siedlung, Rettungsgrabung.

KARVINÁ (k. ú. Fryštát, okr. Karviná)

Příčná a Fryštátská ulice. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Ve dnech 22. 8. 2003-23. 9. 2003 proběhl v rohové parcele (č. 114/1) vymezené ulicí Příčnou a Fryštátskou v Karviné –

Fryštátě záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán stavbou zahradní restaurace v prostoru za budovou radnice, kde se dnes nachází Městské státní zastupitelství. Z důvodu kladení kanalizačního potrubí a umístění šachty pro lapač tuku byl po dohodě s investorem stavby, kterým byl Městský úřad statutárního města Karviné, započat archeologický výzkum.

Po odstranění svrchních novověkých vrstev se přibližně v hloubce 1,20 m od nynější úrovně povrchu objevily pozůstatky dřevěné konstrukce, která představovala zbytky hatě. Ta byla překryta středověkou kulturní vrstvou ze 14. století. Hatě byla nesena roštem tvořeným ze svislých trámů vetknutých do rostlého terénu, který byl na lokalitě tvořen písčitém jílem. Při záchranném výzkumu byla zachycena jedna řada těchto svislých nosných prvků, která byla situována ve směru východ-západ, čili od náměstí T. G. Masaryka směrem k Příčné a Fryštátské ulici. Konstrukce byla zpevněna i v příčném směru severojižním. Na takto provedenou „pilotáž“ byly posláze kladeny trámy, které vytvořily jakousi roštovou konstrukci. Na ně byly příčně kladeny drobné latě, které plnily funkci svrchní krycí plochy. Při archeologickém výzkumu se nepodařilo zjistit, jakým způsobem byly jednotlivé části konstrukce k sobě přichyceny. Je však pravděpodobné, že byly na sebe kladeny volně, a to bez jakýchkoliv spojovacích součástí. Nález hatě nás může informovat o komunikační spojnici, která vedla od fryštátského náměstí (nynějšího náměstí T. G. Masaryka) směrem k ulici Fryštátské, která představovala část staré obchodní stezky vedoucí od severozápadu k jihovýchodu. Fryštát vznikl někdy mezi léty 1281 a 1305 na křížení několika důležitých cest vedoucích jednak na východ přímo do Slezska, jednak na jihovýchod přes Těšín tamtéž, případně na Slovensko nebo do vnitrozemí. Vznik hatě lze dle keramického materiálu získaného z vrstev, které ji překrývaly, datovat do průběhu 14. století.

Jiří Juchelka, NPÚ Ostrava

Literatura

Kuča, K. 1997: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl, H – K, Praha, 826-827.

Resumé

Karviná – Fryštát (Bez. Karviná), Fryštátská/Příčná Strasse, Stadt. Spätmittelalter. Rettungsgrabung

KUNOVICE (okr. Uherské Hradště)

Kostel sv. Petra a Pavla. Středověk, novověk. Zjišťovací sondáž.

Městský úřad v Kunovicích inicioval archeologický výzkum v kostele sv. Petra a Pavla v Kunovicích. Výzkum byl vyvolán rekonstrukcí stávající podlahy v prostoru kněžiště před oltářem a probíhal v průběhu měsíce září 2003.

Po skrytce stavební suti, která se nacházela pod podlahou v prostoru kněžiště, a po začistění plochy, se zde vyrýsovaly obrysy dvou barokních krypt. Po levé oltářní straně byla zdokumentována krypta o rozměrech 250 x 110 cm a hloubce 120 cm, která byla již dříve vybrána na žluté jílovité podloží promísené pískem. Krypta byla zděná z červených cihel a ukončena na vrchní straně valeným obloukem z téhož mate-

riálu. Neobsahovala žádný archeologický ani antropologický materiál.

Druhá krypta byla začistištěna a odkryta v místech, kde stojí během mše obětní stůl, přímo uprostřed kněžiště. Krypta měla rozměry 138 x 90 cm a hloubku 125 cm. Její odkryv probíhal postupně po jednotlivých vrstvách o mocnosti 10 cm. Ani zde se nepodařilo objevit žádný archeologický ani antropologický materiál. Krypta byla začistištěna až na žluté jílovité podloží, zásyp tvořil stavební rum promísený žlutým pískem a částečně i hnědou hlínou. Obě krypty byly dokumentovány polohopisně i fotograficky.

Na pravé oltářní straně, v blízkosti vítězného oblouku pod kazatelnou byla vyměřena sonda těsně u základů kostela o rozměrech 200 x 100 cm. Sonda měla zjistit charakter a případně i stáří základového zdiva kostela. Výkop sondy probíhal opět po jednotlivých vrstvách o mocnosti 20 cm. Bylo dosaženo hloubky 250 cm od normální úrovně podlahy kostela, skutečná hloubka sondy činila jen 205 cm; zbylých 45 cm tvořila stavební navážka pod bývalou podlahou kostela. Na protější straně v profilu výkopu se vyrýsovala část valené klenby a pravděpodobně další krypty, která ovšem nebyla zkoumána. Základ kostela byl tvořen masivními, převážně pískovcovými kameny kladenými na hrubou maltu tmavě šedého až hnědého zabarvení. Základy byly kompaktní a sahaly do proměnlivé hloubky 125-145 cm od úrovně povrchu v okolí výkopu a měly charakter gotického zdiva. Zbytek profilu výkopu byl tvořen kompaktním šterkovým podloží. Sonda byla zakreslena a fotografována, včetně základů kostela.

V místech pravé paty vítězného oblouku pod kazatelnou, ve vzdálenosti 60 cm přímo u jižní stěny výše uvedené sondy, byl zachycen výstupek téhož zdiva směrem do kněžiště, tj. kolmo na základy kostela. Výstupek sahal do délky 70 cm a hloubky 104 cm; navazoval na cihlové zdivo vedlejší nezkoumané krypty. V prostoru výkopu sondy u základů zdiva nebyly objeveny žádné nálezy archeologického charakteru.

Výzkum ve farním kostele sv. Petra a Pavla v Kunovicích potvrdil jeho gotické stáří. To koresponduje s údaji písemných pramenů, uvádějících zde k r. 1235 faráře královny Konstancie jménem Bartoloměj. Z vnitřní strany kostela se nepodařilo prokázat základy starší než vrcholně středověké stavby, které jsou uváděny na základě dřívějších výkopů (zejména Viléma Hrubého z roku 1958) z vnější strany kostela.

Miroslav Vaškovský, SM Uherské Hradiště

Resumé

Kunovice (Bez. Uherské Hradiště), Pfarrkirche von St. Peter und Paul. Mittelalter, Neuzeit. Vorläufige Sondierung.

LIPNÍK NAD BEČVOU (k. ú. Podhoří, okr. Přerov)
„Za Lískem“. Právěk-novověk ?. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během letní sezóny 2003 zaměstnanci Archeologického centra v Olomouci působili na několika akcích majících za účel archeologický dohled a eventuální záchranný výzkum.

Mezi zkoumaná naleziště patří také lokalita Lipník nad Bečvou V– Podhoří, trať „Za Lískem“. Lokalita se nachází cca 8 km severovýchodně od Lipníka nad Bečvou a cca 5 km na západ od Hranic, na mírném S-J orientovaném svahu u úpatí

Oderských vrchů v nadmořské výšce 326,00-335,00 m. Východní okraj lokality obtékáný potokem Žabníkem hraničí se zkoumanou lokalitou Milenov 2 „Karbel“.

Lokalita je identifikována na mapě ZM ČR 1 : 10 000, mapový list 25-11-25; v souřadnicích Z sekční čára: J sekční čára – 325 mm : 355 mm, 336 mm : 364 mm, 347 mm : 373 mm, 348 mm : 368 mm.

Během výzkumu bylo prozkoumáno 22 malých a středních objektů s pravidelnými oválnými a kruhovými půdorysy a většinou mísovitými profily. Objekty byly koncentrovány ve dvou skupinách, v západní části skryté plochy a v části východní u potoka. Kromě jednoho objektu, ve kterém byla nalezena atypická keramika, výplně jam neobsahovaly datující materiál, takže je datace lokality problematická.

Arkadiusz Tajer, AC Olomouc

Resumé

Lipník nad Bečvou (Kat. Podhoří, Bez. Přerov), „Za Lískem“. Urzeit-Neuzeit?. Siedlung, Rettungsgrabung.

LIPNÍK NAD BEČVOU (okr. Přerov)
Zámek. Novověk. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum V Lipníku na Bečvou byl vyvolán stavební úpravou zámecké budovy č.p. 358, která se nachází na Bratrské ulici. Sídlo je evidováno ve státním seznamu kulturních památek okresu Přerov pod r. č. 461/1. Záměrem rekonstrukce bylo jeho využití jako kanceláře pro pověřený úřad s rozšířenou působností. Záchranný archeologický výzkum proběhl ve dnech 20. 1.-23. 1., 24. 2. a 25. 3. 2003.

Archeologické práce probíhaly podle postupu stavebních prací. Nejdříve byl v měsíci lednu proveden výzkum v někdejší umývárně, kde měl být postaven výtah. Jeho šachta v severozápadním rohu místnosti měla zasáhnout 1,50 m pod úroveň stávajících podlah, což vyvolalo záchrannou akci. Po odstranění podlah a jejich betonového podkladu byla odhalena sutová vrstva, z níž vyčnívaly plastové roury pro odpadní vodu. Následovalo vyměření a vykopání sondy v místě budoucí šachty. Po odstranění vrstvy stavební sutě mocné 0,76 m bylo odkryto jílovité podloží a relikt kamenné zdi. Tato konstrukce byla zdokumentována a poté rozebrána, neboť by překážela při výstavbě výtahu. Díky potřebě nalezení základových spár okolních zdí byla vyhloubena malá sonda v témže koutě místnosti. Západní zeď je zahloubena do podloží 0,30 m, zatímco základ severní až 80 cm.

Dne 24.2. 2003 proběhl výzkum na nádvoří zámku, neboť při výkopových pracích byl narušen kamenný kanálek. Nalezená konstrukce byla zkoumán jen v řezu, který byl dokumentován na stěně nového výkopu, jehož hloubka dosahovala 1,60 m a šířka 0,90 m. Tento výkop směřoval v době archeologického výzkumu podél západní poloviny zámku, a to až k průjezdu, který vede na ulici Bratrskou. Při práci na výše zmíněném výkopu došlo k částečné destrukci kanálku. Vzhledem k tomu, že se od místa jeho dokumentace po cca 3-5 m stáčí směrem k jihovýchodu, vede patrně směrem k blízké vodoteči Loučka, kde zřejmě i vyúsťuje.

Před položením nového telefonního a elektrického vedení do výkopu, který vedl podél celé západní poloviny průčelí zámku na ulici Bratrské, byl tento výkop prozkoumán a dokumentován. Popisovaný výkop měl v době výzkumu hloubku 1,10 m, ale požadovaná hloubka pro stavbu činila 1,40 m, šířka výkopu kolísala v intervalu 0,40 m (měřeno od základové zdi předstupujícího rizalitu), dále západním směrem jeho šířka vzrostla na 0,60 m. Pod cihlovým zdívem výstupku, tedy pod dnešní úrovní chodníku, byla zjištěna základová kamenná zeď (kontext 908). Tato zeď předstupovala 0,28-0,30 m před rizalit a západním směrem končila v úrovni jeho nadzemního zdiva. Obvodová zeď zámku, která pokračuje od rizalitu západním směrem, již nemá hlubší základy. Pod dnešní úroveň chodníku pokračuje pouze dvěma řádkami cihel, které leží na destrukční anebo vyrovnávací vrstvě kryjící podloží.

Během výzkumu nebyly nalezeny žádné stopy po starší sídelní aktivitě v místě zámeckého areálu a ani žádný archeologický materiál. Je třeba uvést, že zámek byl postaven v místě staršího osídlení v blízkosti bratrského sboru, na okraji západního předměstí Lipníku jménem Novosady, obklopujícího cestu na Přerov. Veškeré zdivo zámku zkoumané během záchranného výzkumu je zahlobeno do přírodního podloží, pouze západní části průčelí stojí na vrstvě (kontext 114) antropogenního původu. Ovšem ani v této uloženině nebyl nalezen materiál vhodný k datování, proto můžeme předpokládat, že vznikla zároveň se stavbou zámeckého areálu i s blízkým kostelem Nejsvětější Trojice, jenž přiléhá k zámku ze západu.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

Lipník nad Bečvou (Bez. Přerov), Schloss. Neuzeit. Rettungsgrabung.

LITOVEL (okr. Olomouc)

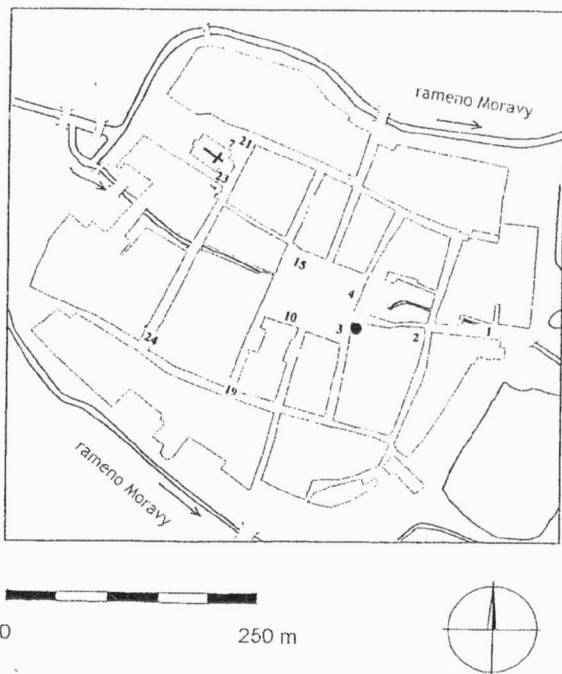
Centrum města. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsících květnu až prosinci proběhla druhá sezona archeologického výzkumu vyvolané stavební akcí „Kanalizace a ČOV Litovel“. Tentokrát byla realizována II. etapa SO 01 kanalizace Litovel-střed. Liniová výstavba zasáhla přibližně 75 % uliční sítě městské památkové zóny a jednalo se tak o jeden z nejrozsáhlejších archeologických výzkumů městských jader na střední Moravě. Výkop hlavních kanálových stok dosahoval šířek v rozpětí 1-2,5 m a maximální hloubky 4 m. Část výkopových rýh byla vedena ve starých trasách a situace byly narušeny průběhem četných inženýrských sítí. Záchranný archeologický výzkum byl realizován ve dvou etapách. V první etapě bylo provedeno celkem 11 předstihových sond (obr. 10), rozmístěných v trase kanalizace, které měly zjišťovat základní poznatky o charakteru a mocnosti kulturních vrstev v uliční síti. V druhé etapě proběhl archeologický dohled během stavebních prací, včetně průzkumu detektorem kovů Fischer model 1270 na deponii zeminy v Nasobůrkách.

Stručné výsledky předstihové sondáže:

Sonda S1/03 (rozměry 2 × 1 m) v Husově ulici dosáhla v hloubce 0,9 m koruny hradební zdi, probíhající ve směru sever-jih a zkoumané v šířce 1,3 m. Ze základové spáry byly

LITOVEL

Obr. 10. Litovel. Lokalizace předstihových sond při stavbě kanalizace v roce 2003. Plným kolečkem označena poloha výzkumu v domě čp. 753 na nám. Přemysla Otakara.

Lokalisierung der Sondagen im Jahr 2003. Mit schwarzem Kreis ist die Lage der Grabung im Haus N.753 auf dem Přemysl Otakar Platz markiert.

získány zlomky keramiky z 1. poloviny 14. století, což je v souladu s historickou listinou z roku 1327, kdy Jan Lucemburský povolil měšťanům výstavbu kamenných hradeb. Na severní straně sondy v hloubce 1,60 m k hradbě na spáru přiléhala kamenná zeď 901 orientovaná ve směru východ-západ. Zřejmě se jednalo o torzo tzv. Jateční branky. Podloží bylo zachyceno v hloubce 1,85 m.

Sonda S2/03 (1,3 × 0,9 m) umístěná na nároží Husovy a Jungmannovy ulice dosáhla geologického podloží v hloubce 1,40 m. V nadloží bylo souvrství odpadních vrstev a vyrovnávek terénu z druhé poloviny 13. století o mocnosti 0,4 m. Z báze tohoto souvrství při rozhraní s podložím pochází ojedinělý keramický zlomek ze starohradištního období (8. stol.). Ze 14. století pochází vrstvy mazanícové destrukce a spáleniště, v níž se rýsovala linie dřevěné konstrukce in situ ve směru východ-západ, v linii dnešní jižní čelní fronty domů Husovy ulice. Vše překryla šedá jílovitá vrstva z druhé poloviny 14. století s kumulací strusek a stratigrafií uzavíralo souvrství novověkých navážek o mocnosti 0,7 m.

Sonda S3/03 (4 × 1,2 m) v jihovýchodní části nám. Přemysla Otakara zjistila, že na jílovém podloží v hloubce 2 m pod současným povrchem náměstí leží souvrství ze 14.-15. století, tvořené organogenními odpadními uloženinami prokládanými vrstvami oblázkových štětů a zaizolovanými vrstvami jílů. Středověké souvrství dosahovalo mocnosti 1,6 m.

Obr. 11. Litovel, nám. Svobody, sonda S7/03. Půdorys sondy s průběhem ohradních zdí hřbitova 900 a 901. Základy zvonice z 1. poloviny 16. století a objektu z doby lokace města (k. 500). Kresba K. Faltýnek.

Grundriss der Sondage S7/03 mit den Umfassungsmauern des Friedhofs 900 und 901. Fundamentmauern des Glockenturms aus der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts und des Objekts aus der Zeit der Stadtgründung (K. 500). Zeichnung K. Faltýnek.

Sonda S4/03 (4,2 × 1,1 m) byla realizována v severovýchodní části náměstí Přemysla Otakara. Štěrkopískové podloží bylo značně nerovné a v jižní polovině sondy se nacházela deprese přírodního charakteru, vzniklá meandrujícím ramenem Moravy (tzv. Nečíz) v předlokační době. Její dno bylo v hloubce 2,5 m pod povrchem. Při lokaci města byla tato deprese vyrovnána přemístěným jílem. Následovalo kontinuální horizontální ukládání silně organogenního sídlištního odpadu z 2. pol. 13.-15. století a jednoduchých šterkopískových dlažeb a izolačních jílu. Síla středověkého souvrství dosahovala 1,5 m.

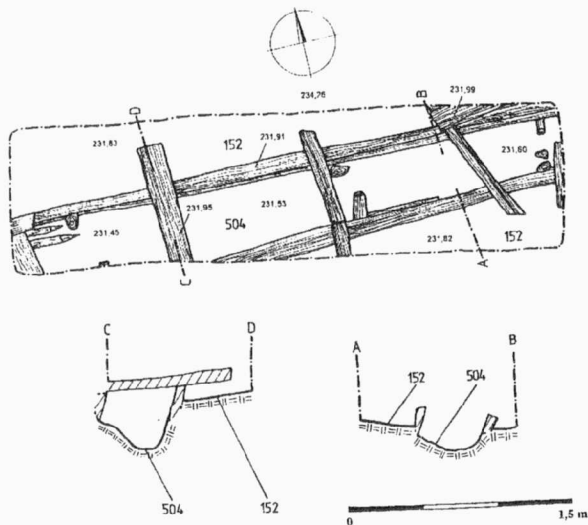
Sonda S7/03 (1,9 × 5,4 m) ležela na náměstí Svobody, v blízkosti sondy S21/03, v severní polovině sondy byl zachycen průběh zahloubeného objektu 500 z doby lokace města (viz sonda S21/03). Přibližně v polovině sondy byla ve směru západ-východ zachycena ohradní zeď 901 hřbitova ze 14. století o šířce 1 m, která mohla mít i obrannou funkci. Na ní byla v 15. století vybudována nová hřbitovní zeď 900 o šířce 0,7 m. Jižně od hřbitovní zdi ležel areál hřbitova, kde byly zachyceny hroby a hrobové zásypy. Na počátku 16. století byla na jihu ke zdi 900 přistavěna zeď 902. Jednalo se o litou maltovou desku o šířce 2,5 m a zkoumané v délce 1,5 m, s řadou otvorů po sloupech vylitých maltou až do hloubky 0,5 m (obr. 11). Stavbu interpretujeme jako zvonici dřevěné rámové konstrukce (srov. např. Kuča 1995), která neměla dlouhého trvání, protože byla překryta několika patry novověkých hrobů (17. stol.).

Sonda S10/03 (4 × 1 m) byla položena na jihozápadní straně nám. Přemysla Otakara, kde bylo výškopisně geologické podloží zaznamenáno nejnižší z celého prostoru náměstí. Leží v hloubce 2,40 m pod povrchem. Proto zde v době lokace

města vznikl dosud funkční odvodňovací kanál orientovaný ve směru východ-západ, sledovaný v délce 3,5 m, o vnitřní šířce 0,40 m a hloubce také 0,40 m (obr. 12). Sestával z bočních dřevěných fošen s příčnými spojkami a zajištěný svislými kůly. Povrch byl překryt deskami a štípanými a vše bylo na závěr převrstveno proutěnými hatěmi. Nad kanálem se poté ve 2. pol. 13.-15. století souvisle ukládalo 2 m mocné souvrství organogenních odpadů, štětů a jílu.

Sonda S15/03 (6,5 × 1 m) byla umístěná v severozápadní části náměstí Přemysla Otakara. Geologické podloží se nacházelo v hloubce 2,5 m pod povrchem. Organogenní vrcholně a pozdně středověké vrstvy, prokládané zpevněnými povrchu pochůzných úrovní tržišť, byly mocné 1,5 m. Byl také dokumentován byl také barokní odpadní kanál a dvě novověké kamenné dlažby.

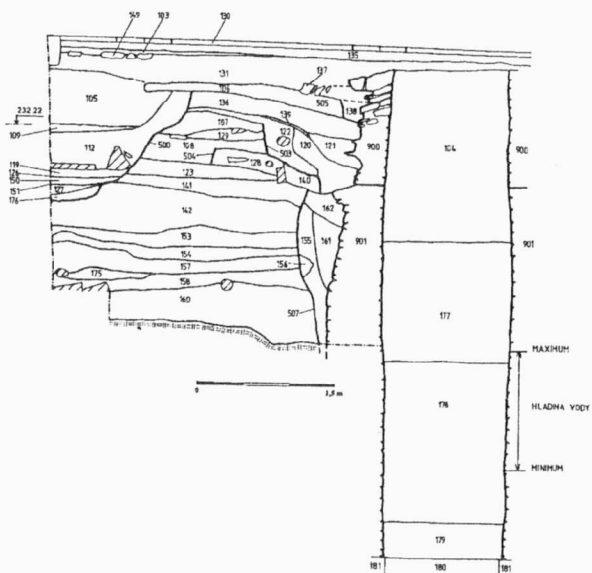
Sonda S19/03 (5,2 × 1,2 m) byla položena na Boskovicevě ulici při nároží s Havlíčkovou ulicí. Geologické podloží leželo 3,2 m pod současným povrchem. Do podloží byl 0,5 m zahlouben výkop 508 ve směru sever-jih o šířce 0,8 m a sledované délce 3 m. Pravděpodobně se jednalo o součást odvodňovacího systému při lokaci města. Organogenní odpadní souvrství o mocnosti 2,5 m, zpevňované štěty, se utvářelo ve 2. polovině 13.-15. století; v severní části bylo porušeno raně novověkou jámou 500. V jižní partii sondy byla objevena kamenná studna 901 z 2. poloviny 14. století s výkopem 507 (obr. 13). Její nadzemní partie byly původně asi dřevěné, ale po nárůstu okolního terénu byla studna v 15. století nadstavěna méně kvalitním kamenným pláštěm 900 s výkopem 503. Po vytyčení zásypu studny bylo jejího dna s dubovým věncem dosaženo v hloubce 5,6 m. Vnitřní průměr šachty dosáhl nejvýše 1,45 m. Charakter a výplň zásypu svědčily, že studna

Obr. 12. Litovel, nám. Přemysla Otakara, S10/03. Dřevěný odvodňovací kanál z druhé poloviny 13. století. Kresba K. Faltýnek. Abwässerungskanal aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts.

fungovala ještě na přelomu 19. a 20. století. V provozu tedy byla přibližně 500 let.

Sonda S21/03 (1,8 × 1,1 × 4 m) byla vyhloubena na křižovatce ulic Revoluční, Komenského a nám. Svobody. V hloubce 2,10 m leželo písčité podloží, do kterého byl ve třech čtvrtinách sondy zahlouben východní okraj mohutného výkopu 500, hlubokého 1 m, zachyceného již v sondě S7/03. U východního okraje probíhal žlábek 501, který byl součástí konstrukce. Na dně objektu byla zachycena tenká vrstva povodňového kalu, překrytá vrstvou 0,4 m strukturované rašeliny (hnoje). Jednalo se o objekt hospodářského charakteru (stáj,

Obr. 13. Litovel, Boskovicova ulice, sonda S19/03. Profil P1 a řez studnou ze 14. století. Kresba K. Faltýnek. Sondage S19/03. Schnitt P1 und Profil des Brun- nens aus dem 14. Jahrhundert.

chlév). Výplň objektu ukazuje na dobu po polovině 13. století. Do povrchu hnoje byla zašlapána cihla. Celý objekt byl až do úrovně podloží (0,60 m) překryt vrstvou dřevěných hatí a přemístěným podložím s nálezem železného pisátka. Nad objektem 500 se od 2. poloviny 13. století posléze začal vřít běžný uliční vrstvy, zde humózního charakteru, od novověku charakteru stavebních sutí.

Sonda S23/03 (1,6 × 2,1 m) umístěná na nám. Svobody v blízkosti jižní strany presbytáře k. sv. Marka. Sonda byla vedena pouze do hloubky 1,2 m. Výkop se pohyboval ve vrstvách novověkých zásypů hrobů hřbitova kolem kostela sv. Marka, zrušeného roku 1784.

Sonda S24/03 (4 × 1 m) na Komenského ulici u křižovatky s Havlíčkovou ulicí. Do intaktního geologického podloží v hloubce 2,15 m se 0,5 m zahluboval objekt neznámých rozměrů z 2. poloviny 13. století. Na počátku 14. století tudy ve směru sever-jih vedl o šířce 1,1 m a hloubce 0,40 m 501 kanál vyztužený bočnicemi z fošen a doplněný kůlovou konstrukcí. Velké množství usní svědčí o tom, že v průběhu 2. poloviny 13. a ve 14. století se prostor sondy stal odpadním místem pro ševcovskou dílnu pracující v bezprostředním okolí. Statigrafii uzavíraly uliční vrstvy z 15. století. V novověku již vrstvy tvořil stavební odpad.

Z velkého množství informací získaných při následném archeologickém dohledu lze vyzdvihnout:

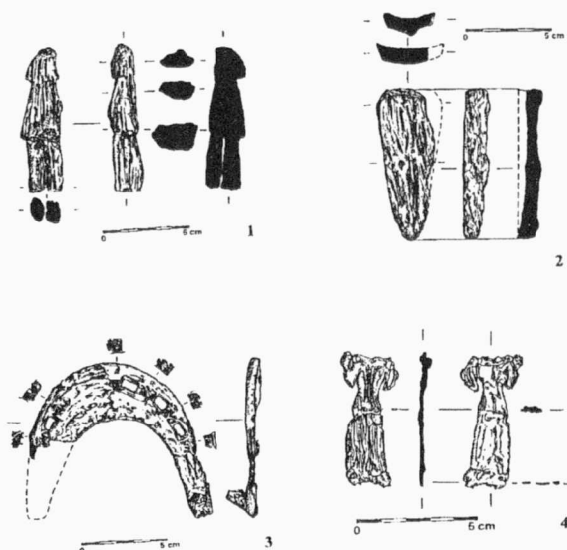
- Objev ševcovské dílny na nám. Přemysla Otakara ze 2. poloviny 13. století.
- Zjištění dosud neznámé středověké kamenné církevní stavby o délce 9 m u pozdněgotické kaple sv. Jiří.
- Dokumentaci průkopu zdíkem barokní špitální kaple sv. Josefa na křižovatce ulic Kysucké a Vítězné o délce 18 m. Objekt zde stál v letech 1668-1938.
- Na Smyčkově ulici, v blízkosti muzea byl zachycen zbytek lehčího dřevohliněného opevnění v podobě příkopu o šířce 2,5 m, hloubce 1,8 m, kůlovou palisádou vyplétanou proutím a tělesem valu o šířce 2 m, který byl z vnitřní strany zajištěn stěnou z fošen. Datace tohoto objektu zřejmě spadá do časů třicetileté války.
- Na parcele č. 146 v Komenského ulici byly na řezu dokumentovány dvě fáze dřevohliněného domu o šířce 7 m, datované do 14. a 15. století.
- V Husově ulici byl zachycen posun uliční čáry ve 14. století, pravděpodobně způsobený regulací Nečizy.
- Nejzajímavějším zjištěním na Masarykově třídě byl objev dvou úrovní kvalitních kamenných dlažeb (14. stol.) a dřevěného hatování v podobě roštu (2. pol. 13. stol.). Tyto úpravy terénu souvisí se zabezpečením hlavního komunikačního tahu ve směru Olomouc – Uničov, zjištěné také na třídě 1. máje.
- Archeologický dohled zachytil velké množství dřevěných pilotů používaných ke zpevnění povrchu na místě staveb a regulací řeky Moravy.

Archeologický výzkum shromáždil značné množství archeologických pramenů. Z artefaktů můžeme jmenovat kromě tradičních jako keramika, sklo, kovy, i pro naše území poměrně vzácné nálezy z organických materiálů jako dřevo, kůže a provazy z uličních vrstev. Kovové předměty byly díky stabilně podmačenému prostředí uchovány ve výborném stavu. Zajímavým poznatkem je, že všechny železné předměty souvi-

sející s osobní prestiží majitele (např. přezky, ostruhy) byly na povrchu potaženy vrstvou cínu. Domníváme se, že tento poznatek lze i zobecnit. Odebráno bylo také velké množství vzorků pro archeobotaniku, dendrochronologii, parazitologii a palynologii.

V závěru alespoň částečně sumarizujeme nejzajímavější zjištění. Litovel byla založena v 60. letech 13. století uprostřed rozvětveného systému říčních ramen řeky Moravy na místě důležitého brodu, v jinak nepřístupných lužních lesích. Předlokační trhová osada (dnes tzv. Staré město) stála 0,5 km severně od královské Litovle, založené na tzv. zeleném dnu.

Na nevýrazné terénní vlně na místě budoucího sakrálního areálu kolem kostela sv. Marka vznikly v době lokace zahloubené objekty prvních osadníků, zachycené např. sondami S7/03, S21/03, v kanalizační rýze na náměstí Svobody, v podobě vrstvy a zahloubených objektů v kapli sv. Jiří a v kostele sv. Marka v roce 1999. Po úpravě terénu budoucího města (zasypání nerovností, odvodnění, úprava toků devíti ramen řeky Moravy) a po zahájení provozu městišť, se ve 2. polovině 13. století se přistoupilo k budování farního chrámu sv. Marka, jehož presbytář byl objeven v roce 1999 (Faltýnek

Obr. 15. Litovel. Výběr nálezů, č. 1: dřevěná antropomorfní plastika (14. stol.), č. 2: lodička z kůry (2. pol. 13-1. pol. 14. stol.), č. 3: podkova s magickými (?) symboly (14. stol.) 4: olověný poutní odznak (14. stol.). Kresba A. Šádková.

Auswahl der Funde. 1: hölzernes Menscheifigürchen (14. Jahrhundert), 2: Schiff aus der Rinde, 3: Hufeisen mit magischen (?) Symbolen, 4: Pilgerzeichen (Blei, 14. Jahrhundert).

2000). Lokační objekty byly následně zasypány a na jejich místě započal fungovat městský hřbitov nebo se zde začaly hromadit vrstvy uličního odpadu.

Půdorys města a uliční struktura zůstala pouze s výjimkou Husovy ulice nezměněna. Na ulicích se ve 2. polovině 13. století a ve 14. století navršilo mohutné souvrství organogenního odpadu, které mělo zvednout úroveň povrchu města kvůli nebezpečí povodní (což se pozitivně projevilo při povodni v roce 1997). Až do 15. století byla městská zástavba dřevohlíněná. Rozplanýrované zbytky domů vyrovnávaly deficit nárůstu terénu proti uličním vrstvám. Terén díky vysoké hladině spodní vody nedovoloval výrazné zahlubování objektů. První zahloubené suterény domů vznikaly až ve 14. a 15. století, a to již do antropogenních vrstev.

Málo nosné podložní šterkopisky pravděpodobně neumožňovaly existenci brodů přes ramena řeky Moravy, spíše se přikláníme k variantě existence dřevěných mostů a lávek.

Pavel Šlězár, Karel Faltýnek, NPÚ ÚOP v Olomouci

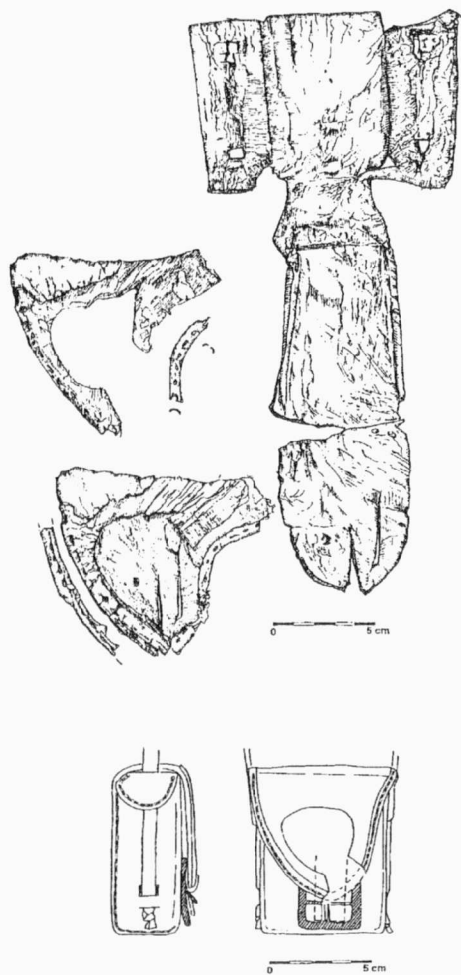
Literatura

Faltýnek, K. 2000: Záchraný archeologický výzkum v kapli sv. Jiří a v kostele sv. Marka v Litovli. In: Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1999, Olomouc, s. 76-82.

Kuča, K. 1995: České, moravské a slezské zvonice, Praha.

Resumé

Litovel (Bez. Litovel). Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 14. Litovel, nám. Přemysla Otakara, S4/03. Kožená toboleka ze 14. století. Kresba: A. Šádková. Sonda 4/03.

Lederne Geldtasche, 14. Jahrhundert.

LITOVEL (k. ú. Nasobůrky, okr. Olomouc)

Intravilán obce Nasobůrky před čp. 3, 29, 33, 135, 109, 105. Mladší doba hradištní, novověk. Odpadní jímka, hrob, sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

Archeologický dohled a záchranný výzkum byl vyvolán zemními pracemi prováděnými v souvislosti s výstavbou nové kanalizace a ČOV Litovel, I. etapa Litovel-jih. Před čp. 135, 109 a 105 byla v linii mezi výše uvedenými body 407:172-408:169 pod stávající vozovkou zjištěna v hloubce 0,9-1,2 m tmavě černá vrstva jílovité hlíny o kolísavé mocnosti od 0,1 do 1,0 m s ojedinělými uhlíky a keramikou časově zařaditelnou od pravěku (atypické zlomky) přes středověk až po novověk. Jednalo se s největší pravděpodobností o v novověku spláchnutou ornici na mírném severním svahu. Podloží tvoří žlutohnědý prachový jíl.

Obdobná situace byla zaznamenána pod stávající vozovkou i před čp. 33 ve východní části obce (souřadnice 468:166), kde tato vrstva dosahovala mocnosti 0,50-0,55 m. Její povrch se nacházel v hloubce 0,75-0,80 m, přičemž směrem k západu, opět do mírného svahu, se po zhruba 70 až 80 m zcela vytratila. Na této uloženině spočívala až 0,6 m mocná vrstva středně šedého prachového jílu s nahodile zastoupenými malými oblázky, drobků cihel a uhlíkovým prachem, pozorovatelná v délce více než 100 m. Přibližně uprostřed této vrstvy se nacházely v pravidelných rozestupech 0,1 až 0,2 m ve stále stejné hloubce zetlelé dřevěné kuláče a štípy o průměru 0,1 až 0,15 m. Vrstva obsahovala výhradně novověkou keramiku, dále v ní byla nalezena koňská podkova. V popsané uloženině spočíval střední hnědý prachový jíl obsahující mírně malé oblázky, byl mocný 0,25 m. Tvořil podklad kamenné dlažby tzv. kočičích hlav. Povrch stávající vozovky tvořené žulovými kostkami se nacházel 0,3 m nad touto původní kamennou dlažbou.

Velmi důležitý nález byl učiněn před čp. 3 (souřadnice 456:163). Zde v hloubce 0,85 m byl zjištěn do podloží zahloubený sídlištní objekt o neznámé velikosti, dosahující hloubky maximálně 2,0 m pod stávající povrch. Vzhledem ke složitým technickým podmínkám mohl však být prozkoumán

pouze částečně. Výplň tohoto výkopu tvořila tmavě hnědá sprašová hlina s nahodilými malými skvrnkami uhlíků. Nalezenou keramiku lze rámcově datovat do průběhu 10. století. Větší část keramické kolekce obsahuje tuhu, avšak dva keramické zlomky s výzdobou (viz. obr. 16) tuhu postrádají, jsou spíše písčité se šupinkami slídy. Typ výzdoby naznačuje, že tato keramika může mít svůj původ v severním či severozápadním slovanském prostředí (za laskavou konzultaci děkuji PhDr. Josefu Bláhovi).

K dalšímu zajímavému nálezu došlo pak o několik metrů dále před čp. 29 (souřadnice 455:163). Zde v hloubce 1,0 m pod stávajícím povrchem byl nalezen další zahloubený objekt zasahující až do hloubky 1,85 m a dosahující šířky 1,05 m. Během vzorkování bylo nalezeno několik malých atypických zlomků pravěké keramiky, několik malých kousků lehké pěnovité sklovité strusky a několik lidských kostí (nárti ossa tarsi, zánártní kosti ossa metatarsi a články prstů ossa digitorum pedis – za určení děkuji Mgr. Michalu Živnému). S největší pravděpodobností byl tak zemními pracemi částečně narušen hrob, jehož datace je však sporná. Na tomto místě je však nutno zdůraznit, že již ve 30. letech 20. století bylo v místech dnešní nasobůrské cihelny (trať „Kozhoňův vrch“) nalezeno 5 kostrových hrobů datovaných tehdy do 9.-10. století. Byly rovněž nalezeny 4 bronzové záušnice.

Karel Faltýnek, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

Sedlák K. 1937–38: Staroslovanské pohřebiště u Litovle. In: Mojžírova říše, I, č. 10, 160.

Resumé

Litovel (Kat. Nasobůrky, Bez. Olomouc), Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

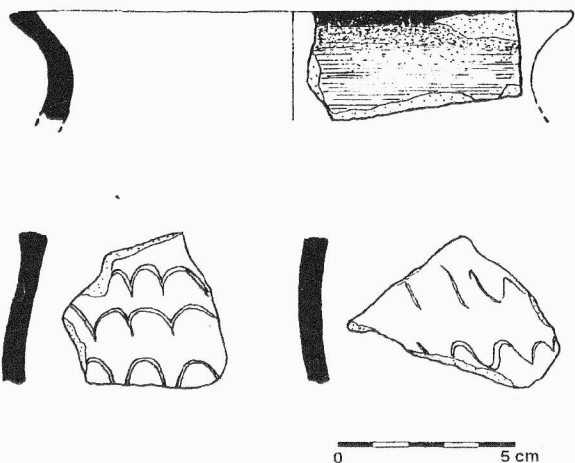
LITOVEL (okr. Olomouc).

Nám. Přemysla Otakara čp. 753, parc. č. 172. Vrcholný středověk. Město, dům, výrobní areál. Záchranný výzkum.

Lokalizace – souřadnice: X=558519,54, Y=-1108331,27.

Archeologický výzkum proběhl v suterénu pravověrečného a šenkovního domu „U zlatého jelena“ na nároží náměstí Přemysla Otakara a dnešní Husovy ulice, připomínaného poprvé roku 1567. V letech 1898-1899 byl objekt přestavěn na tzv. Německý dům. V současnosti budova funguje jako Městský klub.

Snížení úrovně podlahy (niveleta 233,28 m n. m.) sklepní místnosti o rozměrech 8 × 2,5 m o 1,20 m si vyžádalo archeologický výzkum provedený až na intaktní geologické podloží (niveleta 232,24 m n. m.) tvořené světle šedobéžovým jílem. V západní čtvrtině sklepa byl 1 m do podloží zahlouben hospodářský objekt k. 514 (chlév ?) z období lokace města. Vyplňovala jej 0,40 m mocná vrstva strukturované rašeliny (hnoje) k. 144. Objekt se nacházel již pod úrovní stavby, proto byl zkoumán pouze v rozsahu drobné sondy S4/03 o rozměru 1 × 1 m, celkové rozměry objektu 514 jsou tak neznámé. Po skončení funkce byl objekt překryt izolační vrstvou jílu a zasypan tmavou humózní kulturní vrstvou k. 150, datovanou do 2. poloviny 13. století. Nad ní leželo souvrství o síle 0,70 m,

Obr. 16. Litovel-Nasobůrky. Keramika ze zahloubeného objektu před čp. 3.

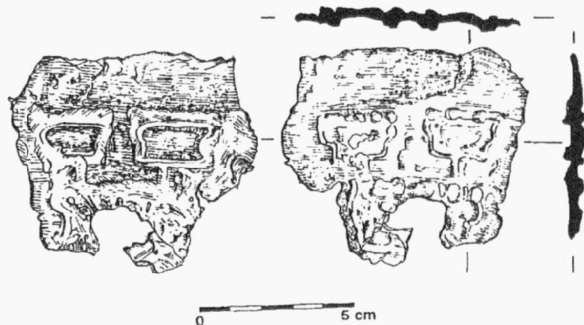
Keramik aus der Grube vor dem Haus N. 3.

datované do 2. poloviny 13. století a tvořené jílovitými vyrovnávkami terénu, tmavými odpadními vrstvami a dvěma oblázkovými štěty, přičemž vrstvy jsou v důsledku poklesu výplně k. 514 konkávně prohnuty. V případě dvou oblázkových štětů k. 115 a 120 není jasné, zda šlo o stabilizaci terénu nad objektem 514, či zda se již jednalo o součást úprav veřejných komunikačních horizontů náměstí. Východně od objektu k. 514 pokračovala humózní, na podloží ležící uloženina k. 150, ovšem o síle pouhých 0,06 m. V nadloží k. 150 se nacházela vrstva jílovité vyrovnávky terénu, do které byla ve východní části sklepa zahlobena řada kúlových jamek plotu ve směru sever-jih. Vše bylo následně překryto 0,1 m silnou vrstvou popožárové planýrky k. 146, ze které pochází výjimečný nálezk plátu barevného kovu o velikosti cca 0,07 × 0,08 m s obrysy šesti profilovaných přezek dvou typů o různé velikosti; po třech na averzu i reverzu (obr. 17). Jedná se o zmetek vzniklý nepozorností kovolitce, který spojil dvě odlišné části dvojdielné odlévací formy a horký kov se proto slil v jeden plát a vytvořil tak vadný polotovár. I přesto jde o první přímý doklad výroby přezek na území ČR (srov. Zúbek 2002, 142).

Následně v této části městského fungovala pekařská výroba, o čemž svědčí torza dvou chlebových pecí ze 2. poloviny 13. století. Hliněná kopulová pec č. 1 byla přibližně ve své podélné ose přerušena severní zdí sklepa a pilířem schodiště. Její zjištěná délka byla 1 m a šířka 0,44 m. Spodní partie pece byla zapuštěna 0,2 m do k. 146. Orientaci měla ve směru západ-východ. Pec vyplňovala mazanice a na úrovni povrchu k. 146 se nacházela propálená hliněná kopule o síle 0,05 m. Východně od pece č. 1 byla prozkoumána část předpecní jámy k. 527 o rozměrech 0,8 × 0,5 m, hluboká 0,45 m. Soustava pece č. 1 a předpecní jámy mohla mít původně 2,1 m na délku a minimálně kolem 0,9 m šířky. Dle dělení P. Michny (1970) řadím pec č. 1 k dozrívání typu I. čili do tzv. přechodové fáze.

Pec č. 2 (obr. 18) vznikla na principu stabilitas loci v místě pece č. 1. Konstrukčně je však zcela odlišná a patří k typu II. uvedeného Michnova dělení. Přímou na destruované kopuli pece č. 1 a k. 146 byl postaven sokl (k. 901) z plochých kamenů pojených jílem o výšce 0,25 m. V prozkoumané ploše měl sokl délku 2,30 m a šířku 1,15 m. Původně však sokl tvořil čtverec o rozměru 2,3 × 2,3 m. Dno topeniště, snad hruškovitého tvaru, bylo tvořeno břidlicovou deskou a plochými kameny. Do úrovně povrchu k. 901 vyplňovala topeniště mazanice a destrukce kopule pece o síle pláště 0,05 m. Ve výplni se našlo několik fragmentů silnostěnné tuhé nádoby. Ještě žhavý popel z jednotlivých výmetů pece byl rozptýlen do okolí pece č. 2 (zachycen v ploše o rozměru 4,7 × 2,5 m), kde mikrovrstvy vytvořily uloženinu k. 145 o síle 0,05 m.

Po ukončení funkce pece byl celý prostor výrobního areálu dorovnan žlutošedou jílovitohlinitou navážkou (k. 131 a 132) o síle cca 0,40 m. Do ní byl záhy v závěru 13. století vyhlouben výkop k. 507 pro zeď 900 (obr. 18). Zdivo se nachází 2 m východně od dnešní uliční fronty. Probíhá přibližně ve směru sever-jih, kde je na obou koncích zničeno přestavbou z 19. století. Kamenná základová litá zeď pojená tvrdou světle šedobílou maltou má délku 2,40 m, šířku 1,15 m a výšku 1,00 m. Zhruba uprostřed podélné osy zdi vede žlab o šířce 0,4 m a výšce 0,3 m (původně snad také kolem 0,40 m). Západně od zdi 900 ležela mohutná vrstva červenoo-

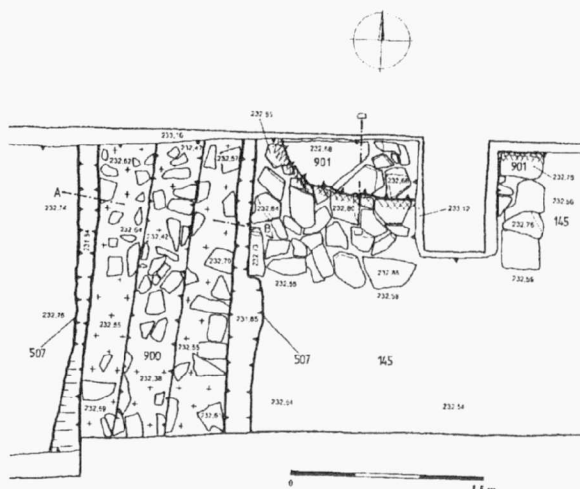
Obr. 17. Litovel, nám. Přemysla Otakara čp. 753. Doklad výroby přezek ze 2. poloviny 13. století. Avers i revers. Kresba: A. Šádková.

Ein Beleg der Gürtelschnallenproduktion aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts.

ranžové mazanice a destrukce k. 102 (mocnost cca 0,50 m) s uhlíky při bázi a stopami požáru. V jižní části báze destrukce se nacházela kumulace plochých fragmentů dřev 0,3 × 0,10 m (šindele ?) se zastoupením borovice, smrku a dubu v poměru 5:2:1. Nahodile se v destrukci objevily zlomky pískovců, které jak dokládá zlomek ostění, pocházejí z architektonických článků. S požárem souvisí i mazanice a popelová vrstva k. 125, zachycená na ploše 2 × 1 m výhodně od k. 900.

Celou výše popsanou situaci interpretuji tak, že v závěru 13. století zde byla postavena základová obvodová zeď průčelí patrového měšťanského domu s lůžkem pro trámový práh hrázdné konstrukce, který v průběhu 14. století zanikl požárem a jeho stěny se zřítily vně budovy.

Po požáru byl celý prostor spáleniště srovnán planýrkou stavební suti k. 109 a 122 o mocnosti 0,4 m (mazanice, jíl, malta), ve které se vyskytly podobně jako v k. 102 fragmenty pískovců. Následně bylo průčelí domu posunuto o 2 m západ-

Obr. 18. Litovel, nám. Přemysla Otakara čp. 753. Půdorys chlebové pece č. 2 a zdi 900 ze 2. poloviny 13. století. Kresba K. Faltýnek.

Grundriss des Backofens N. 2 und der Mauer 900 aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts.

ně na úroveň dnešní uliční fronty, kde byla technikou studňování vystavěna pozdně středověká kamenná základová zeď 903. Ve východní partii sklepa byly prozkoumány pozdně středověké kulturní vrstvy 129 a 130 s kůlovou jámou k. 511 o průměru 0,45 m a hloubce 0,20 m. Tyto uložení převrstvila požárová vrstva 121. Zřejmě se jednalo o souvrství patřící do pozdně středověkého obytného areálu zaniklého požárem.

Statigrafii v celé ploše sklepa uzavírala novověká vrstva stavební suti a cihlová dlažba, ležící v úrovni cca 0,80 m pod dnešním povrchem náměstí Přemysla Otakara (234,09 m n. m.). Obvodové zdi sklepa (mimo základové zdivo 903) vznikly až při přestavbě na tzv. Německý dům v roce 1898, jak dokládá nápis na severní zdi.

Pavel Šlězár, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

Michna, P. 1970: Vzájemný vztah pecí chlebových a pecí vyhřívacích na staroslovanských a raně středověkých sídlištích. In: Referáty z I. pracovní porady mladých archeologů oblastních a městských muzeí se zvláštním zřetelem k problematice historické archeologie na Moravě, konané v Mikulově 11.-12. III. 1970. Příloha Vlastivědného věstníku moravského XXII, č. 3, s. 68-81.

Zúbek, A. 2002: Středověké přezky v brněnských nálezech. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, M7, 123-153.

Resumé

Litovel (Bez. Litovel), Přemysla Otakara Platz, Haus Nr. 753, Parzelle Nr. 172. Mittelalter. Stadt, Siedlung, Produktionsareal, Rettungsgrabung.

LOBODICE (okr. Přerov)

„Blání“. Raný středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Ve dnech 2. a 3. 9. 2003 byl proveden záchraný archeologický výzkum na stavbě optické kabelové trasy Břeclav – Český Těšín, úsek Přerov, lokalita Lobodice. Obec Lobodice se nachází 3 km jižně od Tovačova. Zkoumaná lokalita leží v místě mírně terénní vlny cca 160-200 metrů západně od pravého břehu řeky Moravy, v trati Blání (195 m n. m.). Na mapě ZM ČSR 1:10 000, kladový list 24-24-25, je identifikována koordináty od Z a J s.č.: 247:301 a 248: 293 mm.

V průběhu výzkumu se zde podařilo zdokumentovat a ověřovat 4 archeologické sídlištní objekty a pravděpodobně relikty kulturní vrstvy. Z objektů pochází nepočtená kolekce keramiky, mazanice a zvířecích kostí. Prozkoumané objekty a kulturní vrstvu je možné na základě získaného archeologického materiálu datovat do raného středověku.

Vendula Vránová, AC Olomouc

Resumé

Lobodice (Bez. Přerov), „Blání“. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

LUKOV (okr. Zlín)

Hrad Lukov. Středověk, novověk. Záchraný výzkum. Uložení: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

Zříceniny původně královského hradu Lukova se nacházejí na zalesněném vrcholu ležícím ca 1,3 km severně od středu stejnojmenné obce, na jižním okraji Hostýnských vrchů, v nadm. výšce 490-510 m (poloha lokality na ZM ČR 1:10000, mapový list 25-32-07 je dána souřadnicemi 53-70:52-56 mm od Z a J s. č.). Od roku 1983 do počátku 90. let minulého století probíhal v areálu horního hradu zjišťovací archeologický výzkum, během něhož se mj. podařilo odhalit relikty několika pozdně románských staveb a část nejstarší hradby (Kohoutek 1992). Od roku 1994 zde v souvislosti s průběhem konzervace a částečné rekonstrukce dochovaného hradního zdiva, které zajišťuje Spolek přátel hradu Lukova, provádí Muzeum jv. Moravy ve Zlíně záchraný výzkum, vyvolaný potřebami plánovaných stavebních úprav. Při archeologickém výzkumu soustředěném zpočátku do prostoru jižního parkánu byla prozkoumána především mohutná destrukční vrstva dokumentující vypálení a poboření hradu švédskou posádkou v období třicetileté války. Pod vrstvami zásypů z 16.-17. století byl pak zachycen zbytek objektu s maltovou podlahou, zničeného ve druhé polovině 15. století požárem zřejmě v souvislosti s obléháním lukovského hradu vojsky Matyáše Korvína během česko-uherských válek. V jednom ze zkoumaných úseků jižního parkánu bylo zachyceno i původní skalní podloží, na něž nasedala kulturní vrstva obsahující keramiku z přelomu pozd-

Obr. 19. Hrad Lukov – nově objevená hranolová stavba pod základy barokního pilíře v západním parkánu.

Die Burg Lukov – der neu entdeckte Bau unter den Fundamenten des barockzeitlichen Stützpfeilers.

ní doby bronzové až starší doby železné. Byla tak potvrzena existence pravěkého hradiska či výšinného sídliště vybudovaného na tomto místě nositeli KLPP, jehož přítomnost již dříve naznačovaly ojedinělé zlomky pravěké keramiky v obsahu středověkých vrstev.

Od roku 2002 probíhá záchranný výzkum v prostoru západního parkánu. V loňském roce zde byla snižována úroveň terénu postupným odklizením kamenné suti, tvořené především materiálem ze zničených částí západního paláce (cihly, malta, omítka, lomové zdivo i kamenná ostění oken a portálů), případně ze západní parkánové hradby. Při odstraňování destrukčních vrstev kolem paty barokního opěrného pilíře u zdi západního paláce se zjistilo, že tato konstrukce byla založena na zbytcích starší hranolové stavby o rozměrech 485 x 360 cm s jádrem z lomového zdiva. Její líc tvořily velké, pravidelně opracované pískovcové kvádry; další jednotlivé kvádry byly druhotně použity i ve zdivu samotného pilíře. Svými rozměry i použitou stavební technikou se tento objekt shoduje s hranolovou věžicí objevenou při archeologickém výzkumu v roce 1984; s největší pravděpodobností je tedy možné považovat jej rovněž za součást původního pozdně románského hradu.

V archeologické sondě (d. 500 cm, š. 80 cm, hl. 50 cm) podél západní stěny dochovaného reliktu hranolové stavby byla zjištěna výrazně tmavě zbarvená kulturní vrstva o mocnosti 25-30 cm, překrývající částečně její horní hranu. Obsahovala materiál datovatelný do druhé poloviny 17. století – četné fragmenty glazovaných kachlů zdobených převážně rostlinnými ornamenty, zlomky skleněných pohárů a nádobek, majolikového zboží i běžné glazované kuchyňské keramiky, rozbité okenní terčíky, dlaždice, cihly, železné hřeby, zvířecí kosti a uhlíky. Niž pokračoval světle zbarvený písčité zásyp s ojedinělými zlomky glazované keramiky. Archeologická sondáž v prostoru západního parkánu s cílem odhalit a dokumentovat stratigrafickou situaci u nově objeveného hranolového objektu s kvádrovými lici bude pokračovat v roce 2004.

Jana Langová, M jihovýchodní Moravy ve Zlíně

Literatura

Kohoutek, J. 1992: Hrad Lukov – jeho význam ve fortifikační architektuře východní Moravy. *Archaeologia historica* 17, 205-223.

Resumé

Lukov (Bez. Zlín), Burg. Spätmittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

MIKULČICE (okr. Hodonín)

„Kopec“. Vrcholný středověk. Tvrz. Záchranný výzkum.

Ve dnech 19.3. až 28.3.2003 a 30.6. až 17.7. 2003 prováděl Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice, předstihový archeologický výzkum na staveništi rodinného domu M. Bohunského v JV okrajové části intravilánu Mikulčic. Jde o místo, kam ústní tradice lokalizovala středověkou tvrz, zmiňovanou písemnými prameny k r. 1353 a znovu již jako „tvrziště“ k roku 1427 (Hlavinka, Noháč 1926; srov. Nekuda, Unger 1981). Kromě mírně vyvýšené polohy nad okrajem údolní nivy Moravy a Kyjovky a určité nepravidelnos-

ti zástavby v rámci půdorysné dispozice obce neexistovaly žádné další konkrétní indicie pro lokalizaci tvrže do tohoto prostoru.

Archeologické práce se zaměřily na zadní část staveniště, která na rozdíl od její přední a centrální části nebyla porušena dřívější zástavbou ani většími terénními úpravami. V první fázi výzkumu byly vyhloubeny sondy A, B, C o šířce 60 cm a celkové délce 28 m při SV a V okraji parcely. Vedle dokladů pravěkého a raně středověkého osídlení byly získány početné nálezy z vrcholného středověku až novověku. V sondě B se narazilo na příkopovité zahloubení, jehož výzkum nemohl být z technických důvodů dokončen. Interpretace zjištěné situace nebyla jednoznačná, neboť řez prořez předpokládaný příkop šířko.

Ve druhé fázi výzkumu byla pomocí ručního geologického vrtáku ověřena stratigrafie staveniště a sousedních parcel. Zmapováním dosaženého podloží se pak poměrně zřetelně vyznačoval kruhový prstenec příkopovité deprese o vnějším průměru asi 40 m. Tato deprese byla ve vhodném místě, tj. v zadní neporušené části parcely profiznuta kolmým řezem o šířce 150 cm (sonda D). Ze získaného profilu vyplývá, že 8 až 9 m široký příkop, opatřený rovným, 2 m širokým dnem, byl zahlouben asi 230 cm do rostlého podloží. Zahloubení dna příkopu vůči historickému terénu nelze přesně určit, vůči dnešnímu se nachází v hloubce 350 cm. Spodní část zásypu příkopu měla charakter odpadních vrstev s kumulací střepů a zvířecích kostí. Početný a poměrně homogenní soubor keramiky z těchto vrstev odpovídá 14., maximálně 1. polovině 15. století.

Je možné mít za prokázané, že kruhový příkop o vnitřním průměru cca 30 m je pozůstatkem drobného středověkého opevnění ze 14.-15. století. Je pravděpodobné, že jde o tvrz uváděnou v Mikulčicích písemnými prameny. Vnitřní areál opevnění nemohl být vzhledem k již probíhajícímu stavebnímu pracím bohužel blíže zkoumán. Z provedených vrtů a drobných sondáží vyplývá, že tento areál byl těžce porušen dřívější obecní zástavbou, navíc celá JZ část areálu byla v minulosti snížena terénními úpravami do té míry, že zde dnes rostlé podloží vystupuje v podstatě až na povrch. Nelze tedy s jistotou říci, zda byl vnitřní prostor uměle zvýšen násypem a zda se tak jedná o opevnění typu „motte“ v jeho užším pojetí. Je pravděpodobné, že zánik opevněného sídla souvisí s událostmi kolem husitských válek, podobně jako tomu bylo patrně i u nedalekých tvrží v Mikulčicích „Kostelisku“ a Týnci (srov. Měřinský 1980).

Marián Mazuch, Lumír Poláček, AÚ AV ČR Brno

Literatura

Hlavinka, K., Noháč, J. 1926: Vlastivěda moravská. Hodonský okres. Brno.

Měřinský, Z. 1980: Morava za husitských válek ve světle archeologických nálezů a výzkumů. *Archaeologia historica* 5, 31-68.

Nekuda, V. – Unger, J. 1981: Hrádky a tvrže na Moravě. Brno.

Resumé

Mikulčice (Bez. Hodonín), „Kopec“. Spätmittelalter. Feste. Rettungsgrabung.

MIKULČICE (okr. Hodonín)

„Trapíkov“. Střední doba hradištní. Sídliště. Zjišťovací výzkum.

Ve dnech 23.6. až 15.10.2003 prováděl Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice, zjišťovací archeologický výzkum raně středověkého sídliště v trati „Trapíkov“, vzdáleného cca 1 km SZ od velkomoravského hradu na „Valech“. Cílem výzkumu bylo upřesnění rozsahu a struktury sídliště, narušeného v letech 1989 a 1998 výkopy pro telefonní kabel (Poláček 2001), stejně jako poznání geomorfologické situace tohoto sídlištního areálu. Výzkum proběhl formou tří na sebe kolmých, 2 m širokých sond v zatrávněné části písčité duny „Trapíkov“. Takto byl prozkoumán obvod plochy 30 x 50 m, geofyzikálně proměřené v roce 1999 (Dostál, Hašek, Tomešek 2000). Větší část sledovaného prostoru byla porušena starší orbou a dřívějším skladováním syntetických hnojiv, a to místy až do podloží. Půdní profil tvořil písčitohlinitý sediment o mocnosti 25 až 60 cm, který přecházel vesměs plynule do písčitého podloží. Na severní straně zkoumaného prostoru byl jednou ze sond zachycen okraj písčité duny, za níž pokračovaly v celém sledovaném profilu (tj. do hl. cca 90 cm) písčitojilovité povodňové hlíny. Přechod vátých písků do povodňových hlín byl pozvolný, jasnou hranicí mezi oběma sedimenty ani linii „břehu“ případného ostrova se nepodařilo určit. V nejsevernější části sondy byl vyhlouben výkop, kterým byla v hloubce cca 2 m dosažena hranice mezi povodňovými hlínami a písčitými štěrkopisky (zhruba v úrovni hladiny podzemní vody).

Výzkumem jižní části sledované plochy byly zjištěny zahloubené objekty a hroby středohradištního stáří: tři lehce do terénu zahloubené chaty s pozůstatky kamenného krbu nebo hlíněného pekáče v rohu, několik mělkých jam s nevýraznou výplní a chudým náleзовým materiálem a konečně čtyři kostrové hroby. Mladšímu období, tj. vrcholnému středověku až novověku, patřil patrně zahloubený objekt čtvercového půdorysu se stopami výdřevy, jehož funkce zůstává nejasná. Nálezy jsou početně chudé; tvoří je převážně mladší velkomoravská keramika, několik železných předmětů (hroty šípů, hřeby, nože, kosa, kování vědra), několik přeslenů, brousek, fragmenty žernovů a pražnic, nepočetný osteologický zvířecí a botanický materiál. Hrobový náleзовý materiál představují fragment bronzové náušnice a skleněné, vesměs příčně členěné korály. O pravěkém osídlení polohy svědčí nepočetné atypické zlomky keramiky a štípaná industrie.

Veškeré archeologickým výzkumem zjištěné doklady osídlení se soustředily na písčité duně (vymezení duny „Trapíkov“ viz Havlíček, Poláček, Vachek 2003, Abb. 11). Jde o sídliště z pokročilé fáze středohradištního období, nejspíše z 2. poloviny 9., případně 1. poloviny 10. století. Svědectvím zániku by mohly být nálezy dvou šipek rombického tvaru. Závěrečné fázi osídlení patří patrně i zjištěné hroby. Odlišné sociální postavení sídliště ve srovnání s hradem na „Valech“ se projevuje jak v náleзовém fondu, tak zejména v typu obytných objektů. Jde o zahloubená obydlí s topeništěm v rohu („zemnice“, „polozemnice“), jaká v typické podobě z areálu vlastního centra neznáme (Poláček 2001). Je pravděpodobné, že sídliště na Trapíkově patří již k hospodářskému zázemí centra. Z metodického hlediska je nutné dodat, že výsledky geofyzikálního měření

nepřispěly k identifikaci žádného z později archeologicky zjištěných objektů. Zvolená metoda DEMP není pro zjištění podobných sídlištních struktur na písčitých dunách patrně vhodná.

Lumír Poláček, Radovan Rutar, AÚ AV ČR Brno

Literatura

- Dostál, P., Hašek, V., Tomešek, J. 2000: Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Mikulčice, okr. Hodonín – boční ramena řeky Moravy. Archiv AÚ AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice.
- Havlíček, P., Poláček, L., Vachek, M. 2003: Geologische Situation im Bereich des Burgwalls von Mikulčice. In: Poláček, L. (Hrsg.): Studien zum Burgwall von Mikulčice V. Brno, 11-38.
- Poláček, L. 2001: Mikulčice a mikulčický výzkum v roce 2001. Archeologické rozhledy 53, 361-372.

Resumé

Mikulčice (Bez. Hodonín), „Trapíkov“. Mittlere Burwallzeit, Siedlung, Sondagegrabung.

MIKULOV (okr. Břeclav)

Ulice Nádražní. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V září 2003 proběhl záchranný archeologický výzkum na katastrálním území Mikulova (parc. č. 1950), v prostoru mezi ulicemi Nádražní a Republikánské obrany.

Po demolici bývalého statku a odbagrování svrchní vrstvy o mocnosti 0,5-1,5 m byla na ploše sesbírána řada zlomků keramiky, která se časově hlásí do období pozdního středověku až novověku. Ty pocházely z bagrováním narušené kulturní vrstvy.

Po výkopu základové rýhy při stěně stávajícího polyfunkčního domu o hloubce 1,5 m se ukázalo, že pod kulturní vrstvou se nacházel horizont kompaktní černé humusovité hlíny o síle 0,4-0,5 m. Vzhledem k tomu, že tato uloženina pokračovala hlouběji, než dosáhl samotný výkop, nepodařilo se zjistit její celkovou mocnost. V této vrstvě, kterou lze považovat za holocenní půdní typ, nebyly zachyceny žádné nálezy. Její povrch je možno pokládat za původní pochůznou úroveň ještě v období středověku. Doklady o starším osídlení nebyly nalezeny.

Petr Kubín, RM Mikulov

Resumé

Mikulov (Bez. Břeclav), Nádražní Str. Spätmittelalter. Neuzeit. Rettungsgrabung.

MILENOV (okr. Přerov)

„Karbel“, pravěk-novověk ?. Sídliště. Záchranný výzkum.

V létě 2003 byl proveden archeologický dohled a následně záchranný archeologický výzkum na trase budoucí dálnice D47. Lokalita se nachází cca 5 km na západ od Hranic (okr. Přerov) na mírném svahu orientovaném S-J u úpatí Oder-ských vrchů s nadmořskou výškou 332,00-338,00 m. Ze západu obtéká lokalitu potok Žabník.

Lokalita je identifikována na mapě ZM ČR 1 : 10 000, mapový list 25-11-25; v souřadnicích Z sekční čára : J sekční čára – 349 mm : 362 mm, 348 mm : 374 mm, 358 mm : 380 mm, 371 mm : 380; mapový list 25-11-20 s těmito koordináty – 359 mm : 0 mm, 373 mm : 0 mm, 379 mm : 2 mm, 372 mm : 6 mm.

Na skryté ploše bylo objeveno 8 objektů s pravidelnými oválnými půdorysy a mísovitými profily. Většina objektů se vyskytovala v jihozápadní části plochy u potoka, jeden objekt (pozůstatky ohniště) byl nalezen ve střední části výzkumu.

Vzhledem k absenci datovatelných nálezů lokalitu rámcově datujeme do pravěku až novověku.

„Podsedeck“. Pravěk – novověk ?. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při výstavbě budoucí dálnice D47 byla r. 2002 zkoumána lokalita Milenov „Podsedeck“ (Z6). Lokalita se nachází cca 5 km na západ od Hranic (okr. Přerov) na mírném S-J orientovaném svahu u úpatí Oderských vrchů v nadmořské výšce 336,00-342,00 m. Plochu výzkumu o rozloze cca 0,8 ha a je možno identifikovat na mapě ZM ČR 1:10 000, list 25-11-25 v souřadnicích Z sekční čára : J sekční čára – 393 mm : 11 mm, 391 mm : 17 mm, 404 mm : 22 mm, 406 mm : 15 mm.

Na celém prostoru skrývky byly objeveny a prozkoumány dva sídlištní objekty. První jáma pravidelného kruhového půdorysu měla v průměru 1,3 m a hloubku 0,44 m. Druhý objekt s rozměry 3,25 m x 1,6 m x 0,22 m a orientací S-J měl nepravidelný oválný půdorys rozšiřující se směrem k severu, pravidelné stěny a zvlněné dno.

Absence archeologických artefaktů v obou zkoumaných objektech je nedovolila zařadit ke konkrétní kultuře nebo časovému období.

Arkadiusz Tajer, AC Olomouc

Resumé

Milenov (Bez. Přerov), „Karbel“. Urzeit – Neuzeit ?. Siedlung. Rettungsgrabung.

Milenov (Bez. Přerov). „Podsedeck“. Urzeit – Neuzeit ?. Siedlung. Rettungsgrabung.

MODŘICE, (okr. Brno-venkov)

Benešova ulice, č.p. 165, parc.č. 12, 13

Místo nálezů je součástí historického jádra města. Nachází se na jeho západním okraji při komunikaci směrem k obci Moravany. V základové rýze stavby rodinného domu při uliční čáře byla nad černozemní půdou dokumentována a vzorkována sídlištní vrstva s keramikou 14. století. Nález má značný význam pro vymezení rozsahu zdejšího středověkého osídlení. Výkop pro bazén na hlouběji ležící parcele č. 13 nenarušil archeologické situace.

Masarykova ulice, č.p. 131, parc.č. 682

Naleziště se nachází blíže na severního okraji historického jádra města při komunikaci k Brnu a Komárovu. V letech 2002

a 2003 proběhl ve dvou etapách na staveništi firmy Steripak a rodinného domku majitele záchranný výzkum, spočívající v dokumentaci situací narušených základovými rýhami. V zadní části parcely byly dokumentovány ojedinělé pravěké jámy. Osídlení v přední části plochy při uliční čáře počíná až vrstvou z 16. století. Toto zjištění je v souladu s historickými prameny dosvědčujícími výstavbu „Nové“ ulice až v renesanci. Pravěké osídlení může souviset s polykulturním sídlištěm, které bylo zjištěno v zahradách domů na protější, tedy východní straně ulice.

Rudolf Procházka, Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov). Benešova Strasse N. 165. Spätmittelalter. Siedlungsschicht. Rettungsgrabung.

Modřice (Bez. Brno-venkov). Masaryk Strasse N. 131. Frühe Neuzeit. Siedlungsschicht. Rettungsgrabung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

„Sádky“. Středověk. Mladší d. hradištní. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Parc. č. 1536/2, 1536/14, 1536/15. ZM ČSSR 1:10 000 list 24-34-15, koordináty Z : J s. č. (36 : 265, 33 : 237, 40 : 240, 40 : 265).

Při výstavbě skladového areálu v Modřicích byly v roce 2003 zachyceny při J okraji staveniště, a to v návaznosti na plochu zkoumanou v roce 1997 A. Matějčkovou, fragmenty dvou hrobů z mladší doby hradištní (11.-12. stol. n. l.).

K.806 – kostrový hrob. Zbytky kosterních ostatků byly nalezeny v malém zbytku hrobové jámy, která byla porušena staršími výkopovými pracemi. Kostra se nacházela 125 cm od povrchu. Inventář: žádný.

K.807 – kostrový hrob s kostrou uloženou v natažené poloze s hlavou k SZ, zachovaná lebka a části horních končetin. Zbytky kosterních ostatků byly nalezeny v malém zbytku hrobové jámy, která byla porušena staršími výkopovými pracemi. Kostra se nacházela 125 cm od povrchu. Inventář: žádný.

Petr Kos, ÚAPP Brno

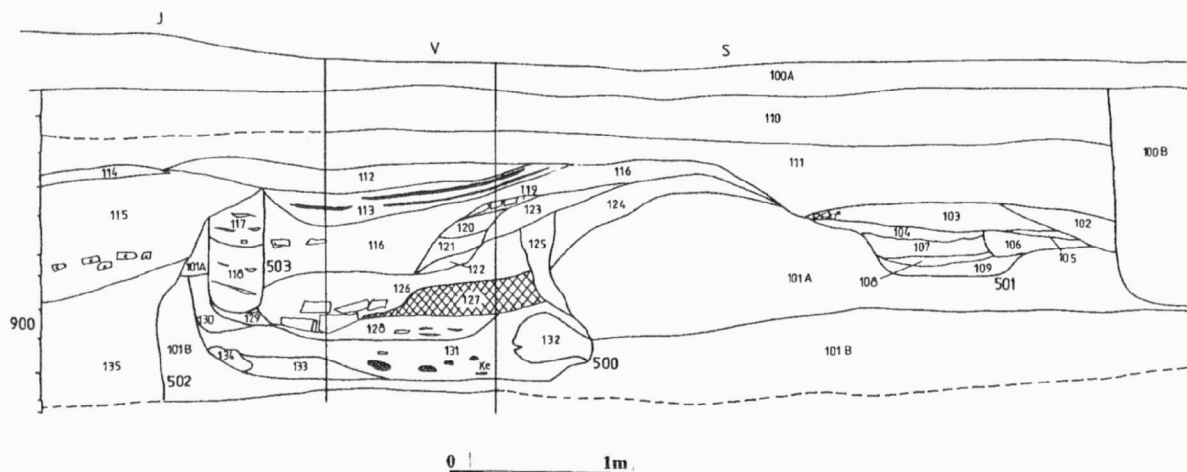
Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), „Sádky“. Gräberfeld. Hochmittelalter (11.-12. Jh.). Rettungsgrabung.

MORAVSKÝ KRUMLOV (okr. Znojmo)

Klášteří námeští. Středověk. Augustiniánský, paulánský klášter, město. Záchranný výzkum.

V září – listopadu 2003 byl prováděn archeologický dohled a následný záchranný archeologický výzkum v rámci předlažby zadního nádvoří a rekonstrukce kanalizace současné budovy Městského úřadu v budově bývalého kláštera. Areál nádvoří byl součástí kláštera založeného r. 1354 Čeňkem z Lipé a osazeného řádem augustiniánů eremitů, po krátkém piaristickém intermezzu r. 1658 předaného paulá-

Obr. 20. Moravský Krumlov – areál kláštera. Profil výkopu kanalizace s vrcholně středověkými vrstvami a zásobní jámou s počátku 13. století.

Moravský Krumlov – das Areal des ehemaligen Augustinianerklosters. Profil des Aushubs mit spätmittelalterlichen Schichten und einer Vorratsgrube vom Anfang des 13. Jahrhunderts.

nům. Výkopem kanalizace bylo narušeno celkem 6 zahloubených objektů a z novodobých navážek se podařilo získat 2 gotické články z budovy původního kostela sv. Bartoloměje, který byl po požáru kláštera zmenšen ubouráním lodí do dnešní podoby. Několik objektů náleží do průběhu 14.-15. století. Zajímavá je absence pravěkého osídlení. Nejdůležitější soubor keramiky (ploché poklice s radélkovou výzdobou, tuhé hrnce s násobnou vlnicí pozdněhradištní tradice, tuhé zásobnice) pochází z velké zásobní jámy 500 a představuje první soubor z 13. století (snad ještě z 1. poloviny ?) získaný z prostoru historického jádra Moravského Krumlova.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Moravský Krumlov (Bez. Moravský Krumlov), Klášterní Platz. Spätmittelalter. Kloster, Stadt. Rettungsgrabung.

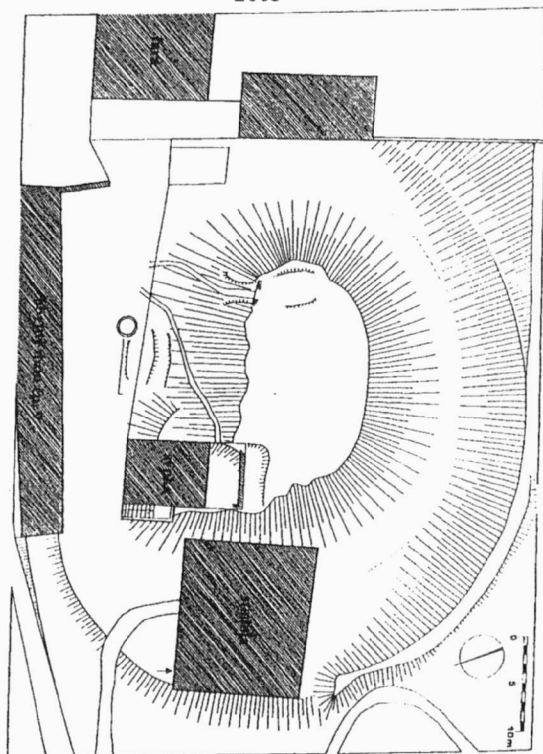
MYSLOČOVICE (okr. Zlín)

Tvrziště. Středověk (13.-15.století). Zjišťovací výzkum

Při rekognoscaci terénu bylo přímo v centru intravilánu obce Mysločovice objeveno celkem dobře zachované středověké tvrziště. Lokalita je situována na mapě ZM 1 : 10 000, č. I. 25-31-19, od Z s. č. 241 mm a od J s. č. 290 mm. Nadmořská výška lokality se pohybuje kolem 210 m. Pozůstatky tvrže se nacházejí přímo ve středu obce (parc. č. 80) na dvoře usedlosti č. p. 9 (parc. č. 51) v těsném sousedství západně od barokního objektu fary naproti kostela Nejsvětější Trojice, postaveného v roce 1752 pány z Rottalu, kteří tehdy vlastnili holešovské panství i s Mysločovicemi. Kostel i objekt tvrziště leží na konci nevýrazné ostrožny, orientované přibližně ve směru sever – jih. Jádru tvrže mělo původně kvadratický půdorys o rozměrech 23 x 23 m a jeho dochovaná výška v současnosti dosahuje téměř 5 m nad úroveň okolního terénu. Příkop, který

odděloval jádro tvrže od okolní přístupové šíje z jižní a jihozápadní strany, má šířku kolem 17 m a před ním byl ještě navršen okružní val, místy dochovaný do výšky kolem 1 m. Při zjišťovací sondáži na horním plató jádra tvrže byly zjištěny frag-

Mysločovice - středověká tvrž 2003

Obr. 21. Půdorys nově objevené tvrže v Mysločovicích, okr. Zlín.

Mysločovice, neuentdecke Feste.

menty středověké keramiky, datovatelné do 14. a 15. století, a nálezy mladší (18. století). Ve zdivu novověkého hospodářského objektu, postaveného na úpatí jádra tvrziště, byl zjištěn druhotně vložený fragment gotického klenebního svorníku, který byl údajně nalezen při výkopu základů této hospodářské stavby v 30. letech 20. století.

Nově lokalizovaná tvrz v Mysločovicích se svým charakterem hlásí k typům menších feudálních sídel, která na východní Moravě vznikala převážně již od druhé poloviny 13. století, o čemž svědčí např. nedaleké Tečovice. S určitou dávkou pravděpodobnosti lze předpokládat, že onen klenební svorník pochází z původní sakrální stavby, předchůdce dnešního kostela Nejsvětější Trojice.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Literatura

Kohoutek, J., 2003: Nová neznámá středověká tvrz v Mysločovicích u Zlína, VVM LV, 276-283.

Resumé

Mysločovice (Bez. Zlín), Dorfmitte, Parz. N. 51. Spätmittelalter – 14.-15. Jahrhundert. Burgstall, Lesefunde.

NÁKLO (okr. Olomouc)

„U hřiště“. Pravěk. Zjišťovací výzkum.

Ve dnech 15.-30.9. 2003 byl v obci Náklo – u hřiště realizován Archeologickým centrem Olomouc zjišťovací sondážní výzkum. Cílem tohoto výzkumu bylo potvrdit či vyvrátit existenci přírodních podmínek, při nichž se dochovávají předměty z organických materiálů. Pro tuto možnost mluvily zprávy z dřívějších výzkumů prováděných v 19. st. (nákelský depot v čistě, Wankl 1889, 54) a též průzkumné vrty provedené v intravilánu obce firmou Geodrill v roce 2001 (Dostál 2001).

Námi položená sonda měla obdélný tvar o rozměrech 3 x 5 m a nacházela se po pravé straně polní cesty (č. parc. 876), která vede mezi velkým a malým hřištěm. Místo umístění sondy leží již přímo v údolní nivě řeky Moravy, cca 130 m východně od levého břehu říčky Cholinky, v nadmořské výšce 224 m. Zkoumaná lokalita se nachází na mapě ZM ČSR 1:10 000, kladový list 24-22-08, a je identifikována koordináty: 34 mm od západní sekční čáry a 180 mm od jižní sekční čáry.

V hloubce cca 160 cm jsme v sondě narazili na promáčenou černošedou jílovito-hlinitou vrstvu s velkým množstvím dřev různých velikostí. Maximální mocnost této vrstvy činila 80 cm. Bohužel mimo kusy dřev tato vrstva neobsahovala žádný archeologický materiál.

Vendula Vránová, AC Olomouc

Literatura

Dostál, P. 2001: Technická zpráva ze dne 29. 8. 2001, Brno, uloženo AC Olomouc.

Wankl, J. 1889: Náklo a Příkazy na Moravě, ČVSMO 22, 49-58.

Resumé

Náklo (Bez. Olomouc), „U hřiště“. Vorgeschichte. Vorläufige Sondierung.

NAPAJEDLA (okr. Zlín)

„Na Kapli“. Středověk a novověk (16.-18.století). Záchraný výzkum.

Při realizaci stavebních úprav levého břehu řeky Moravy na katastru Napajedel v rámci protipovodňových opatření byly v prostoru lokality „Na Kapli“ zjištěny pozůstatky starší zástavby, datovatelné do období pozdního středověku. Lokalita je situována na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-33-03, od Z s. č. 321 a 331 mm, od J s. č. 138 a 145 mm západně od samotného centra města. Podle starších vyobrazení byl v těchto místech původně ostrov s údajným kostelíkem neznámého zasvěcení a do těchto míst byla na základě předchozích průzkumů také kladena napajedelská tvrz, připomínaná v písemných pramenech po polovině 14. století. Při severozápadním okraji lokality bylo při celkovém snižování terénu v srpnu 2003 zachyceno základové zdivo z lomového kamene, spojené vápennou maltou, o celkové délce téměř 14 m (šířka zdiva nebyla zjištěna). V těsné blízkosti byly odkryty pozůstatky valeně zaklenutého zděného suterénu o zjiitelné délce až 8 m, dochovaného až do výšky kolem 2 m (dochovala se jen jeho jižní část, severní byla zničena již při předchozích úpravách koryta řeky Moravy). Ze zásypu suterénu se podařilo získat kolekci keramických nálezu – jedná se o běžnou kuchyňskou keramiku (mísy, talíře, rendlíky, apod.) a také zlomky čelních vyhrívacích stěn komorových kachlů, zdobených rostlinným a geometrickým dekorem. Nejstarší nálezy keramiky lze datovat ještě na přelom 15. a 16. století, nejmladší pak až na samotný konec 18. století. Pozůstatky odkryté zástavby se nacházely na centrálním pahorku jádra sledované lokality o rozměrech ca 33 x 21 m a lze tak oprávněně předpokládat, že se tedy podařilo v tomto prostoru zachytit zbytky stavby případného nástupce původního středověkého sídla v Napajedlích, patrného jako v podstatě snad ještě jako renesanční budova na vyobrazení města Napajedel z roku 1719.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Obr. 22. Výběr nálezu kachlů ve trati Na Kapli na katastru Napajedel.
Napajedly – Na Kapli. Auswahl der Kachelfunde.

Resumé

Napajedla (Bez. Zlín), „Na kapli“. Neuzeit 16.-18. Jahrhundert. Reste des vermuteten Adelssitzes, Rettungsgrabung

OHROZIM (okr. Prostějov)

Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Při dokumentaci profilu ve výkopu pro stavbu rodinného domku při silnici v Ohrozimi (naproti obecnímu úřadu) bylo z narušené jámy získáno několik zlomků keramiky ze 13. stol. Souřadnice na mapě ZM 1:10 000 24-24-06: Z: 153 J: 200

Pavel Moš, M Prostějovska

Resumé

Ohrozim (okr. Prostějov), Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Denisova č. o. 9 (č. p. 312), parc. č. 114. Středověk, novověk. Sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

Souřadnice: X = 546906,1352, Y = -1121285,0524, X = 546905,3450, Y = 1121275,7916

Koncem měsíce září 2004 došlo ke záchrannému archeologickému dohledu, v souvislosti se stavebními úpravami, ke snížení úrovně dvora. Výkop pro budoucí chodbu do sklepa domu měl rozměry 9 × 1,7 m a dosahoval maximální hloubky 1,2 m, přičemž geologického intaktního podloží nebylo dosaženo. Po odtěžení recentních navážek investorem, zůstala k prozkoumání přibližně 0,5 m (max. 0,7 m) mocná vrstva zeminy. Archeologickým dohledem byl zjištěn sled původních neporušených vrstev ze 14. a 13. století (k. 109-113), kde kromě keramiky byly nalezeny i zlomky železa, kovářská struska a menší množství zvířecích kostí, zlomků mazanice i ojediněle zlomky cihel. Tyto středověké vrstvy byly na jižní straně výkopu porušeny novověkými zásahy – jámou po odstraněném schodišti do sklepa budovy (od štítové zdi 2 m) a cca 0,5 m širokým výkopem pro kanalizaci, vedeným podél východního profilu. V severní části výkopu bylo středověké souvrství narušeno výkopem (k. 502) s hnědooranžovou výplní (k. 121) obsahující četné zlomky mazanice, uhlíků i přepálené kameny. Z tohoto objektu byla získána keramika z 15. století. Lze uvažovat, že se snad jedná o pozůstatek zahloubené dřevěné stavby, zaniklé při některém požáru města (1453 nebo 1492). Dále na severním konci výkopu při západním profilu bylo zjištěno torzo zahloubeného objektu (k. 503) (odpadní jímka, vápenná jáma?), porušující zmíněnou požárovou vrstvu. Ve výplni torza jámy (k. 120) byly nalezeny zlomky keramiky a kachlů ze 16. a 17. století.

Horní náměstí (před č. o. 22), parc. č. 116/2. Středověk, pravěk. Sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

Souřadnice: X = -547195,9856, Y = -1121527,2899, X = -547187,1940, Y = -1121522,7460

V listopadu 2003, na Horním náměstí, proběhl archeologický výzkum v již vykopané kanalizační přípojce pro Moravské divadlo (č. o. 22). Výkop byl položen kolmo k průčelí

budovy o rozměrech 9,4 × 0,6 m a dosahující maximální hloubky 1,9 m. Byly tu dokumentovány a vzorkovány dva úseky JV profilu, přičemž střední část výkopu nebyla zkoumána, protože zde byly vedeny různé inženýrské sítě. Pod recentními dorovnávkovými vrstvami byla zjištěna kulturní vrstva (cca 0,9-1,1 m od současného povrchu) datovaná nalezenou keramikou do 13. století. Pod touto středověkou uloženinou ležela vrstva ornice (byly získány pouze ojedinělé zlomky pravěké keramiky). V hloubce 1,74 m bylo zachyceno jílovité geologické podloží. Archeologický výzkum byl prováděn v druhotně značně porušeném terénu čemuž odpovídají poměrně skromné výsledky. Doklady osídlení ze 14. století až po novověk zanikly při úpravě a předláždění Horního náměstí probíhající v letech 1997-2000.

Petr Večeřa, NPU ÚOP v Olomouci

Resumé

OLOMOUC (Bez. Olomouc). Denisova Str. N. 9, Parzelle 114. Spätmittelalter. Neuzeit. Stadt. Siedlungsschichten. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Křivá ulice č. o. 8, č. p. 76, parc. č. 479/0. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Souřadnice: X= 547063,4575, Y= 1121829,8461; X= -547068,1990, Y= -1121824,7095; X= -547083,9053, Y= -1121837,3535; X= -547078,1760; Y= -1121842,3914

V měsících dubnu až červnu probíhal záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci měšťanského domu č. p. 76, který leží při jižním okraji historického centra Olomouce. Budovu ve značně havarijním stavu bylo potřeba zpevnit betonovými nosnými zdmi, jejichž základy sahaly do hloubky 1,40 m pod úroveň podlah. Celkem byly sledovány tři výkopy, označené jako sondy S1-S3/03 (S1/03 – ve tvaru I, severní část budovy, délka 6,50 m, šířka na koncích 3,00 m, ve středu 1,00 m; S2/03 – střed domu, délka 6,00 m, šířka 1,45-1,60 m; S3/03 – jižní část objektu, délka 9,62 m, šířka 1,65 m).

V jižní části budovy byly v další fázi stavby vyhloubeny základy pro vnitřní příčky (S4/03 – výkop 2,00 × 1,00 m a navazující rýha dlouhá 1,65 m o šířce 0,50-0,70 m, hloubka 1,00 m) a pro schodiště (S5/03 – hloubka 0,90 m, rýhy široké 0,55 m na ploše 2,00 × 2,00 m).

Nejstarším zachyceným dokladem osídlení je odpadní vrstva vzniklá kolem poloviny 13. století. Nad ní se v průběhu 2. poloviny 13. století ukládaly další odpadní vrstvy, dorovnavky terénu a také úpravy povrchu v podobě kamenných štětů. Tuto situaci v severní části prostoru překrývala 0,40 m mocná planýrka po požáru dřevohlinité konstrukce s povrchem 0,30 m pod úrovní podlahy. Tato destrukce byla převrstvena uloženinami rovněž s keramikou 13. století. Ve střední části domu se v malé míře dochovály i vrstvy 14. století (v úrovni 0,50 m pod povrchem) a celou stratigrafii uzavírala recentní úprava terénu využívaná jako hliněná podlaha.

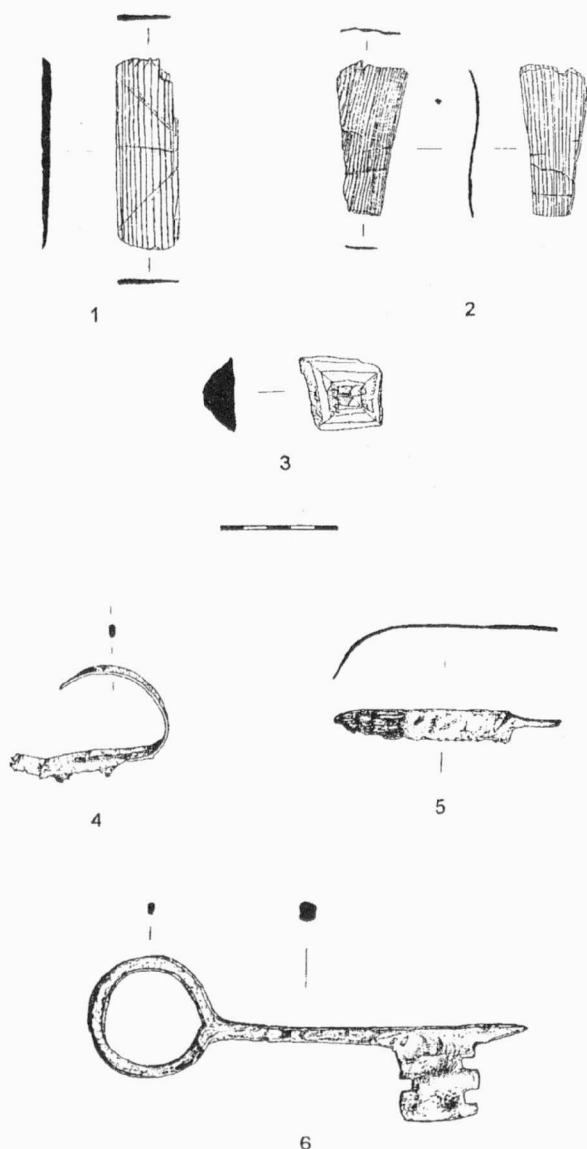
V S2/03 byly zjištěny základy tří zdí z různých stavebních fází domu. S3/03 byla značně porušena novodobými zásahy (sklep, zasypáný v 19. nebo na počátku 20. století), ale i zde byly v malé míře dochovány stopy osídlení z 2. půle 13. sto-

letí. Obdobná situace nastala i v sondách S4 a S5/03, kde byly středověké uložení zachyceny jen nahodile u dna výkopu.

Šemberova č. o. 9, č. p. 66, parc. č. 475. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace souřadnice: X= 547082.1273, Y= 1121799.5201; X= -547066.0258, Y= -1121783.2211; X= -547057.6294, Y= -1121790.8273; X= -547074.9162, Y= -1121807.8178

Celková rekonstrukce měšťanského domu č. p. 66, situovaného v jižní části městské památkové rezervace Olomouc, vyvolala záchranný archeologický výzkum, který proběhl v souběhu se stavebními pracemi ve dvou etapách.

Obr. 23. Olomouc, Šemberova 9. Výběr dřevěných a železných artefaktů, sonda S1/03, k. 114 (1-4, 6) a k. 181 (5); kresba J. Koutná.

Auswahl der Holz- und Eisengegenstände.

Během první etapy (leden – březen 2003) jsme za ztížených klimatických podmínek sledovali hloubení základů pro přístavbu ve dvoře (sonda S1/03) a základy pro příčku v zadním traktu budovy, vedenou v recentních dorovnávkách do hloubky 0,25 m (sonda S2/03). Sonda S1/03 byla situována v zadní, dvorní části parcely. Ještě před zahájením výzkumu byla celá plocha přístavby snížena o cca 0,20 m. Jednotlivé základové rýhy byly označeny jako řez I-III. Jejich průměrná šířka činila 0,60 m, maximální dosažená hloubka v řezu I byla 1,30 m, v řezu II činila 0,80 m a v řezu III dosáhla 0,70 m pod úroveň tehdejšího povrchu.

Druhá etapa výzkumu probíhala od srpna do října 2003. Během této etapy byly vyhloubeny přípojky pro kanalizaci v rámci S1/03 – řezy IV-VI (šířka 0,30-0,40 m, hloubka – řez IV sklon od 0,60 do 0,90 m, řez V – 0,35 m a řez VI – 0,50 m), došlo ke snížení plochy v prostoru S1/03 – označené jako S3-S4/03 a byl realizován výkop pro hlavní kanalizační stoku vedoucí od novostavby dvorem až téměř k uliční čáře (sonda S5/03) o celkové délce 12,50 m, šířce od 0,40 do 0,90 m a hloubce od 1,00 m na SV konci do 1,20 m na JZ konci výkopu.

Nejstarší odkrytá uložení k. 114, místy až 0,80 m silná vrstva organického odpadu datovaná do 2. poloviny 13. století, přinesla množství nálezů, mezi jinými např. zlomky dřevěných předmětů a opracovaných dřev, zbytky kůží nebo zásuvný otáčecí klíč s kruhovým okem (obr. 23). V sondě S1/03 byly také zjištěny pozůstatky stavby lehčí dřevěné konstrukce a několik řad kůlů, místy byl dochován také jejich proutěný výplet. Ještě ve 13. století celá soustava provizorních nebo hospodářských staveb zanikla. Keramika 14. století pochází z výplně jámy vyhloubené v severovýchodní části S1/03.

V sondě S5/03, ve střední části dvora, byly v délce 6 m sledovány až 0,80 m silné popožárové planýrky vzniklé v průběhu 14. století a obsahující až z 60 % amorfni kusy mazanice s otisky dřevěných konstrukcí. Tyto destruktce byly překryty novověkou dorovnávkou terénu. V jižní části sondy S5/03, tedy již v prostoru budovy, byl výkop veden v terénu částečně porušeném inženýrskými sítěmi. Ze zásypu výkopů pochází množství zlomků keramiky z 18.-19. století (misky, talíře, džbány). Tímto materiálem, majícím charakter defektního a nedokončeného zboží, byla také vyplněna dutina (cca 0,40 m³) u severní zdi domu. Jde o hmotný doklad výrobní činnosti džbánkářů, kteří v domě č. p. 66 sídlili od roku 1774 do poloviny 19. století.

Hana Dehnerová, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

Hrbková, R. – Kunz, L. 1964: Olomoucká a šternberská keramika. Katalog výstavy, Brno.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Křivá Gasse Nr. 8, Bnr. 76, Parzelle Nr. 479/0. Spätmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Šemberova Gasse Nr. 9, Bnr. 66, Parzelle Nr. 475. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OLOMOUČ (okr. Olomouc)

Polská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Z důvodu rekonstrukce komunikace a výměny inženýrských sítí proběhl v průběhu měsíců května až července v roce 2002 na ulici Polská v Olomouci záchranný archeologický výzkum formou dohledu. Výzkum realizovalo Archeologické centrum Vlastivědného muzea v Olomouci (od 1.1.2003 Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace) na podnět investora, kterým bylo statutární město Olomouc. Při vyústění ulice Domovina na ulici Polskou byla při pokládce nové kanalizační sítě zničena část starší cihlové stoky. Tato část bývalé kanalizační soustavy byla dochována v dobrém stavu i s neporušenou klenbou, a to v délce cca 30 metrů. Zdivo s klenbou a dnem bylo postaveno z pálených cihel a vyzděno na maltu. Při výstavbě byl zkoumaný úsek cihlové stoky zbořen, neboť ležel v trase nově budované kanalizace. Druhá část staré kanalizační sítě leží také na Polské ulici, ale o něco jižněji od předcházející, a pak zatáčí směrem k obytné zástavbě.

Při stavebních pracích na vozovce byl odhalen jednoobloukový kamenný most, jenž měl vnější strany lícovány. Most byl postaven zároveň s přestavbou Olomouce v mohutnou barokní pevnost. Mostní oblouk byl dosud částečně zachován, proto mohly stavební práce na vozovce pokračovat až po statickém zabezpečení mostu. Dnes je celý most skryt a zachován pod dnešní úrovní vozovky. Od mostu dále po Polské ulici, směrem k železničnímu přejezdu, odkryli dělníci při výkopových pracích kamennou zeď. Zeď byla vystavena z lomového kamene na maltu. Orientace zdi severojižním směrem naznačuje její souvislost s blízkým mostem. Zeď byla patrně postavena jako zpevnění koryta vodního toku poblíž mostu, který protékal po západním okraji Rudolfovyh sadů (dnes Smetanovy sady). Nalezené části cihlové kanalizace mohly být zbudovány až po zrušení olomoucké pevnosti roku 1886. Avšak bourání olomouckých hradeb začalo již o deset let dříve, a roku 1876 byla zbourána Hradská brána (Nešpor 1998, 253). Do té doby na zkoumané lokalitě panovala stavební uzávěra, kdy se zde nemohlo stavět. Už při stavbě olomoucké pevnosti v 18. století byly v místě dnešní Polské a Rooseveltovy ulice zbourány osady Novosady a Český Povel, proto zde žádná starší kanalizace nebyla potřebná. Starší obecní kanalizace v Olomouci, která odváděla odpadní vodu z Horního náměstí, vedla pod dnešní ulicí 28. října a Slovenskou ulicí ven z města do Mlýnského náhonu. Existovaly ovšem také soukromé stoky, jež odváděly odpadní vodu z jednotlivých domů, ale i ony vedly stejným směrem jako obecní kanalizace (Leitmetzerova kronika, 66-67). V průběhu 19. století se v Olomouci kanalizační síť rozrostla a byla modernizována. Stoky vedoucí ulicemi byly zaklenuty, staré kanály pod domy rušeny anebo připojeny na pouliční stoky. Tyto stoky vyúsťovaly ven z města do Mlýnského náhonu, nebo do ramen Moravy. Nová kanalizační síť se začala budovat v Olomouci v letech 1900 až 1910 podle projektu stavebního rady Salbacha, s hlavním sběračem pod Novým (Kadlecovým, Sladovým) mlýnem, kde vyúsťovala do Mlýnského náhonu (Nešpor 1998, 261). Tato nová kanalizace byla společná pro dešťovou a splaškovou vodu (Derrich 1925-26, 118) a nečistěná vypouštěna do Moravy. První čistička odpadních vod byla v Olomouci postavena až roku 1967

(Broncová 2002, 187). Kanalizační síť z let 1900 až 1910 byla postavena z betonových rour, neboť staré zděné stoky pro velkou propustnost nevyhovovaly již tehdy hygienickým podmínkám. Je zde také méně pravděpodobná možnost, že prozkoumané zděné kanály byly součástí pevnostního systému a mohly sloužit jako minérské či naslouchací chodby. Jednu z těchto chodeb se náhodou podařilo objevit při výkopu kanalizačního sběrače v roce 1940 na třídě Spojenců. Chodba pokračovala ještě dále 40 metrů do Čechových sadů, kde končila dvojitým větvením (Michna 1997, 28, 31). Popisovaná lokalita na Polské ulici je však vzdálená od počátku bastionového opevnění dosti více než uvedených 40 metrů a jemná výplň černé barvy v nalezených kanálech spíše naznačuje jejich funkci v kanalizačním systému Olomouce. Odkrytý kamenný most a poblíž nalezená kamenná zeď byly s velkou pravděpodobností postaveny současně, zároveň s budováním olomoucké pevnosti.

Literatura

- Broncová D. (ed.), 2002: Historie kanalizací, dějiny odvádění a čištění odpadních vod v Českých zemích, Praha.
- Derrich J., 1925-1926: Pouliční kanalizace ve Velké Olomouci, In: Vlastivědný sborník pro mládež župy olomoucké, ročník 4, s. 118-121.
- Leitmetzerova kronika: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829, přeložil Prucek J., Olomouc 2001.
- Michna P., 1997: Bastionová pevnost Olomouc, od opevnění města k tereziánské pevnosti, Olomouc.
- Nešpor V., 1998: Dějiny města Olomouce, druhé vydání, reprint původního vydání z roku 1936, Olomouc, 1998.

Pražská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum při stavbě horkovzdušného vedení v městské části Olomouc-Šibeník byl prováděn formou dohledu. Pouze při zjištění archeologické situace byl zahájen záchranný archeologický výzkum, což se stalo 16.9.2002, kdy byl ve výkopu pro horkovzdušné vedení nalezen novověký objekt, který obsahoval kosterní ostatky koně i s jednou podkovou. Nalezený objekt byl zkoumán pouze na profilu a měl mísovitý řez. Objekt byl ovzorkován a část kostry koně byla vyjmuta.

Výstaviště Flora. Novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Dne 4.7. 2003 byl nahlášen Policií České republiky nález rozházených lidských kostí v areálu výstaviště Flora. Na výstavišti probíhaly sanační práce na pilířích nadchodu, který spojuje park Smetanův s parkem Čechovým. Před zahájením výzkumu byly vyhloubeny sondy u pilířů, které podírají šnekové schodiště v areálu výstaviště, vedle pavilonu A. V sondách byla nalezena vrstva antropogenního původu (navážka nebo planýrka), která obsahovala novověkou keramiku a části lidských ostatků. Tyto ostatky byly patrně druhotně přemístěny do novověké vrstvy po zrušení blízkého hřbitova (Bláha – Kolář – Spáčil – Tichák 2001, 13-14). Výzkum se omezil na sběr nalezeného keramického materiálu a fotodokumentaci zjištěné situace. Nalezené lidské ostatky byly převezeny státní

policii k pietnímu pohřbení na městský hřbitov v Olomouci-Neředíně.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Literatura

Bláha J. – Kolář B. – Spáčil V. – Tichák M., 2001: Olomoucké hřbitovy a kolumbária, Olomouc.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Polská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Pražská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Messegelände Flora. Neuzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

„Šibeník“. Novověk. Minérská chodba. Záchranný výzkum.

V listopadu 2002 proběhl v rámci dohledů na stavbě horkovodu v areálu novověkého fortu Šibeník záchranný archeologický výzkum. Výkop prolal ve vzdálenosti asi 30 m od pevnůstky vyzděnou minérskou či naslouchací chodbu. Chodba byla vystavěna z cihel a zvnějšku zaizolována jilem. Vnitřní světlost chodby činí 1,03 m, šířka chodby je pak 0,7-0,8 m. Toto ženíjní dílo pochází pravděpodobně z období výstavby opevnění z let 1836-1846. Identifikace lokality v mapě ZM 1:10000, list 24-22-19, v souřadnicích 264 mm od Z s. č. a 302 mm od J s. č.

„Velkomoravská ulice“. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na lokalitě byla doložena existence středověkých a novověkých objektů (viz také v kap. Doba železná)

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Šibeník. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Velkomoravská Straße. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Ulice 8. května č.o.25, čp.504, parc. č. 88, (původně Slovenská ulice č. o. 4, čp. 507, parc. č. 85/2).

Absolutní souřadnice: X = -547193.0468, Y = -1121248.7501; X= -547185.7864; Y = -1121248.7501; X = -547186.1815, Y= -1121259.1715; X = -547193.1456, Y = -1121259.3197

Mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení: NPÚ – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Záchranný výzkum probíhal ve dnech 23.6. až 1.8.2003 v interiéru dvorní přístavby uvedeného domu, jejíž plocha však původně byla součástí pozemku sousedního domu č. o. 4 ve Slovenské ulici. Odkryv byl vyvolán záměrem stavebníka zřídit zde bazén se saunou a vzhledem k této okolnosti byl jak plošně, tak i výškopisně limitován požadavky tohoto stavebního projektu. Lokalita se nachází v historickém jádru Olomouce, poblíž kostela sv. Mořice. 40 m od ní směrem severním byl v 70. letech minulého století zbudován OD Prior, při jehož výstavbě došlo v rámci archeologického průzkumu v r. 1973 a 1978-9 k objevu bohatých dokladů pravěkého, raně středověkého a zejména pozdějšího osídlení (přehledně viz Bláha 1975). Opominout konečně nelze ani fakt, že 25,5 m na západ od naší lokality objevil J.Wankel při výkopových pracích spojených s budováním hotelu Národní dům na sklonku 19. stol. své údajně „kolové stavby“ (Wankel 1887) – a to opět spolu s relativně četnými artefakty, především z období raného a vrcholného středověku.

Novodobá podlaha nepodsklepeného přístavku (zřejmě z konce 19. či počátku 20. stol.) se stejně jako úroveň sousedního dvora výškopisně nacházela na niveletě 216,70 m n. m. Ještě v průběhu měsíce dubna r. 2003 došlo za příslušného dozoru k odstranění recentního násypu a na úrovni 216,00 m n. m. se objevily jak intaktní středověké kulturní vrstvy, tak obrysy do nich zahloubených mladších objektů. Ač byla se zástupcem investora učiněna dohoda, že další zemní práce proběhnou již výhradně formou archeologického výzkumu, ten nechal bez ohlášení vykopat při obvodových zdech interiéru čtyři „statické“ sondy. Přitom byly, byť na malé ploše, zbytečně poničeny nálezové situace – mj. byly i rozříženy celé nádoby z výplně odpadní jámy z přelomu 16. a 17.stol. (k tomu viz k. 166).

Po této – žel ještě nikoliv poslední – disharmonii se zástupcem investora bylo možno přikročit k výzkumu na ploše 7,5 x 4,0 m, jejíž delší osa směřovala k severu. Tato výměra však, jak se ukázalo, byla na každé straně obdélníka o jeden metr menší než předpokládaný rozměr projektovaného bazénu. Dle dodatečného požadavku odborníka na statiku bylo totiž nutno, aby výzkum respektoval metrový blok hlíny sestávající z kulturních vrstev, který stabilizoval nedostatečně a ledabylo založené obvodové zdvo celé recentní přístavby. Pro úplnost ještě uvedme, že podle předložené projektové dokumentace neměly být stavbou dotčeny eventuální nálezové situace pod kótou 214,60 m n. m; tato úroveň tedy představovala nejnižší možné nívó zasažené odkryvem ve stávající etapě výzkumu.

Na takto dále limitované ploše a po uvedeném stanovení maximálního možného rozsahu archeologických prací z hlediska výškopisného byl vyměřen hlavní severojižní kontrolní blok a byla vytyčena příčná východozápadní osa výzkumu. Celá lokalita byla tak rozdělena na čtyři kvadranty označené dle světových stran a umožňující jednoduchou polohopisnou orientaci, kterou budeme aplikovat i v případě této zprávy.

V JZ kvadrantu popsané plochy byl v první řadě zkoumán zahloubený recentní objekt, který se projevoval jako nepatrná úseč do kruhu zformované cihlové podezdívky (k. 901) na samém jeho V okraji. Uvnitř této konstrukce pojené rozrušenou sypkou maltou byla zjištěna propálená mazanice dna tohoto zařízení (k. 121), které je možno označit jako pec. Na zmíněné mazanici navíc spočívala tenká vrstva uhlíků promíslených

popel. Do plochy JZ kvadrantu pak zasahoval rozsáhlý výkop, vyplněný sypkou destrukcí, sestávající kromě rozpadlé malty a písku z cihel o rozměrech 28 x 13 x 6,5 cm, které byly formátem i makroskopickým srovnáním identické s cihlami popsané intaktní podezdívky k.901. Ojediněle v ní nalezené zlomky keramiky odpovídaly rámcově sklonku 19., resp. počátku 20. stol., kdy uvedený objekt (pec) nejpozději skončil svoji funkci. Z písemných pramenů jsme zjistili, a plně to odpovídá celé nálezové i topografické situaci, že sousední dům čp. 505 vlastnil v letech 1867-1881 vzdělaný pekařský mistr a městský kronikář Wilhelm Nather, který zde provozoval své po otci zděděné řemeslo (blíže k tomu např. Müller 1882, 468; Spáčil 1999, 464).

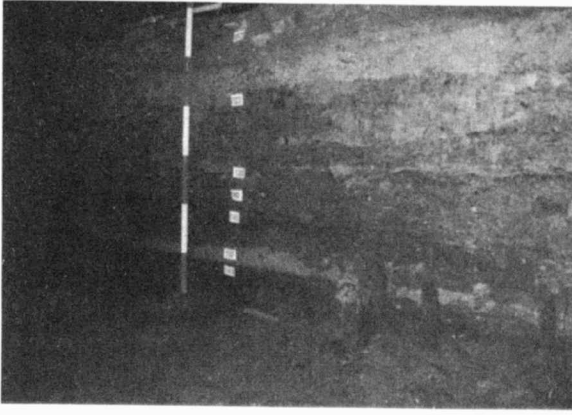
Jak ukázal další odkryv, zmíněný výkop vyplněný destrukcí Natherovy pece byl ve skutečnosti zhroutenou horní částí starší, dřevěnými fošnami o šířce až 60 cm vyložené odpadní jámy (výkop 505) kvadratického tvaru, ovšem neznámých rozměrů. Pouze na J straně byly totiž zjištěny nejsvrchnější partie její požárem zuhelnatělé stěny (k. 104). Vzhledem k novověkému narušení této jímky (odkopání výdřevy na zbytku plochy) a zvláště pak proto, že vlhké spodní partie její výplně (k. 127 a 131) zřetelně značně zasahovaly pod projektem vyžadovanou úroveň výkopů, musíme se omezit pouze na konstatování minimálních rozměrů tohoto objektu: 1,30 x 1,1 m. K aspektu datování závěru jeho funkce – a zřejmě i způsobu zániku – se však lze na základě terénního pozorování a samozřejmě také vyzvednutých nálezů dosti přesně vyjádřit. V malém, avšak zajímavém souboru zde nalezených předmětů (mj. kostěná násadka stílu) se totiž vyskytl i fragment výdutě malovaného džbánu – habánské fajánse –, na němž je patrné torzo letopočtu „16.“. Vzhledem ke svrchu zmíněnému výraznému poškození horní výdřevy zřejmě poloprázdné jímky ohněm se jako velmi pravděpodobné nabízí vysvětlení v tom smyslu, že se zde jedná o doklad posledního a neobyčejně ničivého plošného požáru Olomouce. Vypukl dne 20.12.1709 právě v České ulici, tj. v dnešní ul. 8. května (k požáru r. 1709 podrobněji např. Kux 1937, 226-227, k historiografii běžně uváděnému, avšak mylnému datu 20.7.1709 viz Dřimal 1947, 127). Během předběžného vyhodnocení celé nálezové situace se prozatím nevyskytl důvod k tomu, abychom nemohli považovat den 20.12.1709 za datum ante quem vzniku artefaktů z výplně výkopu k. 505.

Přímo v S-J ose zkoumané plochy, při S obvodové zdi přístavby, byla při neohlášeném výkopu, prováděném pracovníky zjednané stavební firmy, zdevastována podstatná část dřevem vyložené odpadní jámy (k. 503) o max. průměru 1,2 m. Šlo o zapuštěný sud, dochovaný v max. výšce 0,75 m a s dýhami o šířce 8-11 cm. Konvexní dno jímky již vydřeveno nebylo a tvořila jej v úrovni 214,15 m n. m. starší středověká kulturní vrstva. Výplň (k. 166) byla charakteristická kyprostí a vysokým obsahem organického materiálu. Kromě předem již dělníky zničených (původně celých) keramických nádob, přibližně z doby kolem r. 1600, zde byla při vlastním výzkumu zachráněna další řada jejich torz, stejně jako fragmenty renesančního skla, korodovaný mosazný prsten aj. Je ovšem nutno připomenout, že S část tohoto objektu byla zničena již někdy kolem r. 1900 při zakládání obvodového zdiva zkoumané přístavby.

Zhruba uprostřed V části plochy odkryvu, tj. na rozhraní jeho SV a JV kvadrantu, byla odhalena část obvodového zdiva obdélného sklípku pozdněgotického stáří. Původní valená klenba s delší osou ve směru V-Z byla v recentní době odbourána a jeho výplň tvořil zcela novodobý zásep nezjištěné mocnosti. Zdivo o síle 0,35-0,50 m bylo kamenné (místní kulmská droba a břidlice), ovšem kombinované se zlomky gotických cihel (v. 6-8 cm) a pojené nepřilíš kvalitní vápennou maltou. Příčná S-J osa sklípku vykazuje jeho světlost 1,20 m, k délce se nemůžeme přesněji vyjádřit, neboť našim odkryvem bylo zachyceno pouze jeho západní čelo. Východním směrem, tj. k dnešnímu dvoru domu č.o. 25 v ul. 8. května, z něhož lze rovněž předpokládat vstup, jsme se dopracovali pouze ke zjištění minimální délky, která obnášela 1,75 m.

Tím jsme, až na některé další drobné zásahy do vrcholně středověkého terénu, jehož relativně intaktní povrch, jak bylo již řečeno, se nacházel zhruba na niveletě 216,00 m n. m., postihli pozdější výkopy zásadnějšího rázu. Z uvedeného rovněž vyplývá, že všechny starší situace zůstaly v zásadě nedotčeny především v místech severojižního kontrolního bloku, situovaného zhruba v delší ose plochy určené pro výzkum. Výjimku představovala narušená renesanční odpadní jímka při S stěně přístavby. V následujícím líčení tedy budeme odkazovat na vertikální stratigrafii (zejména S části profilu P 5), která je pro tuto naši potřebu dosti ilustrativní (obr. 24). Pouze v JZ a SV rohu výzkumu se projevila unikátní situace: pod recentní planýrkou se zde místně objevil vyklíňující útržek udusané nášlapové vrstvy nečistoty a drobného odpadu s keramikou průběhu 15. stol. (k. 110), který spočíval na primitivní dlažbě (k. 111) o mocnosti cca 10 cm, sestávající ze svisle uložených a dlouhodobým užíváním ošlapaných lomových kamenů (místní kulmská droba a břidlice). Pod touto dlažbou byla dokumentována její šedohnědá, až 40 cm mocná podsýpka, resp. planýrka, vykazující zlomky nádob „horizontu Dolany – Kartouzka“, které tedy pocházejí přibližně z přelomu 14. a 15. stol.

Sekvenci dalšího zvrstvení již můžeme dobře pozorovat na zmíněném „typickém“ S-J profilu (obr. 24). Odhlédneme-li zde od povrchové recentní navážky (k. 102), plošně je možno na zbytku lokality pozorovat výraznou, 30-35 cm mocnou barevně skvrnitou vrstvu ulehle popožárové planýrky (k. 123), v níž se prolínají sloje i drobky šedého syrového jílu s vyklíňujícími mezivrstvami přepálené červené mazanice, která je promíchána do růžova přepálenými kameny, ojedinělými fragmenty spongilitu, zlomky cihel (o max. v. 7 cm) a uhlíky. Keramickými úlomky je tato planýrka datována do průběhu 14. až poč. (?) 15. stol. Následuje opět relativně tenká (5-7 cm) a vyklíňující černošedá vrstvička odpadu a nečistoty (k. 130) s keramikou, jejíž časové těžiště sledujeme v průběhu 14. stol. – snad někdy v době okolo poloviny uvedeného věku. Tato uložení se po blíže nezjištěný čas tvořila na hrubé, 5-7 cm mocné štetové dlažbě (k. 129) z lomové břidlice (obr. 26), jejíž vznik – vzhledem k výskytu typické „krupíkovité“ a zejména zlomku pro Olomouc charakteristické jemné „stříbřité“ keramiky (trojnožka) – klademe ještě do 1. pol. 14. stol. Tato „dlažba“ se nachází v superpozici na ulehle, šedé až šedočerné vrstvě o mocnosti 12-15 cm (k. 140), v níž jsou, což je velmi důležité, přimíchány i drobné úlomky vápenné malty a vápna a nahoře také malé fragmenty cihel. Keramika z k. 140 je již zřetelně heterogenní a k datování vzniku celé této vrstvy je nutně

Obr. 24. Olomouc – ul. 8. května č. a 25. Celkový pohled na střední část severojižního profilu P 5 od jihozápadu.

Olomouc – Gasse des 8. května Nr. 25. Die Gesamtansicht des mittleren Teils des nordsüdlichen Schnitts vom Südwesten.

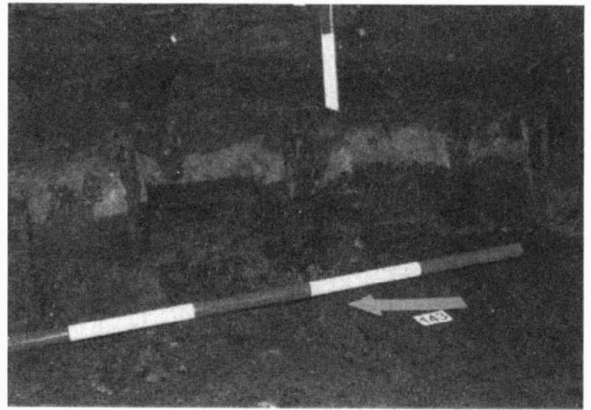
provést komplexnější analýzu. Kromě jistého podílu zlomků nádob z počátku (či průběhu ?) 1. pol. 14. stol. je zde ještě přítomno značné množství jedinců představujících jak domácí tradici tuhé keramiky 13. stol. (mj. římsovitě okraje), tak pokročilé „kolonizační“ zboží z 2. pol. či konce téhož věku. Prozatím tedy jen hypoteticky můžeme mluvit o době někdy kolem r. 1300.

V námi dosud sledovaném středním pásmu zkoumané plochy dochází v dalším sledu uloženin k disproportionálnímu vývoji. Zatímco v JZ kvadrantu lze i nadále pozorovat jejich další relativně plynulé vrstvení (k tomu níže), v kvadrantu SZ pozorujeme vznik jen zde lokálně doložených nových funkcí – topografických prvků: ve směru S-J zde byl dokumentován, počínaje S hranicí zkoumané plochy, do vzdálenosti min. 3,1 m směrem J (dále byla situace zničena recentními výkopy – zejména popsanou barokní odpadní jamou) se táhnoucí 0,3-0,5 m široký a cca 10 až 15 cm hluboký žlab (k. 510), v němž bylo na uvedené délce zatlučeno 43 dřevěných kůlů a kolíků o průřezu 2,5 až 5,0 cm, které se místně dochovaly v maximální délce 53 cm (obr. 24: vpravo dole, obr. 25). Důležitý je poznatek, že zatlučené kůly byly v první etapě ve zmíněném žlabu utěsněny hnědozeleným pískem s kamínky a říčními oblázky (k. 137) a následně pak šedou až šedohnědou, dřevěnými úštěpy i třískami silně promísenou hlínou (k. 180), obsahující rovněž keramické zlomky z 2. pol. 13. stol. Snad až v době „fungování“ tohoto vícekrát opravovaného plotu se utvořila zhruba stejně datovaná tmavohnědá uloženina k. 145 (obr. 24-25), obsahující opět kromě amorfních zetlelých dřev také zbytky rozložených prutů košatiny. Je nutno zaznamenat, že v této vrstvě byl rovněž zaznamenán výskyt drobných zlomků cihel a pálené střšní krytiny – prejš.

Z uvedeného vyplývá, že v průběhu 2. pol. 13. st. zde vznikla snad nová parcelní hranice, která do detailu nerespektovala starší (ovšem ještě lokační) funkční strukturu dvorní zástavby. Toto můžeme tvrdit z následujícího důvodu: Žlab s uvedenými kolíky nerespektoval mírně zahluobený a zřejmě kvadratický objekt (k. 509) s výplní k. 143 (obr. 24-25), který

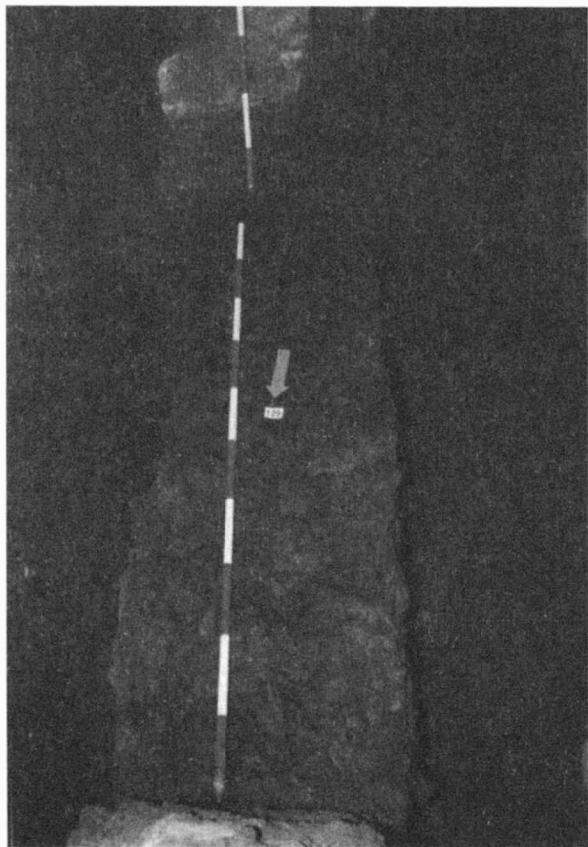
se žel nedochoval v celé ploše; jeho zachycený minimální rozměr činí 2,0 x 2,0 m. Zmíněná organická výplň zahluobení (povrch na kótě 214,80 m n. m.) sestávala z tvrdě udusaného a zapáchajícího rozloženého hnoje hnědé barvy s černými skvrnami. Zřetelně se jedná o chlév (kotec) pro domácí zvířectvo. Zajímavé je, že zatímco spodní část výplně obsahuje kromě úlomků spongilitu výlučně „kolonizační“ keramiku z průběhu 2. pol. 13. stol., mezi níž byl však zjištěn i zlomek okraje drobné glazované nádoby – zřejmě importu, při povrchu nacházíme i značné množství fragmentů ze stol. 14. Zdá se tedy, že jistá „funkční“ stabilita zde přetrvávala i po vytyčení a zbudování nové parcelní hranice. Celý posun tedy mohl být relativně minimální. Škoda, že jsme nemohli tyto události dále podrobněji prověřit vzhledem ke zničení relevantní situace při budování zmíněného pozdně středověkého sklepa k. 904 na V od parcelní hranice.

Hluběji, než je popsána situace, jsme již dále vzhledem k požadavkům projektu nemohli s odkryvem v těchto místech pokračovat. Abychom však mohli zdokumentovat i další vrstvení terénu, případně zjistit úroveň podloží, museli jsme se pro tyto účely spokojit již jen se dvěma ručně kopanými a násled-

Obr. 25. Olomouc – ul. 8. května č. a 25. Střední část severojižního profilu P 5 – detail podélného řezu žlabem 510, do kterého byla zapuštěna košatinová konstrukce plotu z 2. pol. 13. stol. Ten představoval původní parcelní hranici. Na snímku jsou patrné dochované spodní partie jednotlivých kůlů, zasahující svými hroty do o něco málo starší tmavé vrstvy 143, která tvoří výplň mírně zahluobeného chléva 509. Pohled od severozápadu.

Olomouc – Gasse des 8. května Nr. 25. Der mittlere Teil des nordsüdlichen Schnitts. Das Detail des Längsschnitts des Trops, in den die Flechtwerkkonstruktion des Zaunes aus der zweiten Hälfte des 13. Jhdt. versenkt wurde. Der Zaun stellte die ursprüngliche Parzellengrenze dar. Aus dem Photo sind die erhaltenen Teile der einzelnen Pfähle sichtbar. Die Pfähle greifen mit ihren Spitzen in eine dunkle Schicht N. 143 ein, die nur wenig älter ist und die Füllung eines ein bißchen egetieften Stalls darstellt. Ansicht vom Nordwesten.

Obr. 26 Olomouc – ul. 8. května č. a. 25. Dochované torzo hrubé štětové dlažby z 1. pol. 14. stol. ve střední části lokality. Pohled od severu.

Olomouc – Gasse des 8. května Nr. 25. Der erhaltene Rest des groben Steinpflasters aus der 1. Hälfte des 14. Jhdt. im mittleren Teil der Fundstelle. Der Blick vom Norden.

ně vrtanými sondami i na nejzašší S i J straně zkoumané plochy, a to v bezprostřední topografické návaznosti na zmiňovaný hlavní kontrolní blok. V S sondě bylo zjištěno, že vrstva výplně „chléva“ (k. 143) je mocná 0,3 m a dále následuje předlokační černošedá, dole pak světlešedá vrstva k. 209 o mocnosti 1,36 m, v SV kvadrantu totožná s k. 138, v níž byl nalezen vzácný čočkovitě vybroušený polodrahokam – snad fluorit. Nález t.č. posuzuje RNDr. Ivan Mrázek, CSc. Z jejích svrchních partií pocházejí keramické vzorky, reprezentující domácí keramický vývoj od 2. pol. 12. stol. (vysoké svisle vytažené okraje) po 1. pol. 13. stol. (římsovitě okraje, absence „kolonizačního“ zboží). Analogicky, jako tomu bylo na staveništích OD Prior a hotelu Národní dům (srv. nahore), lze předpokládat, že v nižších partiích této předlokační vrstvy je možno počítat i se staršími raně středověkými a pravěkými nálezy. Podloží, tvořené v S vrtané sondě žlutošedou až hnědou jílovitopísčitou hlínou, bylo konstatováno na úrovni 213,23 m n. m., zatímco v 7,5 m vzdálené sondě J tvořil přirozený podklad na niveletě 213,02 modrošedý jíl. Dvaceticentimetrový sklon původního přírodního terénu směřoval poněkud překvapivě k jihu, tedy do nitra historického jádra města. Nepotvrdil se předpoklad, že

bychom výzkumem mohli postihnout začínající náběh na snižování podloží k S, tedy do inundace.

V JZ kvadrantu byl až do úrovně kontextu 140 zaznamenán stejný stratigrafický vývoj. Níže ovšem nebyl zaznamenán žádný zahloubený objekt, nýbrž hustší sekvence dalších horizontů sídlištního odpadu a planýrek z průběhu 14. stol. (k. 170 mj. se zlomky malty, další popožárová planýrka k. 172 aj.), spočívajících na další lokální štětové „dlažbě“ (k. 174), která je stratigraficky starší než svrchu popsaná dlažba k. 129 a pochází snad ještě z 2. pol. 13. – poč. 14. stol. Teorii, že tato štětová úprava může pocházet ještě z 2. pol. 13. stol., by nasvědčovala skutečnost, že spočívá na cca 0,45 m mocné černé až černošedé udusané vrstvě (k. 176) obsahující téměř výlučně předlokační mlado- a pozdněhradištní keramiku (2. pol. 12-1. pol. 13. stol.). Jedinou výjimkou je zde vně leštěný fragment „kolonizační“ zakuřované nádoby (džbán ?). Poznamenejme ještě, že tato uložení je „nabitá“ úštěpy a třískami dřeva, což by mohlo signalizovat intenzivní stavební činnost. Ze vzácných ojedinělých nálezů z tohoto kontextu je třeba jmenovat zlomek jednoduché, 2 cm vysoké dlaždice a fragment silně korodovaného dutého skla.

Po ukončení archeologických prací zástupce investora nesplnil dohodu a neoznámil archeologickému útvaru NPÚ jak započítí odstraňování ze statických důvodů ponechaných bloků kulturních vrstev uvnitř přístavby, tak ani zahájení výkopových prací na vlastním dvoře domu č. o. 25 v ul. 8. května (září 2003). V prvním případě jsme z bezpečnostních (statických) důvodů nemohli zakročit ani ve smyslu dokumentace napáchaných škod, ve druhém byla pořízena alespoň měřičská a kresebná dokumentace S-J směřované rýhy o délce 7,0 m, šířce 0,5 m a hloubce 1,2 m. Datovací materiál mohl být odebrán pouze formou vzorků.

Výzkum v ul. 8. května mj. zajímavým způsobem přispěl několika detailními poznatky k řešení otázky stability parcelních hranic v tom období Olomouce, kdy toto město – po dobu prvního „polokačního“ století – charakterizovala především zástavba v podobě dřevohlinitých měšťanských domů (Bláha 1999). V našem konkrétním případě se ukázalo, že Z parcelní čára dnešního domu č. o. 25 se nacházela v polokačním období cca 4,0 m západněji, než naznačuje recentní stav. Zřejmě to platilo ještě v 15.-16. stol., jak ukazuje „výběžek“ pozdněgotického sklepa na „sousedním“ pozemku. Zcela zde odhlížíme od moderní pozemkové transakce, kterou byla část předmětného pozemku připojena k areji domu č. o. 4 ve Slovenské ulici. Pro poznání hmotné kultury „kolonizačního“ období je pro nás důležitý fakt, že okolí kostela sv. Mořice bylo z kapitulního vlastnictví králem Václavem I. získáno až v r. 1248 (CDB IV, č. 151) – tento letopočet musíme pokládat za datum post quem všech lokačních aktivit v této oblasti pozdějšího města. Poznat formy staršího osídlení tohoto území nám pojednávání výzkum prozatím neumožnil. Nález fluoritového (?) kamene z prstenu (?) však naznačuje, že v souladu s našimi předchozími pozorováními musíme rovněž zde počítat minimálně s existencí řemeslnicko-kupecké podhradní osady, zformované nejpozději v průběhu 10. stol. (Bláha 2001).

Josef Bláha, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

- Bláha, J. 1975: Předběžná zpráva o výsledcích archeologického výzkumu na staveništi obchodního domu Prior v Olomouci v roce 1973. *Archeologické rozhledy* XXVII, 283-285.
- Bláha, J. 1999: Archeologické poznatky ke stavební konstrukci nejstarších měšťanských domů v Olomouci. *Archaeologia historica* 24, 189-213.
- Bláha, J. 2001: Olomouc im 10.-11. Jahrhundert. Topographie und die Frage der Kontinuität eines frühmittelalterlichen Zentrums. In: *Colloquia mediaevalia Pragensia* 2, 325-361.
- Dřímál, J. 1947: *Zemský soud v Brně*. Brno.
- Kux, J. 1937: *Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918*. Reichenberg-Olmütz.
- Müller, W. 1882: *Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart*. Wien-Olmütz.
- Spáčil V. (ed.) 1999: Nather Vilém, *Kronika olomouckých domů*. Předhradí. Olomouc.
- Wankel, J. 1887: Kolové stavby v Olomouci. *Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci* IV, 68-81.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), 8. května Gasse Nr. 25 (ursprünglich Slovenská Gasse Nr. 4). Jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

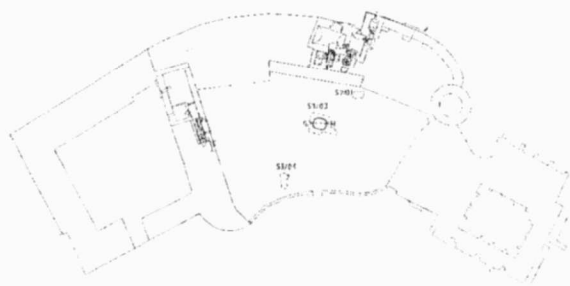
Václavské náměstí č. o. 5, parc. č. 23/2; 149; 150/2. Doba bronzová, střevo a mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Opevnění, pohřebiště, sídliště. Záchraný výzkum.

Souřadnice: střed studny: X= 546342.853, Y= 1121060.760; kočárovny: X= 546329.282, Y= 1121053.646; X= 546324.649, Y= 1121037.320; X= 546306.279, Y= 121047.737; X= 546318.195, Y= 121058.155

Plocha D3 – čestné nádvoří

Na lokalizaci (obr. 27) a kontrolní sestup do studny v roce 2002, letos v srpnu navázal také její archeologický výzkum (obr. 28). Ten probíhal ve spolupráci se základní organizací 615 „Holštejnská“ České speleologické společnosti. Dne 18.8.2003 byly zahájeny průzkumné práce instalací těžícího vrátku a statických lan určených pro sestup a výstup do studny. Po neúspěšném pokusu o rozpojení zrezavělého sacího potrubí odstraněním šroubů v přírubách bylo přistoupeno k jeho rozřezání pomocí úhlové branky. Další komplikací byla skutečnost, že uvnitř železného potrubí byl dosud zachovalý dřevěný píst. Přesto se postupně podařilo roury o celkové délce cca 15 m rozřezat na díly dlouhé 23 m a vytáhnout.

Následujícího dne byly pomocí sbíjecího kladiva odstraněny betonové zazdívkové příčných vzpěr, které byly po rozřezání také vyzvednuty na povrch. Následovalo vyčištění dřev plujících na hladině. Poté bylo zahájeno zmáhání vody. Výška vodního sloupce se pohybovala podle úrovně uložení sedimentů na dně studny od 1,10-1,40 m. Během cca 5 hodin se podařilo snížit vodní hladinu až na úroveň usazenin. V jednom místě byla vyhloubena sběrná jámka na vodu a zároveň bylo zjištěno,

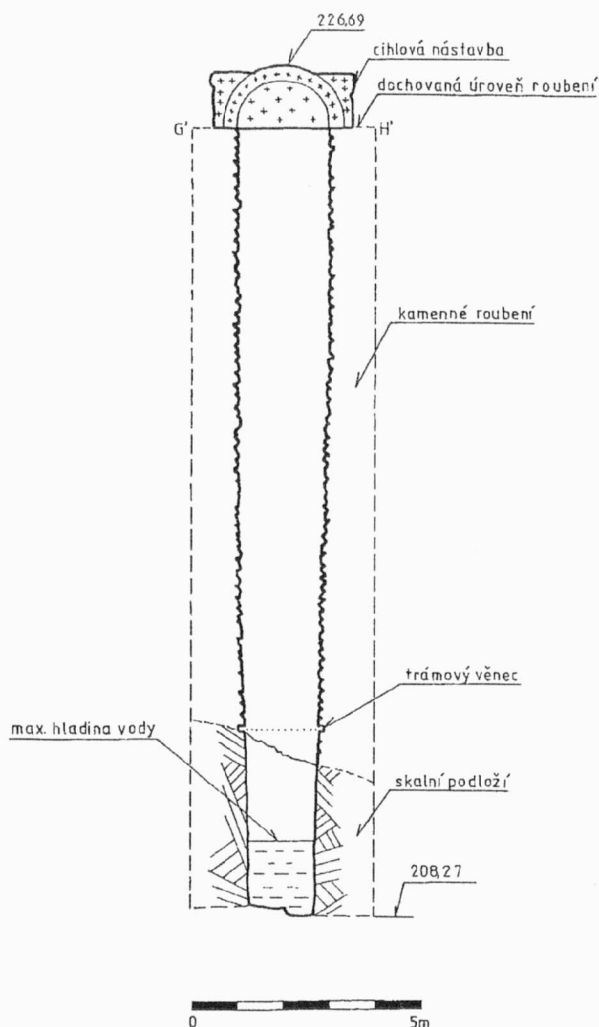
Obr. 27. Olomouc, Václavské nám. 5, čestné nádvoří, poloha sond a studny, kresba V. Tomka.
Die Lage der Sondagen.

že sedimenty jsou tvořeny hlavně úlomky cihel a břidlicové střešní krytiny.

Dne 20.8.2003 jsme měřením ověřili, že vodní hladina stoupala o cca 0,40 m. Dno studny bylo rozděleno na dvě poloviny, přičemž ve východní části jsme začali těžit sedimenty a občas nasbíranou vodu. V průběhu dalšího dne se podařilo dosáhnout skalního dna studny. Nálezy obsažené v usazeninách datovaly výplň jednoznačně od počátku do poloviny 20. století. Poté byla dobrána druhá polovina sedimentů, jejichž celková výše dosahovala 1,70-1,90 m, byly vyčištěny stěny a dno studny a provedena dokumentace.

Obr. 28. Olomouc, Václavské nám. 5, čestné nádvoří, celkový pohled od SZ na odkryté ústí studny s cihlovou nástavbou, foto R. Zatloukal.
Gesamtansicht vom Nordwesten auf den freigelegten Oberteil des Brunnens.

Obr. 29. Olomouc, Václavské nám. 5, čestné nádvoří, idealizovaný řez studnou, kresba V. Tomka.
Idealisierter Schnitt des Brunnens.

Dne 22.8.2003 byla studna odstrojena a pracoviště bylo uklizeno. V následujícím týdnu až do 1.9.2003 byla měřena úroveň stoupající hladiny, zároveň byla provedena kontrolní nivelace hladiny ramene řeky Moravy – Mlýnského potoka v parku na Dobrovského ulici v místech bývalé vodní propusti č. 16 před kasárnami.

Na vlastní výzkum studny bezprostředně navázaly sondážní práce v jejím okolí – v sondě 1/03 byla odkryta cihlová nástavba nad ústím studny, sondy 2/03 a 3/03 ověřovaly průběh parcelní zdi, která rozdělovala čestný dvůr na dvě části.

Studna má kruhový půdorys o vnitřním průměru cca 2,00 m a hloubku cca 18,50 m (obr. 29). Roubení je provedeno z kamenů kladených na sucho, jsou použity místní droby kulmského stáří (obr. 30). Vyzdívka o zjištěné síle 0,40-0,60 m (nikde nebyla obnažena snížená koruna zdíva tak, aby bylo možné jednoznačně změřit tloušťku roubení, toto bude možné až po odstranění cihlové nástavby) sahá až do hloubky cca 212,13 m n. m., kde byl zhotoven základový trámový věnec; délky jednotlivých trámů dosahovaly cca 1,40 m. Již v minu-

Obr. 30. Olomouc, Václavské nám. 5, čestné nádvoří, pohled ze dna studny s patrným přechodem kamenného roubení do skalního podloží, foto R. Zatloukal.

Die Brunnensohle mit sichtbarem Übergang der Steinblende in den felsigen Untergrund.

losti tyto základy vyhnily a jsou v místech původního křížení břemen provizorně vyzděny z kamenů kladených na sucho. Pod těmito základy se objevuje skalní podloží a studna je zatečena do něj, také její půdorys se mění na zhruba čtvercový se zaoblenými rohy (délky jednotlivých stěn: severní – 1,50 m, východní – 1,65 m, jižní – 1,40 a západní – 1,50 m). Nerovnosti mezi vodorovně uloženým trámovým věncem a rozeklaným skalním podložím jsou srovnány vyzdívkou z kamenů spojovaných maltou, přičemž se jedná o výškový rozdíl cca 0,70 m (212,13-211,43 m n. m.). Právě v místech vyhnílého trámového věnce byla měřena tloušťka kamenného roubení. Se statikem ing. M. Maršíkem bylo konzultována otázka stability vyzdívky, která dnes tzv. „visí ve vzduchu“. Vzhledem ke konstrukci a specifickému zatížení by chybějící základový věnec neměl nijak ohrozit statiku studny a nebude zřejmě ji nikterak nahrazovat.

Obr. 31. Olomouc, Václavské nám. 5, plocha D 4 – kočárovny, celkový pohled od JV na část kostrového pohřebiště, foto R. Zatloukal.
Gesamtansicht vom Südosten auf den freigelegten Teil des Skelettgräberfeldes.

Dno studny (208,27 m n. m.) je ploché a jen mírně konkávní, u východní stěny je do dna vytesána obdélníková sběrná jámka (1,15 x 0,50 m), hluboká 0,20 m (208,12 m n. m.). V JV rohu jámky je slabý přítok puklinové vody.

V horní části studny jsou v kamenné vyzdínce zhotoveny dvě dvojice kapes pro uložení lešení. V novověku bylo odstraněno původní ukončení vyústění studny na povrch, koruna zdiva byla snížena z neznámé úrovně na 224,54 m a byla nadstavěna cihlovým útvarem, jehož funkce se v průběhu let změnila od prostého překrytí studny až po uchycení pumpy. Toto sací zařízení však bylo fixováno do již prolomené cihlové klenby na železobetonové desce.

Vodní poměry: před vyčištěním studny byla vodní hladina v úrovni 210,17 m n. m., tj. cca 0,60 m nad 1,30 m silnou vrstvou sedimentů. Po vytěžení usazenin se jen velmi obtížně dalo vyčerpat veškerou přítékající vodu, prakticky bylo nemožné pouze vyfotografovat vyprázdněnou sběrnou jámku ve dně. Po vyčištění se vodní hladina ustálila na úrovni 210,29 m n. m. (měřeno 1.9.2003 v 8:00 hodin), pro kontrolu byla zniivelována také úroveň Mlýnského potoka u propusti č. 16 (Dobrovského ulice), která ve stejný den v 13:30 hodin dosahovala výšky 210,53 m n. m.

Kolem studny byla vyhloubena sonda S 1, jež měla pomoci najít odpověď na otázku datování stavby vodního zdroje. Zpočátku měl výkop pravidelný tvar kopírující novověkou cihlovou nástavbu. Na východní straně byla sonda rozšířena ve snaze zachytit parcelní zeď dělicí čestný dvůr na část sakrální a profánní. Základy této cihlové zdi (k. 918), široké cca 0,60 m se podařilo zachytit jak v sondě 1, tak i v sondách 2 a 3. V sondě S 1 byla dále zjištěna snížená koruna kamenné vyzdívky studny k. 922, která je zahloubena do středověkých vrstev, předběžně datovaných do 12., 13. století. Díky cihlové nástavbě k. 915 již nikdy nebude možné zjistit původní výšku studny a zároveň je velice ztížena možnost jejího datování. Na základě stratigrafie na profilu P 1 není možné zpřesnit datování více než do intervalu od 13. do 18. století. Profil P 2 v téže sondě však časový inter-

Obr. 32. Olomouc, Václavské nám. 5, pohled od J na fundament románské hradby založený na skalním podloží, foto R. Zatloukal.
Ansicht des Fundaments der romanischen Wehrmauer.

Obr. 33. Olomouc, Václavské nám. 5, pohled od J na základy románské hradby (vlevo) a biskupského paláce, foto R. Zatloukal.
Fundamente der romanischen Wehrmauer und des Bischofspalastes.

val stavby studny přece jenom zužuje, neboť se zde podařilo zachytit pochůznou úroveň terénu (k. 146) z průběhu 13. století, kdy studna již existovala. Otázka přesnějšího datování tak zůstává otevřená do předpokládaného odstranění cihlové nástavby. Poté by bylo možné pokusit se získat datovací materiál přímo ze zásypu kolem kamenného roubení. Konstrukčně a na základě nepřímého datování se jedná o středověkou studnu.

Postupně byly do cihlové nástavby probourány otvory na vývody vody (k. 917 a 921), která zásobovala mimo jiné v těsné blízkosti přiléhající kašnu k. 916 a další blíže neurčené objekty.

Sondy 2 a 3, jak bylo řečeno výše, ověřily průběh parcelní zdi.

Výzkumem bylo jednoznačně potvrzeno, že na čestném dvoře stávala studna a nikoliv pouze cisterna. S ohledem na konstrukci a okolní stratigrafické poměry můžeme také konstatovat její středověké stáří, bez bližšího upřesnění; víme, že kamenná vyzdívká pod cihlovou nástavbou byla vystavěna před rokem 1300, jedná se tedy o objekt spjatý s existencí Olomouckého hradu. Strategický význam stavby jen potvrzují málo četné a zcela subrecentní nálezy v zásypu (německý útočný granát vz. 24), neboť studna byla čištěna a využívána až do nedávné doby, tj. do poloviny 20. století.

Plocha D4-kočárovny

V červenci 2003 pokračoval výzkum v prostoru bývalých kočárovek kapitulního děkanství v místnostech 039, 040 a 043.

V místnosti 040 je dobíráno souvrství, které tvoří destrukce vnitřní kamenné plenty opevnění, ležícího na věteřovském horizontu. Stavba této fortifikace se na základě výzkumů V. Dohnala předpokládala v průběhu druhé poloviny 10. století (Dohnal 2001, 59–60). Tato hypotéza na základě nejnovějších zjištění zřejmě neobstojí, neboť při rozebírání vnitřní kamenné plenty a k ní přiléhajících vrstev z období stavby i funkce hradby byl získán materiál datovaný do poslední čtvrtiny 9. století, nejpozději pak k přelomu 9/10 stol. Pro maxi-

mální objektivizaci byl postup výzkumu i materiál konzultován s Josefem Bláhou. Bohužel k tomuto objevu došlo až v závěru roku 2003, tedy až poté, co zde byla uspořádána archeologická komise.

V místnostech 040 a 043 byly středověké vrstvy odebrány již v minulém roce, takže se odebíral přibližně 1,20 m silný horizont ze starší doby bronzové, kultura věteřovská. Zde se podařilo vypreparovat 8-10 kostrových hrobů (obr. 31). Nalezené kosterní pozůstatky patřily 2 dospělým a 6-8 dětem. V případě dospělých jedinců se jednalo o kostru muže ve věku 30-40 (popř. 30-45) let (k. 348) a kostru ženy ve věku 20-25 let (k. 358). Dětem náleželo 5 celistvějších kostí ve věku 0-3 měsíce (k. 328), 3-9 měsíců (k. 331), 0,5-1 rok (k. 326) a dvakrát 1,5-2 roky (k. 370 a 372). Dále soubor obsahoval fragmenty kostry dítěte ve věku 0-6 měsíců, nártní kůstku dítěte ve věku 8-15 let a zub nedospělého ve věku 12-18 let. Skelety byly uloženy na zádech, ruce jsou zpravidla složeny v klín. Jeden dospělý jedinec byl prokazatelně uložen v dřevěné rakvi. Pouze dva dětské hroby měly milodary (jedna bronzová jehlice a několik kroužků z barevného kovu). V zásypech hrobů se nacházelo množství dobře datovatelné keramiky (věteřovská kultura). Podle nálezů četných kamenných substrukcí je pravděpodobné, že hroby nejmladších dětí a jednoho dospělého (ve vzájemné superpozici) byly původně uloženy do pohřební mohyly, jejíž plášť byl zpevněn kameny. Zdánlivě jednoduchá situace s datováním hrobů ale nebude tak jednoznačná, jak se na první pohled může zdát. Pohřební ritus se zcela vymyká věteřovské kultuře a spadá do středověkého období, pro které nám chybí více materiálních důkazů. Stratigraficky je pohřebiště starší než výše zmíněné opevnění, neboť část hrobů leží přímo pod hradbou, část vybíhá do předpolí fortifikace. Zde se také nacházel jeden dětský hrob se stříbrnými náušnicemi a cca 2 m od něj byla na povrchu podloží uložena středohradištní železná hřivna. V této fázi výzkumu nelze než konstatovat, že dokud materiál nebude řádně laboratorně ošetřen, nemůže být vyčtena jednoznačná interpretace nálezů. Postup kabinetního zpracování je však v přímé úměře personálním zabezpečením a možnostem pracoviště.

Jak již bylo známo v loňském roce, nebude výzkum kočárověn ani v roce 2003 ukončen, neboť na finální dobrání nejnižších vrstev musí bezprostředně navázat stavební práce (podezdívání základů). Stávající dodavatel stavebních prací IMOS, a.s., však svoji činnost zde v první polovině roku ukončil a nový nebude vybrán dříve než ve druhé polovině roku 2004.

Václavské náměstí, parcela číslo 87/27. Mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Opevnění, sídliště. Záchranný výzkum.

Souřadnice plochy parkánu: X=-546276.460, Y=-1121085.950; X=-546261.100, Y=-1121095.350; X=-546258.650, Y=-1121090.160, X=-546273.720, Y=-1121080.860

Parkán u kanovnické sakristie

Archeologický výzkum v této části není spjatý se stavbou Arcidiecézního muzea, ale byl vyvolán stavbou dešťové kanali-

zace. Pro potřebu projektu stavby bylo vykopáno několik sond, které měly lokalizovat trasu starší kanálové stoky a objasnit navhlání zdiva kanovnické sakristie.

Sondy 13 zachytily porušenou klenbu cihlové stoky, která původně odváděla dešťovou vodu z prostoru tzv. malého dvorku. V sondě 1 bylo pod novověkými základy chórové kaple sv. Cyrila a Metoděje zjištěno zdivo z románských kvádrů, založené přímo na skalním podloží (obr. 32). Tyto základy pokračují také pod kanovnickou sakristií a jsou ukončeny až u biskupského paláce. Zde jsou dobře patrné výškové rozdíly v založení obou staveb. Základová spára paláce nebyla zjištěna (obr. 33), kdežto základy z románských kvádrů postupně přecházejí ve zdivo spojované pouze hlínou. Stratigraficky nejasné jsou však různé úrovně tzv. pohledového zdiva z románských kvádrů, která je v případě mladší stavby nižší, než je nadzemní zdivo paláce. Zdivo objevené při sondáži je zřejmě možné ztotožnit s románskou hradbou, která opevňovala prostor olomouckého hradu. Tato hradba je ještě zachycena na plánu pevnosti z 30. let 19. století.

Richard Zatloukal, NPÚ ÚOP v Olomouci

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Václavské Platz Nr. 5, Parzelle Nr. 23/2, 149, 150/2. Mittlere und Jüngere Burgwallzeit. Hochmittelalter, Neuzeit. Befestigung, Gräberfeld, Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Václavské Platz, Parzelle Nr. 87/27. Jüngere Burgwallzeit. Hochmittelalter, Neuzeit. Befestigung, Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Hejčín, okr. Olomouc)

Mrštíkovo náměstí. Střední doba hradištní. Středověk. Novověk. Sídlíště. Pohřebiště. Sídlíštní vrstva. Záchranný výzkum.

Na polykulturní lokalitě (popis viz v kap. Eneolit) byla doložena existence osídlení z období středověku a novověku.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

Olomouc (Kat. Hejčín, Bez. Olomouc), Mrštíkovo Platz. Mittlere Burgwallzeit. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)

Třída Míru. Novověk. Opevnění. Záchranný výzkum.

V období měsíců května až září roku 2003 proběhla rekonstrukce vozovky na třídě Míru v Olomouci – Neředíně, která si vyžádala konání záchranného archeologického výzkumu, a to nejprve formou dohledu. Ve dnech 10. 7. a 11. 7. roku 2003 byl proveden dohled po odkrytí cihlové zdi. Nalezená zeď byla postavena na maltu, cihly byly provázány pevnostní vazbou. Tato zeď byla zkoumána hlavně na povrchu skryté vozovky, kde vytvářela v půdoryse tvar oblouku, který vyrůstal směrem od fortu č. XV někdejší olomoucké pevnosti. Vnější vrchol oblouku částečně vyklíňoval

již mimo vozovku, a tedy i stranou zkoumané plochy. Šířka cihlové zdi na úrovni skryté vozovky je 2,26 m. Vnitřní šířka oblouku měřeno podél severního kraje vozovky, která přiléhá ke zmíněnému fortu, dosahuje 41,00 m. V cihlové zdi byla vykopána za pomoci těžké mechanizace šachta pro odvod dešťové vody. Plošné rozměry šachty dosahují 2,20 x 1,0 m a hloubka činila 1,60 m. V západní části šachty byla nalezena zeď z lomového kamene na maltu, kterou částečně překrývala uvedená cihlová zeď. Ukončení obou konstrukcí nebylo dosaženo. Cihlová zeď byla součástí opevnění fortu č. XV, který je pod r.č. 1720/7 evidován v seznamu kulturních památek Olomouce. Pevňůstka patřila do obranného vřence vnějšího opevnění císařské pevnosti Olomouc. Věncem celkem 26 fortů byl vystavěn v letech 1839-1874.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

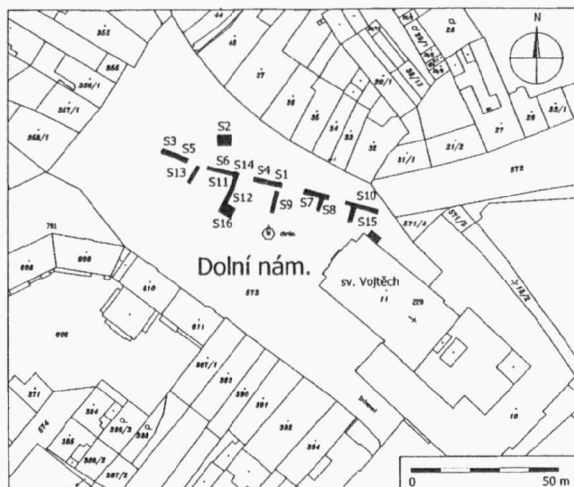
Olomouc (Kat. Neředín, Bez. Olomouc), Mír Straže. Neuzeit. Fortifikation. Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Dolní náměstí, p. p. č. 579. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum v prostoru Dolního náměstí v Opavě byl prováděn v souvislosti s celkovou rekonstrukcí povrchu náměstí a výstavbou nových inženýrských sítí. V roce 2003 (červenec – prosinec) byly v předstihu před vlastními stavebními pracemi realizovány první dvě etapy záchranného výzkumu. Celkem se podařilo prozkoumat v 16 sondách celkem 90 m z trasy budoucí kanalizace a místo, ve kterém bude umístěna technologická šachta vodního prvku. Celková plošná rozloha jednotlivých sond byla 152 m².

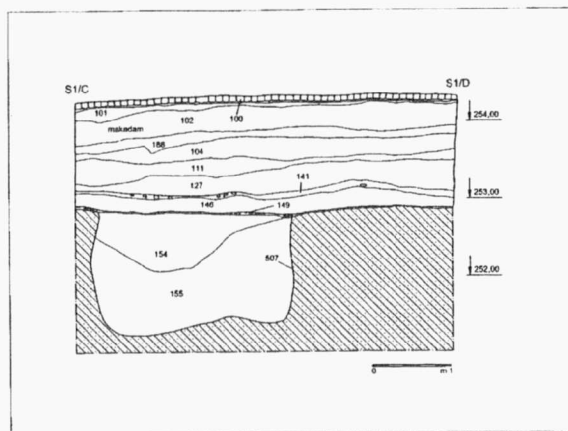
Kromě dokladů pravěkého osídlení v prostoru Dolního náměstí byly zachyceny četné nálezové situace středověkého a novověkého původu. Nejstarší nálezovou situaci v sondách S11-12 a S13 představovalo koryto drobné vodoteče, která prostorem pozdějšího Dolního náměstí protékala ve směru Z-V ještě v počátcích středověkého osídlení města. Tento drobný vodní tok byl v průběhu 1. pol. 13. století sveden do vydřevěného koryta zachyceného v sondách S13 a S6. V SV koutu náměstí, v sondách S10 a S15, byla zaznamenána další pozoruhodná nálezová situace, v tomto případě související nejspíše se zásobováním města vodou: na dně rozměrného podélného výkopu (k. 536), zahloubeného cca 2,0 m pod povrch sprašového podloží, byl zachycen pečlivě vydřevěný kanálek o světlosti cca 0,4 x 0,4 m zakrytý dřevěnými deskami, kulatinou a větvemi a posléze zasypán přemísťeným podložím. Zkoumán byl přibližně 5,0 m dlouhý úsek tohoto výkopu, který byl zřejmě hlouben proti svahu a mohl tak přivádět do města vodu z nepříliš vzdálené řeky. Dendrochronologické datování dřevěných prvků (provedl Ing. M. Rybníček z MLZU) i v tomto případě umožňuje časově zařadit vznik této situace ještě do průběhu 1. pol. 13. stol. Stejněmu časovému horizontu náležel i kvadratický zahloubený objekt k. 507, zkoumaný v sondě S1, o půdorysných rozměrech cca 3,0 x 2,4 m, přístupný schody vysekanými do bloku podloží, který vybíhal z SZ koutu objektu do jeho středu. V době

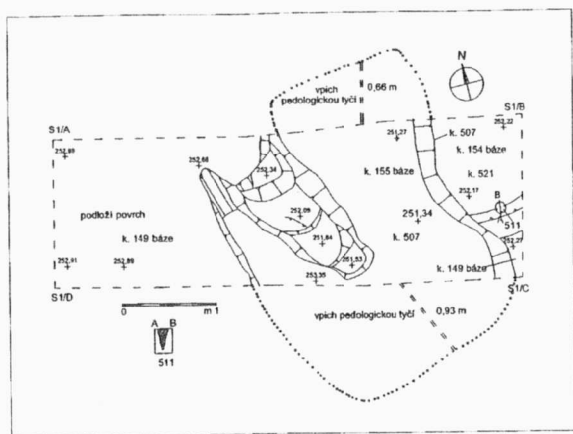
Obr. 34. Opava, Dolní náměstí 2003. Lokalizace sond v mapě evidence nemovitostí. Dolní Platz, Lokalisierung der Sondagen im Katasterplan.

kolem poloviny 13. století, což se podařilo upřesnit dendrochronologickým datováním dřevěných prvků z výše uložených vrstev, přestaly být tyto objekty užívány a jejich zánikové výplně byly spolu s povrchem sprašového podloží překryty dlažbou, tvořenou říčními oblázky a valouny, která byla zaznamenána ve všech v r. 2003 otevřených sondách. Zdá se, že teprve tehdy začal být prostor Dolního náměstí užíván jako tržiště.

Nejstarší dlažba byla ve středověku překryta souvrstvím (cca 0,3-1,3 m), přičemž jednotlivé vrstvy byly opět místy zpevňovány dlážděním či štětem. V sondě S10 byly navíc ve spodní části tohoto souvrství odkryty trámy, které snad můžeme interpretovat jako chodníky, pomocí kterých byl terén náměstí schůdný v době, kdy nejstarší dlažba byla již překryta dalšími vrstvami. V sondách S14 a S13 se dále dochovaly dřevěné kůly a ojediněle i trámová konstrukce, které lze spojit

Obr. 35. Opava, Dolní náměstí 2003. Sonda S1. Profil středověkým a novověkým souvrstvím se zahloubeným objektem k. 507. Dolní Platz. Schnitt durch die mittelalterliche und neuzeitliche Schichtenabfolge mit der Grube 507.

Obr. 36. Opava, Dolní náměstí 2003. Sonda S 1. Zahloubený objekt 507 – půdorys.
Dolní Platz. Grundriss der Grube 507

pravděpodobně s jednoduchými dřevěnými stavbami. S tržním charakterem místa souvisí početné nálezy souborů zvířecích kostí a mnoha dalších předmětů, které zde byly ztraceny či odhozeny. Zmínit je možné například neobvykle početný soubor několika desítek kostěných hracích kostek, nože, podkovy, bronzové přezky, olověná závěsná závaží, segmenty skládaných dřevěných misek a další.

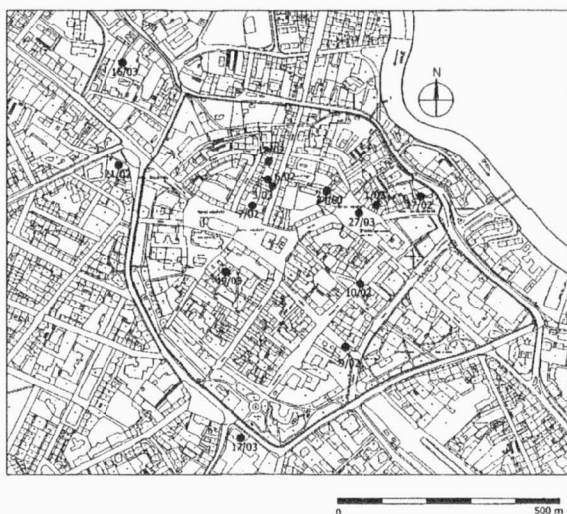
Novověkou část stratigrafie náměstí představují šterkopiskové dorovnávací vrstvy a 3 úrovně valounkových dlažeb. V sondách S8-10 a S15 byla zachycena kanalizační stoka (19.-20. stol.), do které ústily kanálky odvádějící splašky z jednotlivých domů na náměstí. V sondách S5, S12 a S7 bylo dále odkryto dřevěné vodovodní potrubí, kterým byla zásobována vodou kašna, doložená několika ikonografickými prameny. Zkoumán byl rovněž základ plynové lampy (sonda S16), která je známá z nejstarších fotografií náměstí z konce 19. stol.

Pekařská ulice č. o. 9, p. p. č. 328; Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Při adaptaci suterénních prostor (nejstarší část předběžně datována do 16. stol.) domu č. o. 9 na Pekařské ulici byl ve výkopech do podlahy suterénu zaznamenán reliktní zahloubený objekt. Jeho výplň obsahovala nepočetné fragmenty středověké keramiky, které lze zařadit do 1. pol. 13. stol. (NPÚ Ostrava akce č. 3/03).

Pekařská ulice č. o. 11 a 13, p. p. č. 327 a 324; Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

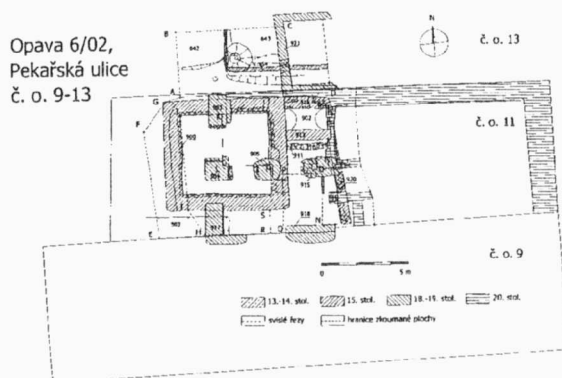
Záchranný výzkum (PÚO akce č. 6/02) byl vyvolán demolicí a novou výstavbou domu č. o. 11 na Pekařské ulici (p. č. 327). Zatímco v prostoru při uliční čáře byly archeologické situace zničeny již na přelomu 19. a 20. století přestavbou přední části domu a rozšířením suterénních prostor, v místě zadní části domu, tedy ve středu původní dlouhé středověké parcely, se dochovala mohutná souvrství a pozůstatky zástavby ze 13.-19. století. Archeologický výzkum se částečně dotkl také sousední parcely č. 324, na které dnes stojí dům Pekařská č. o. 13.

Obr. 37. Lokalizace archeologických akcí realizovaných v Opavě v l. 2002 -2003 do výřezu z mapy evidence nemovitostí.
Die Lage der Rettungsgrabungen in Opava in Jahren 2002, 2003.

Ve zkoumané ploše se podařilo dokumentovat dobře dochovaný počáteční horizont osídlení těchto parcel (1. polovina 13. století), reprezentovaný desítkami kůlových jam a jamek a několika menšími sídlištními jámami. Pouze ojediněle bylo možné jednu souvislou řadu kůlových jamek interpretovat jako pozůstatky plotu oddělujícího dvě sousední parcely.

Zásadní význam pro poznání podoby středověké zástavby v Opavě má nález suterénu dřevohlinitého domu k. 643, situovaného na parcele č. 324. Objekt zanikl pravděpodobně někdy v době kolem přelomu 13./14. století. Pozůstatkem náročnější architektury byl další suterén k. 900 (na parcele č. 327), vystavěný již z lomového kamene kladeného na jíl. Směrem k ulici bylo zdívo suterénu prolomeno vchodem s polokruhovitým záklenkem, kterým by přístupný klenutý podzemní koridor, ústící do dalšího, již pouze fragmentárně dochovaného suterénu při uliční čáře parcely. Vznik těchto objektů je možné před-

Obr. 38. Opava, Pekařská ul. č. o 11 a 13 (2002). Přehledná situace archeologického výzkumu se zakreslenými fázemi středověké a novověké zástavby.
Opava. Pekařská Str. N., 13,11. Übersichtsplan der Ausgrabung mit Phasen der mittelalterlichen und neuzeitlichen Bebauung.

běžně položit do 15. století, zániková výplň zděného suterénu k. 900 je datována četnými nálezy do 2. poloviny 17. století. Ze zkoumaných situací pochází také početné doklady hmotné kultury, zmínit lze například nálezy drobné keramické plastiky ze situací 13.-15. století a soubor komorových kachlů s reliéfní čelní stěnou ze zásypu zděného suterénu.

Ulice Solná – Pekařská – Kolářská (p. p. č. 316; 321). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum (PÚO akce č. 18/02) byl spojen s výstavbou kanalizační přípojky z ulice Solná až k novostavbě na Pekařské ulici 11 (PÚO akce č. 6/02). Výzkum byl realizován formou kombinace dokumentace stěn výkopů a plošných odkryvů v místech se zjištěnými důležitějšími situacemi. Protože kanalizační rýha prořezala zadní části více původních městských parcel, zachytil výzkum několik středověkých odpadních jímek a další zahloubené objekty. Za zmínku stojí především sklípek, do jehož koutu byl před zasypáním někdy v závěru 13. století vložen téměř 2, 0 m vysoký dřevěný sud, který dále sloužil jako záchodová jímka. Zániková výplň dalšího sklípku s roubenou výdřevou obsahovala početnou kolekci kuchyňské a stolní keramiky 16.-17. století. Nejstarší doklady středověkého osídlení výzkumem dotčených parcel lze datovat již do 1. poloviny 13. století.

Michal Zezula, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Bez. Opava). Dolní Platz Parz. N. 579. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Pekařská Str. N. 9, Parz. N. 328. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Pekařská Str. N. 11, Parz. N. 327, 324. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Solná - Pekařská- Kolářská Strasse, Parz. N. 316, 321. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

OPAVA (k. ú. Kateřinky, okr. Opava)

Ulice Ratibořská – Kostelní (k. ú. Kateřinky u Opavy, p. p. č. 2308/5): Středověk, novověk. Sídliště, hřbitov. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum (PÚO akce č. 22/02) byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace na Kostelní ulici v Opavě-Kateřinkách. Na stěnách výkopu bylo dokumentováno souvrství tvořené převážně povodňovými hlínami, které dokládají inundační charakter okolí Ratibořské ulice. Z horizontu prachové fosilní půdy v jejích podloží se podařilo získat několik blíže neurčitelných pravěkých keramických fragmentů a ojedinělý tuhový středověký zlomek. Poblíž farního kostela sv. Kateřiny výkop porušil nejméně dva hroby, datovatelné pouze rámcově do novověku, které souvisely se zrušeným kostelním hřbitovem.

Michal Zezula, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Kat. Kateřinky, Bez. Opava), Ratibořská – Kostelní Str., Parz. N.2308/5. Mittelalter, Neuzeit). Siedlung, Friedhof. Rettungsgrabung

OPAVA (okr. Opava)

Dolní náměstí č. 12, parcela č. 34. Středověk, novověk. Sídliště – město. Záchranný výzkum.

V únoru 2003 byl v souvislosti s celkovou rekonstrukcí budovy realizován záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 1/03) ve dvou sklepních místnostech domu č. 12 na Dolním náměstí. Lokalizace se nachází přímo v centru původního historického jádra, v severní linii zástavby Dolního náměstí.

Postupný stavební vývoj domu (dochované konstrukce ze 16.-20. stol.) na parcele č. 34 měl za následek odstranění původních nadložních vrstev, v sklepních prostorách byl zjištěn pouze druhotný zásyp pod stávající podlahou.

Pozoruhodným je nález studny v severní suterénní místnosti. Z provozních důvodů nebylo možno prozkoumat zásyp ani vlastní konstrukci objektu, provedena byla pouze sondáž do hloubky cca 0,5 m. Přítomnost zcela recentních materiálů v svrchní části zásypu napovídá jejímu využití k uložení odpadu ještě v první polovině 20. století. Samotná konstrukce studny – vnitřní obezdívku tvořil lomový kámen kladený na hlinu – nabízí předpoklad odlišného stáří. Při budování severní obvodové zdi zadního traktu domu navíc došlo k částečnému překrytí zdiva studny. Za současného stavu poznání je ale bližší interpretace a časové zařazení nemožné.

Hradecká ulice č. 1, parcela č. 687/1. Středověk, novověk (14.-20. století). Sídliště – město. Záchranný výzkum.

V měsících dubnu – červnu roku 2003 proběhl na parcele č. 687/1 na Hradecké ulici č. 1 v Opavě záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 17/03) realizovaný v souvislosti s celkovou rekonstrukcí novověkého cihlového domu.

Ve výkopech podél základového zdiva byly registrovány převážně recentní zásypy základových vkopů a výkopů pro inženýrské sítě. Odhalené základové zdivo (kombinace kámen – cihla) prokazovalo existenci několika stavebních fází. Na východní straně domu, směřující do zahrady, byl na profilu zachycen pozůstatek původní stratigrafie, nasedající na sprašové podloží. Ze tří vrstev a z části zahloubeného objektu byl získán náleзовý fond datovatelný do průběhu 14.-15. století, a to včetně přepálené omazávky dřevohliněného objektu. Ta se v sekundárním umístění nacházela i v zásypu recentního výkopu na severní straně domu.

Náměstí Republiky, p. p. č. 294/1. Středověk-novověk. Město. Záchranný výzkum.

V prostoru náměstí Republiky byla v září roku 2002 realizována stavba podzemní technologické místnosti včetně napojení na stávající síť. Při kontrole výkopu se podařilo zachytit pozůstatky dvou narušených zahloubených objektů a intaktní souvrství. Následný záchranný výzkum (PÚO akce č. 21/02) byl proveden v termínu 16.-20. 9. 2002.

Dotčená oblast se nachází mimo vlastní středověké jádro města, v blízkosti hradebního pásu, západně od někdejší Jaktařské brány. Původní zástavba byla zničena za 2. světové války, od té doby zůstalo místo nálezu nezastavěno.

Výkop ve větší míře zasahoval do dřívějších sklepních místností novověkého domu, pod jejich podlahou byl ale zachycen pozůstatek zahloubeného objektu. Vzhledem k nálezo-ové situaci nešlo vysledovat celkový tvar, zjištěná část o šířce necelých 3, délce 0,5 a hloubce 0,7 metru ale vykazovala pravidelnou, snad obdélnou formu s mírně zkosenými stěnami a plochým dnem. Nečetný keramický materiál z výplně objektu lze datovat na přelom 13. a 14. století.

Mimo sklepní prostory, již v předvorní části domu zůstalo zachováno neporušené středověké souvrství datovatelné od báze po povrch do průběhu 14. a 15. století.

Marek Kiecoň, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Bez. Opava). Dolní Platz N. 12. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Opava (Bez. Opava), Hradecká Str. N.1, Parz. N. 687/1. Mittelalter, Neuzeit (14.- 20. Jahrhundert). Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Republika Platz, Parz. N. 294/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

OPAVA (okr. Opava)

Horní náměstí, parcela č. 239/1. Středověk – novověk (13.-20. století). Sídliště – město. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2003 (září - říjen) proběhl v prostoru mezi Horním náměstím a ulicí Almužnickou záchranný archeologický výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 49/03) vyvolaný stavbou objektu veřejných WC. Lokalita se nachází přímo v centru původního historického jádra, v místech dvorních traktů parcel vytvářejících v minulosti jižní frontu Horního náměstí.

Stavební jáma (rozměry 5 x 3 m, hloubka cca 3 m) zasáhla do zasypané sklepní místnosti demolovaného novověkého domu. Pod její podlahou byly v sondě S II (rozměry 3 x 3 m) zjištěny pozůstatky dvou středověkých objektů ve vzájemné superpozici. Starším je suterénní prostor dřevohliněné stavby, reprezentovaný částí podlahy a dvěma neúplně zachycenými stěnami s přílehlým trámovým vřemcem. Z tohoto objektu, zahloubeného do sprašového podloží, se podařilo zachytit pouze jeho severozápadní kout do výše cca 0,7 m, nebylo ale možné sledovat průběh zbývajících stěn, a tedy ani jeho celkové rozměry. V zásypu se vyskytovalo velké množství uhlíků, ojediněle i větších fragmentů spáleného dřeva a fragmentů mazanice. Tuto situaci narušil mladší z objektů – odpadní jímka s výdřevou v podobě vertikálně umístěných desek, zpevněných rohovými kůly.

Četný nálezo-ový fond pocházející z obou objektů poskytuje dobrou možnost k datování. Okrajová profilace keramických tvarů, zejména vysoké římsovitě okraje, často i s výzdobou obvodovou šroubovicí či vyšší i nižší vlnovkou řadí zánik suterénu do 13. století. Do 13. století lze zařadit i materiál z výplně odpadní jímky.

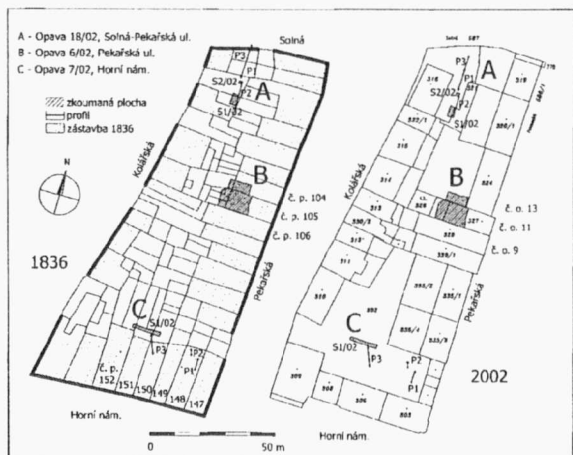
Sonda S I, umístěná severním směrem ve vzdálenosti 2 m, umožnila ověřit průběh novověkého souvrství do hloubky cca 2 m.

Horní náměstí, p. p. č. 302. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V jižní části domovního bloku vymezeného Horním náměstím, Pekařskou a Kolářskou ulicí se v měsících dubnu – květnu roku 2002 podařilo při rekonstrukci kanalizace a parkoviště dokumentovat situaci ve dvorních partiích několika původních městských parcel. Z hlediska umístění se jednalo bezesporu o parcely, které se ve středověké Opavě řadily k nejprestižnějším. Po roce 1945 zde byla válkou poškozená zástavba zcela zlikvidována a nahrazena panelovým domem.

Rýha pro rekonstrukci kanalizační přípojky k této budově zasáhla jednak stavební sutí zaplněné suterény několika domů (původní č. p. 148-152 na Horním náměstí) a zároveň odhalila profily mohutných středověkých souvrství v místech, kde původní zástavba nebyla podsklepena (profily P1 a P2). Další zemní rýha pro nově budovanou dešťovou kanalizaci narušila již intaktní souvrství v dvorní části této zástavby (profil P3). Po dohodě s investorem stavby, jímž bylo Statutární město Opava, se proto rozhodlo, že dalším zemním pracím (výsadbou vzrostlé zeleně) bude předcházet plošný záchranný výzkum, který byl realizován v červnu – září roku 2002. Zkoumaná plocha (sonda S1/02) o rozloze cca 16 m² se z větší části nacházela v místech dvorních částí parcel s domy č. p. 150 a 151 na Horním náměstí.

Nejstarší středověký horizont osídlení zde byl reprezentován dvěma sídlištními jámami, z nichž tu rozměrnější lze interpretovat jako hliník. Na základě datování keramických nálezů z jejich výplní můžeme předběžně nejstarší středověké sídlištní aktivity na parcele položit již do 1. poloviny 13. století. Následně se v těchto místech začaly vytvářet vrstvy, jejichž vznik lze již dát do souvislosti s provozem a stavebními aktivitami v rámci středověkých městských. Ve spodní části tohoto souvrství byly odkryty dvě fáze proutěného plotu, který jednu ze středověkých parcel patrně funkčně členil. K mladšímu z nich bylo uloženo stavební dříví, které však již nebylo využito. Ačkoliv se nejednalo o dřevěné prvky ve funkčních souvislostech, obohatily tyto nálezy naši představu o dřevěné zástavbě středověké Opavy. Upozornit je třeba zejména na téměř 8,0 m dlouhý trám obdélného průřezu, do kterého byla vytesána drážka. Tyto situace byly překryty mohutným souvrstvím odpadního a hnojištního charakteru s četnými nálezy předmětů z organických materiálů, jako například části luku, skládaných i soustružených misek, obuvi a dokonce i ženského copu. Vznik podstatné části souvrství je možné datovat do 13.-14. století, později ve středověku a v novověku již k ukládání odpadních vrstev v této části parcely nedocházelo. Změnu v zacházení s odpadem dokládají i nálezy vydřevěných odpadních jímek, kterých bylo v sondě S1/02 odkryto zcela nebo zčásti celkem 7. Nejstarší z nich lze předběžně datovat právě do závěru 14. století, většina z nich ale sloužila svému účelu až v průběhu 15.-16. století. Nálezy z výplní těchto pozdně středověkých a novověkých jímek dokazují vysokou materiální úroveň

Obr. 39. Opava, domovní blok Horní nám. – Pekařská – Kolářská. Lokalizace v r. 2002 zkoumaných ploch a dokumentovaných profilů v katastrálním plánu z roku 1836 a současně mapy evidence nemovitostí.

Opava, Hausblock Horní Platz – Pekařská – Kolářská Strasse. Lokalisierung der Grabungsflächen und Schnitte im Urkataster (1836) und im gleichzeitigen Katasterplan.

domácností v přilehlých domech: nalezen byl např. početný soubor renesančního malovaného skla, mírně deformovaný cínový pohár s řemeslnickou značkou a polévaná stolní keramika exkluzivního charakteru. Mimořádným nálezem je část záměrně rozřezané tobolky (?), zdobené rytinou z volné ruky, která představuje Adama a Evu u stromu života. Některé nálezy dále svědčily o řemeslné činnosti provozované obyvateli výzkumem dotčených parcel; uvést lze ševcovské kopyto, případně odpad z pasířské výroby.

Mnišská ul., p. p. č. 584; Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí ulice Mnišské (NPÚ Ostrava akce č. 34/03 a 28/03). Ve výkopu pro uložení nového vodovodního potrubí byl před domem č. p. 438 dokumentován cca 8 m dlouhý úsek novověké (19.-20. stol.) kanalizační štolky původně zaklenuté valenou klenbou. V mělkém výkopu pro elektrický kabel, který byl veden při severní obvodové zdi č. p. 438, byly narušeny recentní a novověké vrstvy. Z vrstvy označené jako k. 101 pochází soubor raně novověkých kamenných kachlů.

Marek Kiecoň, Michal Zezula, NPÚ, v Ostravě

Resumé

Opava (Bez. Opava), Horní Platz, Parz. N. 239/1. Mittelalter, Neuzeit (13.- 20. Jahrhundert). Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava), Horní Pl. N.302, Parz.N. 327, 324. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Mnišská Strasse, Parz. N. 584. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

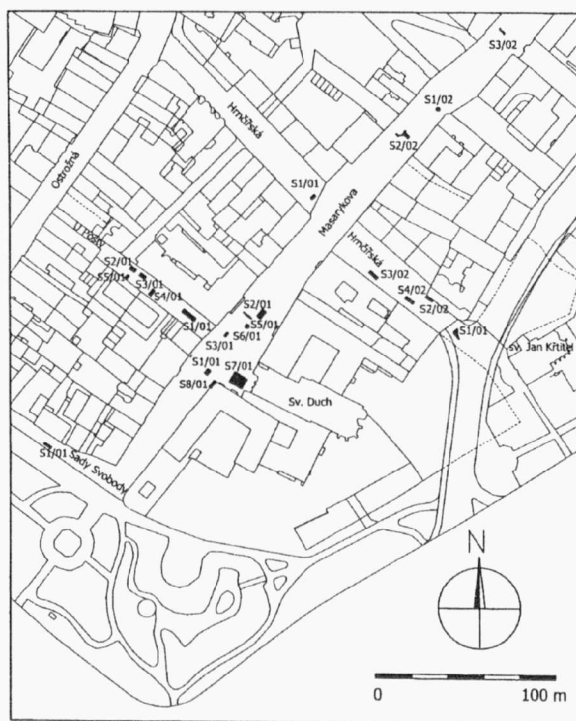
OPAVA (okr. Opava)

Ulice Hrnčířská, Masarykova (p. p. č. 565/4,6; 569/1). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný výzkum (PÚO akce č. 9/02 a 10/02) souvisel s pokračováním rekonstrukcí ulic Hrnčířské a Masarykovy v jihovýchodní části historického jádra Opavy, která byla zahájena již v roce 2001. V roce 2002 se archeologický výzkum znovu soustředil zejména na dokumentaci a vzorkování profilů, které vznikaly při výstavbě a rekonstrukci inženýrských sítí. Ve východní části Hrnčířské ulice bylo v sondách S1, 3 a 4/02 opět zjištěno pod nejstarší úpravou povrchu ulice štetováním několik sídlištních jam se zánikovými výplněmi s nálezy 13.-14. století, ve stěně výkopu pro vodovodní přípojku (S2/02) bylo dále dokumentováno souvrství, z jehož báze se podařilo získat nečetné nálezy z přelomu 13. a 14. a průběhu 14. století.

V ose severní části Masarykovy ulice byl při rekonstrukci kanalizace (sonda S2/02) narušen zahluoubený objekt se stěnami zpevněnými jednoduchou výdřevou, se zánikovou výplní z 2. poloviny 13. století. Teprve po jeho zasypání i zde byl položen nejstarší štět, tvořený říčními valouny. Dokumentována dále byla klenutá stoka, která byla součástí městského kanalizačního systému 19.-20. století, a dřevěné vodovodní potrubí.

V sondě S1/03, související s rekonstrukcí vodovodu, byly ve stěně sondy identifikovány 3 úrovně komunikačního zpevnění povrchu a 2 splachové vrstvy s četnými archeobotanickými

Obr. 40. Opava, ul. Hrnčířská, Masarykova, U pošty, sady Svobody (2001-2002). Lokalizace jednotlivých sond v KM.

Hrnčířská, Masarykova, U Pošty Strasse, sady Svobody. Lokalisierung der Sondagen (2001-2002) im Katasterplan.

mi nálezy, především odštěpky a odřezky dřeva. Báze souvrství nebylo dosaženo.

Marek Kiecoň, Tomáš Ott, Michal Zezula, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Bez. Opava). Hrnčířská, Masarykova Strasse, Parz.N. 565/4,6; 569/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

OSKAVA (okr. Šumperk)

Kostel. Novověk. Hřbitov. Povrchový sběr.

V souvislosti s výkopovými pracemi v okolí novověkého kostela v obci Oskava (1769-1889?) byl narušen novověký hřbitov, který se rozprostíral v okolí kostela. Na hromadách vytěžené hlíny byl nalezen antropologický materiál a měděné terčíky, patrně nášivky oděvů. Výkopem byly obnaženy základové partie kostela, které nasedaly na vyrovnávací vrstvu ze sklovité strusky.

Povrchový průzkum byl proveden 1. 7. 2003 v rámci výletu dětského letního tábora.

Zdeněk Schenk, FF MU Brno

Resumé

Oskava (Bez. Šumperk). Neuzeit. Kirche, Friedhof, Lese-funde.

OSLAVANY (okr. Brno-venkov)

Zámek. Vrcholný a pozdní středověk, novověk. Záchranný výzkum

Archeologický dohled byl vyvolán rekonstrukcí západního křídla oslavanského zámku, někdejšího kláštera cisterciáků, na pivovar s restaurací. Dokumentovány byly především výkopy inženýrských sítí a snižování podlah interiérů přízemí západního křídla.

Klášter v Oslavanech je položen na severovýchodním okraji historického jádra města, v údolí na pravobřeží řeky Oslavy, protékající táhlým obloukem severně klášterního areálu. Klášterní kostel je orientován podélnou osou k východu, na severu k němu přiléhá rajský dvůr, rámovaný na východě, severu a západě křídly konventu. Oslavany leží na okraji boskovické brázd v místech, kde řeka Oslava opouští hluboké údolí a otevřenou krajinou míří k soutoku s Jihlavou v Ivančicích. Zde spočívá v nadloží bazálních červenohnědých klastik převážně šedě zbarvené rosicko-oslavanské souvrství s uhelnými slojemi. Těžba uhlí probíhala v revíru od 18. stol. do r. 1992 (Chlupáč a kol. 2002, 189).

Oslavany získala směnou s klášterem benediktinů v Třebíči Heilvida ze Znojma. Ke zmíněné směně se vztahují tři listiny z června 1225. Heilvida založila v Oslavanech klášter cisterciáků, jehož existence je doložena v červnu 1225 vydanou listinou papežského legáta Konráda. Ten v ní klášteru potvrdil statky a práva. Oslavanský klášter tedy vznikl již dříve, pravděpodobně v předcházejícím roce. Přímou v Oslavanech vydal 7. listopadu 1228 král Přemysl Otakar I. pro klášter listinu, v níž mu udělil svobody po vzoru velehradského opatství. Dovídáme

se z ní, že tehdy olomoucký biskup Robert vykonal svěcení kostela, jemuž byla přítomna i manželka Přemysla Otakara I. královna Konstancie, syn Přemysl a řada dalších významných osob.

Jádrem jednotlivých budov konventu pravděpodobně spadá do období primární výstavby ve druhé čtvrtině 13. století. V jižní části východního křídla leží původně čtvercová, později přepažená kapitulní síň. V severním křídle konventu se nacházel dvoulodní refektář. Otázkou doposud zůstává, které klášterní budovy vznikly mezi léty 1224/1225-1228. Vzhledem k tomu, že klášterní chrámy se s největší pravděpodobností budovaly od východu, lze soudit, že v době svěcení již stála původně neklenutá východní chórová část (závěr je dilem mladší /druhé/ stavební fáze) a že tehdy, popř. nedlouho poté vzniklo i trojlodí. Ve druhé fázi výstavby vznikla klenba chóru kostela a na ni navazující pětiboký závěr. V rámci architektury jihomoravské oblasti je závěr a klenba chóru příbuzná s konventním chrámem kláštera cisterciáků v Tišnově. S ohledem na období stavebních aktivit v Tišnově se lze domnívat, že klenba chóru a polygonální závěr kostela v Oslavanech vznikly nejspíše v rozmezí let 1235-1240, případně nedlouho poté. Můžeme předpokládat, že na obou stavbách se podílela stejná stavební huť.

Gotická přestavba klášterního kostela je doložena zprávami z let 1388 a 1413. Na počátku 15. století byl areál poškozen povodní, klášter byl citelně postižen i následnými válečnými událostmi a nadále stagnoval. Roku 1471 dal Vladislav II. správu nad klášterem Vilémovi z Perštejna. Ludvík Jagellonský pak v roce 1520 postoupil správu městu Brnu, avšak roku 1525 oslavanské zboží zastavil Janu Kunovi z Kunštátu. Roku 1526 cisterciáčky přešly do kláštera na Starém Brně a oslavanský klášter byl zrušen.

Nákladem Volfa Krajíře z Krajků byl klášter přestavěn na zámek. Kryštof z Althanu po roce 1577 přistavěl ke klášteru na západní straně velký jednopatrový renesanční zámek o trojkřídlem půdorysu kolem obdélníkového arkádového nádvoří (nynější 1. nádvoří). V rámci přestavby byl zmenšen kostel a jeho zbytek byl upraven na zámeckou kapli. Roku 1583 vznikla arkáda při jižní straně kostela, vlastní zámecké arkády vznikly snad po roce 1590. Později došlo k barokní úpravě západního zámeckého křídla. Za Jana Nepomuka Scharffa byly na počátku 19. století fasády upraveny klasicistně a jižní budovu rozšířil schodišťový trakt. Gompreszové, poslední soukromí majitelé oslavanského panství, je koupili v roce 1885. Po roce 1945 připadly budovy MNV a JZD, v letech 1953-56 byl opraven kostel (Richter 1960, 14-24; Kuthan 1994, 279-286; Kuča 2000, 755; Benešová – Chotěbor – Durdík – Plaček – Prix – Razím 2001, 120; Líbal 2001, 309-310.)

V objektu kláštera se doposud uskutečnil jediný archeologický výzkum v roce 1991, kdy zde pro potřeby své disertační práce položil PhDr. Pavel Borský několik cílených sond, které měly objasnit stavební vývoj nejstarší fáze klášterního komplexu (Borský 1992). Vlastnímu zámku nebyla věnována pozornost.

V rámci akce byly sledované výkopové práce probíhající v prostoru rekonstruovaného západního křídla oslavanského zámku. Jednalo se především o výkopy pro odvlhčení obvodových zdí a inženýrské sítě. Jednotlivé výkopy byly pro přehlednost označeny čísly (S1-S9). Dokumentováno bylo 6 řezů (P1-P6). Sonda S1 – v severní části byly výkopem odkryty dvě

zdi (s.j. 2902, 2903) kolmé na obvodovou stěnu západního křídla zámku. Konstrukce ze smíšeného zdiva jsou na obvodovou stěnu (s.j. 2900) přizděny. Jedná se pravděpodobně o základové zdivo blíže neurčeného objektu, snad jakési chodby. V jejím čele je ve zdi 2900 zazděn otvor (zazdívka 2901) původního vstupu. Sonda S2 – přináší výpovědní hodnotu zejména pro datování západní obvodové zdi místnosti 08 západního křídla zámku. Na řezu P3 můžeme pozorovat kamenný základ obvodového zdiva západního křídla, zahloubený pravděpodobně do uloženy s.j. 200 (možná i s.j. 201). Nelícované základové zdivo sahá až do úrovně s.j. 201 a z úrovně s.j. 200 je patrný snad výkop pro základové zdivo. Místnost 08 můžeme snad spojit s činností pivovaru umístěného v přízemí zámku od 17. stol. Obvodové zdivo pokračující jižním směrem je lícováno i pod úroveň terénu a lze tedy předpokládat jeho dřívější vznik (snad již v období středověku?). V západní části řezu P3 byl pak dokumentován kanál vedoucí v ose východ-západ, kde se dále asi napojuje na kanál zachycený v řezu P2 (s.j. 934). Z vrstev nebyl získán žádný keramický materiál, který by umožnil rámcové časové zařazení. V sondě S4 byl dokumentován řez P6 zachycující podobnou situaci jako v S2 a S6. Jedná se o souvrství novověkých navážek (s.j. 103-105). Ve stratigraficky nejnižší situované uložení s.j. 105 byly přimísleny zlomky bílé malty. Rámcově ji tedy můžeme datovat do raného novověku. Dle založení základového zdiva jsou místnosti 01, 02 a 03 mladší než okolní navážky. V řezu P2 sondy S6 byl dokumentován opět cihelný kanál (s.j. 934) založený v navážkách s.j. 108, 109 a 110. Úroveň s.j. 109 je pravděpodobně komunikační úpravou a odpovídá zhruba rozhraní vrstev s.j. 200 a 201 dokumentovaných na řezu P3. Sondy S8 a S9, umístěné v interiéru západního křídla (místnost 07), zachytily pod současnou podlahou úroveň starší dlažby. Ta je porušena nosným pilířem pro klenbu přízemí (s.j. 3900), kterou lze datovat rámcově do baroka. Na tomto základě můžeme tedy uvažovat o renesančním datování dlažby. Pod ní je obzvláště na řezu P5 patrné bohaté zvrstvení, v jehož rámci byl nalezen i zlomek gotické hnědé glazované dlaždice. Místnost 02 protínal napříč zhruba ve směru sever-jih novověký cihelný kanál, z jeho okolí byl získán nálezový materiál 2. poloviny 17. století.

V průběhu archeologického výzkumu byly fotograficky dokumentovány i prostory ve 2NP (v této době již byly vytěženy zásypy kleneb). Situace dokládá druhotné vložení kleneb místností 1NP.

Archeologický výzkum v areálu oslavanského zámku přinesl několik základních poznatků o vývoji terénu a architektury komplexu. V devíti sondách bylo možno sledovat mohutný nárůst terénu v průběhu raného novověku a založení několika novověkých kanalizačních stok. Nárůst terénu souvisí se snahou ochránit zámek, respektive klášter před periodicky se opakujícími záplavami. Situace nám dovoluje se domnívat, že převážná část západní obvodové stěny západního křídla je gotického stáří. Lze předpokládat, že této stavební aktivitě náleží větší část prostor 1NP dnešního zámku. Jednalo se o hospodářské budovy kláštera. Zatímco z kláštera byly vybudovány hospodářské objekty zámku, hospodářský trakt byl přestavěn na renesanční zámek.

Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Archäia Brno, a.p.s.

Literatura

- Benešová, K – Chotěbor, P. – Durdík, T. – Plaček, M. – Prix, D. – Razím, V. 2001: *Architektura gotická*, Praha.
- Borský, P. 1992: *Ženské cisterciácké kláštery XIII. století na Moravě. Příspěvek k interpretaci dějin architektury XIII. století. Kandidátská disertace*. Masarykova univerzita, Brno.
- Chlupáč a kol., 2002: *Geologická minulost České republiky*, Praha.
- Kuča, K. 2000: *Města a městečka v Čechách a na Moravě*, 4. díl, Ml – Pan, Praha, 755.
- Kuthan, J. 1994: *Česká architektura v době posledních Přemyslů*, Praha.
- Líbal, D. 2001: *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, 309-310.
- Richter, V. 1960: *K obnově Oslavan*, Umění 8, 14-24.

Resumé

Oslavany (Bez. Brno-venkov). Schloss. Spätmittelalter, frühe Neuzeit. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (k. ú. Hrabová, okr. Ostrava)

Kostel sv. Kateřiny, k. ú. Hrabová, p. p. č. 916, Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Dřevěný kostel sv. Kateřiny v Hrabové s dochovaným jádrem ze 16. stol. byl v r. 2002 zcela zničen požárem. V souvislosti s obnovou této památky (stavba repliky) byl realizován v r. 2003 záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 26/03). Lokalita byla bohužel ještě před započatím výzkumu výrazně narušena hloubením výkopů pro nové základy. Přesto se záchranným výzkumem podařilo zjistit celkem 2 stavební fáze původního základového zdiva objektu. Ze starší fáze, charakterizované říčními valouny spojenými světle hnědou prachovou hlinou, se dochovala vnější líc základového zdiva západní stěny presbytáře, část východního základu vítězného oblouku, relikt vnitřní líce základového zdiva východní stěny presbytáře a podstatná část základu východní stěny lodi. Mladší fázi představovalo základové zdivo z lomového kamene a zlomků cihel kladených na maltu. Zdivo tohoto charakteru se dochovalo ve zbylé části půdorysu presbytáře a lodi, v bezprostřední návaznosti na zdivo starší fáze (bez jakýchkoliv zřetelných spár). Nepodařilo se prokázat půdorysné změny situace základového zdiva v průběhu existence kostela s výjimkou sakristie, jejíž původní základy byly vybudovány ve 2. stavební fázi a která byla počátkem 20. století rozšířena západním směrem. V rámci záchranného výzkumu bylo rovněž dokumentováno cca 0,6-0,8 mocné souvrství dochované pod podlahou sakristie a presbytáře. Svrchní část souvrství byla tvořena novodobou dlažbou a dorovnávky terénu, spodní část mohla vzniknout již v době výstavby kostela a sakristie. Nálezy se podařilo získat pouze z vrstvy k. 106, která vznikla v době výstavby sakristie. Jednalo se převážně o keramické fragmenty, které lze zařadit přibližně do 17.-18. stol., další nálezy pocházejí z destrukce podezdívky západní stěny sakristie. Výsledky záchranného výzkumu tedy naznačují, že původní základové zdivo, které nelze přesněji časově zařadit, prošlo v průběhu existence objektu (patrně v 18. století) sanací. O počátcích kostela vypovídá nejlépe několik dřevěných prvků, které jsou dendrochronologicky

datovány do doby po r. 1522. Všechny posuzované prvky byly ale natolik poškozeny požárem, že se nedochovaly podkorní letokruhy a nemohl být ani proveden odhad počtu chybějících letokruhů. V zásadě tak není zpochybněna datace vzniku kostela do roku 1564; uvedené datum bylo vyřezáno na západním vstupním portálu kostela.

Michal Zezulá, NPÚ v Ostravě

Literatura

Prix, D. 1999: Kostel sv. Kateřiny, Hrabová, in: Od gotiky k renesanci, Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, svazek I, Opava.
Kyncl, J. 2003: Znalecký posudek č. 268-08/03 na dendrochronologické datování dřevěných stavebních prvků kostela sv. Kateřiny v Hrabové. Strojopis uložený na ŘK farnosti Ostrava-Hrabová.

Resumé

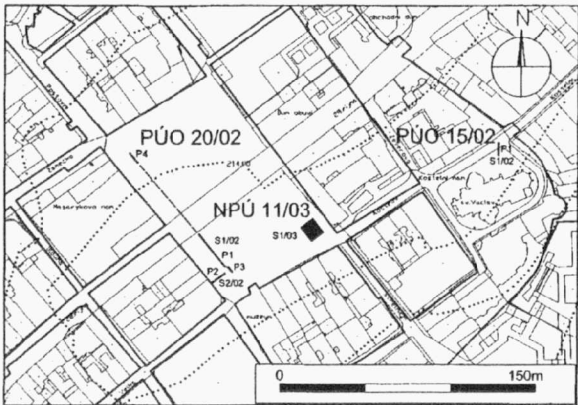
Opava (k. ú. Hrabová, Bez. Opava), , Parz. N. 916. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung

OSTRAVA (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava)

Kostelní ulice (p. p. č. 3478/1). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V trase kanalizační přípojky (PÚO akce č. 15/02) ke kostelu sv. Václava byly pod vozovkou Kostelní ulice dokumentovány šterkopiskové vrstvy komunikačního charakteru, v jejichž podloží se nacházela vrstva s četnými organickými makrozbytky (především odštěpky a odřezky dřev) a keramickými nálezy z 2. poloviny 13. století. Na parcelní hranici mezi bývalým kostelním hřbitovem a komunikací bylo výkopem porušeno zdívo, které je možné interpretovat jako středověkou (?) ohradní zeď kostelního hřbitova.

Masarykovo nám. (p. p. č. 3486; 3487/1). Raný a vrcholný středověk, novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

Obr. 41. Ostrava Lokalizace archeologických akcí realizovaných v l. 2002-2003.
Lokalisierung der Grabungen aus den Jahren 2002-2003

Zásadní význam pro poznání podoby Masarykova náměstí ve středověku i novověku měl záchranný výzkum (PÚO akce č. 20/02) vyvolaný výstavbou parovodní přípojky, která prořezala celé náměstí v odstupu cca 11,0 m od jeho jihovýchodní domovní fronty. Na stěnách výkopu a částečně i v jeho dně bylo dokumentováno téměř 2, 0 m mocné souvrství komunikačního charakteru. Ojediněle byla pod nejstarší komunikační úpravou ostravského náměstí zjištěna i sídlištní jáma. Keramické nálezy z její výplně doprovázela bronzová záušnice splétaná ze dvou tenkých drátů. Nálezový soubor je možné datovat do průběhu 12. století, tj. do doby před lokací města. Nejstarší štět, položený v souvislosti se vznikem náměstí, byl lokálně překryt hlinitou vrstvou, která byla tvořena asi splachy z nepevných ploch v okolí náměstí, takže bylo nutné některá místa znovu zpevnit: v úseku dlouhém cca 7, 0 m tak byla odkryta velmi dobře dochovaná hať z větví a proutí. Výše byly uloženy šterkopiskové vrstvy, které sloužily jako podklad pro několik úrovní dláždění sestavených z říčních valounů. Poblíž severozápadního a jihozápadního koutu náměstí bylo zachyceno dřevěné potrubí, kterým byla patrně v 16.-17. století zásobována vodou kašna uprostřed náměstí.

Michal Zezulá, NPÚ v Ostravě

Resumé

Ostrava (Bez. Ostrava), Kostelní Strasse, Parz. N. 3478/1. Mittelalter, Neuzeit . Stadt. Rettungsgrabung

Ostrava (Bez. Ostrava), Masaryk Platz, Parz. N. 3486, 3487/1. Früh (Hoch) und Spätmittelalter, Neuzeit . Stadt. Rettungsgrabung

OSTRAVA (okr. Ostrava)

Masarykovo náměstí (p.p.č. 3486). Středověk - novověk (14.-20. století). Sídliště – město. Záchranný výzkum.

Na přelomu měsíců března a dubna 2003 proběhl v historickém jádru Moravské Ostravy záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 11/03) realizovaný v souvislosti s výstavbou šachty D nově budovaného kolektoru. V prostoru stavební jámy situované v jihovýchodním rohu Masarykova náměstí bylo v sondě S 1 (rozměry 4,5 x 3 m) postupně odkryto souvrství o mocnosti cca 1,5 m.

Nejstarší zjištěnou situaci reprezentuje sídlištní vrstva s keramickým materiálem 13./14. století se zpevněným povrchem. Zpevnění povrchu proutím a ojedinělými dřevěnými deskami, vytvářejícími pochozí horizont, je prvním dokladem využití těchto prostor jako prostranství s komunikačním či veřejným účelem. Proces vymezení a povrchové úpravy komunikačních prostor byl završen již v průběhu 14. století, kdy provizorní zpevnění povrchu střídá pravidelná dlažba v podobě kamenného štětu v hlinitém loži.

Následné plánovité úpravy povrchu náměstí lze již zařadit do období novověku. Po jednorázovém překrytí původního kamenného štětu vrstvou písku následovalo položení dlažby v podobě říčních valounů v pískovém loži. Existenci nadzemních staveb v okolí náměstí potvrzuje požárová destrukce dřevohlinitého objektu, zachycená na úrovni povrchu dlažby na profilu P II. S jistým časovým odstupem, vzhledem k absenci

datovatelného materiálu blíže neurčitelným, se úprava povrchu v podobě valounové dlažby opakovala. Na druhou zjištěnou valounovou dlažbu nasedaly již recentní podpovrchové uloženy, narušené výkopy pro inženýrské sítě.

Marek Kiecoň, NPÚ v Ostravě

Resumé

Ostrava (Bez. Ostrava) Masarykovo Platz, Patz.N. 3486. Spätmittelalter, Neuzeit (14.-20. století). Stadt. Rettungsgrabung.

PASOHLÁVKY (okr. Břeclav)

„Na Mušovsku“. Mladší a pozdní doba hradištní, středověk. Povrchový sběr.

Na poli po pravé straně komunikace směřující od státní silnice do Ivaně bylo nalezeno větší množství keramických fragmentů z mladší a pozdní doby hradištní a středověku a několik blíže neurčitelných zlomků pravěké keramiky. Do uvedeného místa se lokalizuje zaniklá ves Radměřice.

Petr Kubín, RM Mikulov

Literatura

Jelínková, D. 1987: Archeologické lokality na katastru obce Pasohlávky (1822), Jižní Morava 23, 241-249.

Resumé

Pasohlávky (Bez. Břeclav). Jüngere und spätere Burgwallzeit, Spätmittelalter. Siedlung. Lesefunde aus der Terrainbegehung.

PETRŮVKA (okr. Zlín)

„Nadháji“. Dům č.p. 26. Parcela č.34. Raný středověk (?) Záchranný výzkum.

V srpnu roku 2003 byl proveden záchranný výzkum na katastru obce Petrůvka u Slavičína v souvislosti s objevem lidských kosterních pozůstatků. Na nález upozornila paní Marcela Kostková a došlo k němu při snižování úrovně nádvorního traktu usedlosti č.p.26 přímo v intravilánu obce. Lokalita je situována na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-34-13, od Z s. č. 81 mm, od J s. č. 114 mm. Hrobová jáma byla dlouhá přes 115 cm a její zásyp tmavě hnědého zabarvení se výrazně odlišoval od okolního jílovitého podloží. Horní hrana hrobové jámy se rýsovala cca 10 cm pod úroveň současného povrchu, její dno pak v hloubce ca 35 cm od úrovně současného povrchu. Špatně dochovaná lebka byla uložena směrem k západu, orientace pohřbeného jedince tedy byla ve směru východ – západ. Lebka byla uložena na týlu, obličejovou partií k východu, mírně natočena na levý spánek. Ostatní skelet byl téměř stráven, pouze ve vzdálenosti 38 cm od horní čelisti východním směrem byl zachycen zbytek zcela rozpadlých plochých blíže neidentifikovatelných kostí. Podle předběžného antropologického určení Jany Langové ze zlínského muzea se jednalo o mladého jedince ve věku kolem 20 let nejspíše ženského pohlaví. Vzhledem k tomu, že v těchto místech byly dle svědectví místních občanů již dříve nalézány také lidské kosterní pozůstatky (vždy

se ale jednalo jen o zbytky lebek), lze předpokládat, že se tedy v tomto případě nejednalo o soliterní nález, ale s největší pravděpodobností se může do těchto míst lokalizovat větší pohřebiště. Protože v Petrůvce nebyl nikdy ve středověku kostel, nemůže tedy jít případně o středověký hřbitov a v úvahu tak připadá buď mladší, nebo starší datace. V případě mladšího datování by se ale pravděpodobně dochoval snad nějaký písemný záznam nebo snad ústní pověst o existenci pohřebiště. Vzhledem k rozptýlení jednotlivých pohřbů (podle místních občanů se vždy pozůstatky pohřbů nacházely odděleně) lze také vyloučit eventualitu, že by se mohlo jednat o hromadný pohřeb obětí nějaké epidemie. V případě starší datace bychom s určitou dávkou pravděpodobnosti uvažovali o dalším hradištním pohřebišti (event. mohylník ?). Napovídá tomu orientace pohřbů (vždy hlavou k západu); v nedalekém mohylníku „Obora“ u Luhačovic byly kosterní pozůstatky zcela stráveny a také v dalším mohylníku u Rudimova ve trati „Gradca – Spalice“ byly dochovány v obdobně špatném stavu. Větší rozptýlení hrobů by snad napovídalo existenci nedochovaného mohylníku. V minulosti zde byly pastviny a obdobně jako v případě „Hradské nivy“ u Bojkovic byly tyto mohyly zcela zničeny, tam se dochovaly jen ty exempláře, které se nacházely v lesním porostu. Také poloha nálezů na Petrůvce na hřbetě výrazné ostrožny koresponduje se situováním hradištních mohylníků ve východomoravské oblasti Slavičína a Rudimovska.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé

Petrůvka, (Bez. Zlín), „Nadháji“. Haus N. 26. Frühes Mittelalter? Beigabenloser Skelettbefund. Rettungsgrabung.

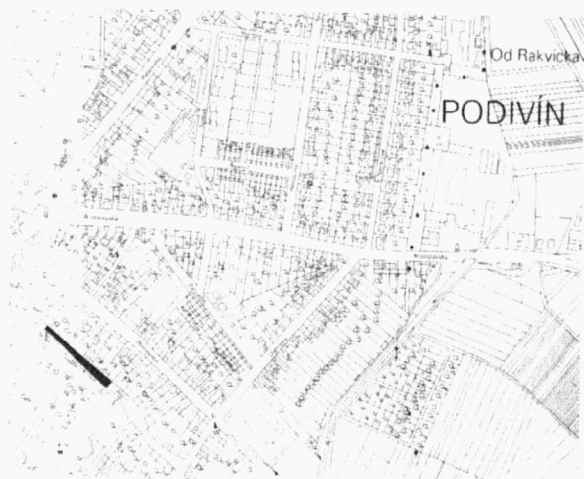
PODIVÍN (okr. Břeclav)

Ulice Horní Valy. Středověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou vozovky v severozápadní části ulice Horní Valy v severní části historického jádra Podivína proběhl na přelomu měsíců června a července 2003 na ploše předmětné stavby archeologický dohled.

Geografická poloha Podivína na křižovatce starých cest, úrodná krajina, příznivé klimatické podmínky i relativní blízkost surovinových zdrojů skýtaly dostatek příznivých osídlovacích možností již v mladší době kamenné. První doklady osídlení dokládají nálezy kultury s moravskou malovanou keramikou (4. tisíciletí př. Kr.), na katastru města je doloženo v hojně míře i osídlení dalších období pravěku a rané doby dějinné. Předlokační Podivín, hojně doložený v písemných pramenech, se nacházel patrně jižně pozdějšího města, z jehož intravilánu byly donedávna známy jen vrcholné středověké nálezy. Nověji se v jižní části města podařilo prokázat i mladohradištní osídlení, které patrně souvisí se zmíněnou předlokační aglomerací kolem dosud jednoznačně nelokalizovaného hradu (Klanicová 1997; Procházka – Doležel 2001, 29, 35; Kováčík – Veselá, v tisku; Kováčík – Veselá – Zúbek, v tisku).

K významné urbanistické změně v prostoru Podivína došlo někdy v závěru I. čtvrtiny 13. století, kdy se realizovalo vysazení nového sídliště za účasti německých kolonistů. Ještě

Obr. 42. Podivín, zkoumaná plocha.
Plan der Grabungsfläche.

během 13. století se tento útvar stal městem (Procházka – Doležel, l.c.; Kuča 2002, 314-321).

Geomorfologicky se lokalita nachází na plochem návrší, které tvoří nejzápadnější a částečně izolovaný výběžek střední části Dyjskomoravské pahorkatiny, zvedající se nad plochou a velmi širokou nivou řeky Dyje a jejího severního přítoku Trkmanky. Nadmořská výška ulice Horní Valy se pohybuje od 168,00 do 175,00 m n. m.

Z geologického hlediska náleží Podivín do tzv. vídeňské pánve, jejíž moravská část patří k Dolnomoravskému úvalu.

Poněvadž výkop (hloubka cca 0,4-0,5 m) pro podkladové vrstvy pod vlastní povrch budované komunikace zasáhl jen recentní a novověké navážky, soustředil se vlastní archeologický výzkum v podstatě jen na výkop přípojky dešťového svodu do již dříve vybudované kanalizace v jihovýchodní části lokality. Zde bylo ve dvou řezech (P1 a P2) možno pozorovat jílovité podloží (100) a na ně naléhající hnědý půdní typ (104, příp. 101). V řezu P1 navíc byly zachyceny dvě úrovně uložení s pozůstatky lidských aktivit (mazanice, uhlíky, zvířecí kost). Protože však nebyl z profilů získán žádný keramický materiál nemáme možnost uložení blíže časově zařadit. S velkou

Obr. 43. Podivín, Horní valy, ilustrační foto.
Ansicht der Strasse Horní Valy während der Bauarbeiten.

pravděpodobností však můžeme říci, že náležely pozůstatkům pravěkého či středověkého osídlení (Holub 2003).

Petr Holub, Archaia Brno o.p.s.

Literatura

- Holub, P. 2003: Podivín, ulice Horní Valy (rekonstrukce vozovky). Nálezová zpráva č. 62/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Klanicová, E. 1997: Podivín v pravěku. Zamyšlení nad ochranou archeologických památek. In: Podivín. Vlastivědný sborník jihomoravského města. Podivín, s. 89-95.
- Kováčik, P. – Veselá P. v tisku: Podivín (okr. Břeclav), ulice Dolní Valy, Přehled výzkumů 44 (2002).
- Kováčik, P. – Veselá P., Zúbek, A. v tisku: Podivín (okr. Břeclav), Masarykovo náměstí 2, Přehled výzkumů 44 (2002).
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 5. Praha.
- Procházka, R. – Doležel, J. 2001: Současný stav poznání počátků jihomoravských měst, Přehled výzkumů 42 (2000), 25-74.

Resumé

Podivín (Kreis Jihomoravský), Horní Valy. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

POHOŘELICE (okr. Břeclav)

Horní náměstí. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Z důvodu stavby domu v severní frontě Horního náměstí v Pohořelicích byl realizován v měsíci září 2003 archeologický dohled nad výkopem základových rýh.

První zmínky o Pohořelicích ležících na přirozené spojnici Brna a Znojma známe ze 13. století. Roku 1222 se připomíná zdejší farní kostel sv. Jakuba Většího. Koncem 13. a ve 14. století byly Pohořelice věnným městem českých královen nebo moravských markraběnek. Původní středověké město bylo obehnáno i prstencem hradeb, ty však byly roku 1443 po dobytí vojsky moravské šlechty a královských měst strženy a roku 1514 se město stává poddanským v rámci pernštejnského panství. Poté se Pohořelice stávají střediskem novokřtěnců, jedno-

Obr. 44. Pohořelice, Horní náměstí, zkoumaná plocha.
Horní Platz. Grabungsfläche.

ty bratrské a existovala zde i velice silná židovská obec, patřící k z největším na Moravě. Z intravilánu města pocházejí dosud jen vrcholně středověké nálezy (Kuča 2002, 333-334; Procházka – Doležel 2001, 35).

Pohořelice leží v nivě řeky Jihlavy. Ve 13. a 14. stol. se v těchto místech hlavní tok Jihlavy dělil na dvě větve a město samotné bylo umístěno strategicky na ostrově. Nadmořská výška lokality se pohybuje okolo 180 m n. m.

Zkoumaná parcela se nachází na severní straně Horního náměstí, poblíž budovy fary. Výkopy základů byly dokumentovány čtyřmi dílčími řezy (P1-P4). Zachyceny byly zděné konstrukce, komunikační horizonty a zahloubené objekty náležející období středověku a novověku (Holub – Merta – Zúbek 2003). V současné době je výzkum ve fázi zpracování.

Petr Holub, Archäia Brno, a.p.s.

Obr. 45. Pohořelice, Horní náměstí, ilustrační foto.
Horní Platz, Gesamtansicht.

Literatura

- Holub, P. – Merta, D. – Zúbek, A. 2003: Pohořelice. Terénní dokumentace z akce A77/03 uložená v archivu Archäia Brno, o.p.s.
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 5. Praha.
- Procházka, R. – Doležel, J. 2001: Současný stav poznání počátků jihomoravských měst, Přehled výzkumů 42, (2000), 25-74.

Resumé

Pohořelice, Horní Platz (Bez. Břeclav). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

POLNÁ (okr. Jihlava).

Zámek. Vrcholný a pozdní středověk, 14.-15. století. Hrad. Záchranný výzkum.

Během úprav parkánové části hradu v Polné (parc. č. 355) bylo na podzim roku 2003 odhaleno nároží západního křídla hradu. Odkrytá základová zeď byla postavena z žulových a rulových článků na zvětřalém rulovém podloží. Na úrovni dnešního terénu na ni dosedá armované nároží z opracovaných žulových bloků. Západní obvodová zeď byla částečně překryta

vrstvou navážky o mocnosti zhruba 150 cm, pod níž byla odkryta část kamenného chodníku, který spojoval nádvoří hradu s parkánem. Ve výkopu pro osvětlení na severovýchodní straně parkánu bylo sesbíráno větší množství fragmentů nádob ze 14.-15. století.

David Zimola, M Vysočiny

Prameny

Zimola, D., 2003: Polná, Zámek – úprava parkánu, nálezořová zpráva čj. 103-03, uložená v archivu NZ MVJ.

Resumé

Polná (Bez. Jihlava), Burg Polná. Mittelalter – Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PRAVLOV (Brno-venkov)

Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti s budováním nového vodovodního řadu v obci Pravlov byl v měsících září a říjnu 2003 realizován archeologický dohled nad výkopovými pracemi.

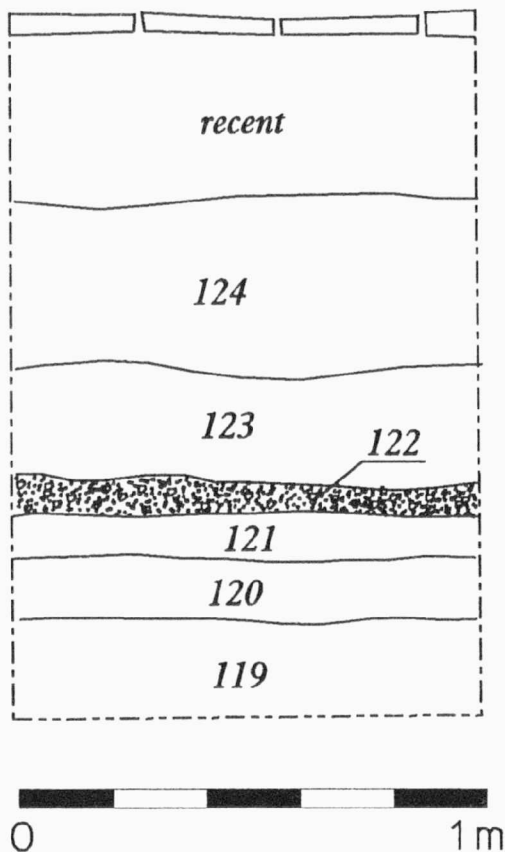
Obec leží na řece Jihlavě v místech, kde končí sevření hlubokého údolí a řeka se volně rozlévá do poměrně širokého úvalu směrem k Pohořelicím. Nadmořská výška se pohybuje okolo 190 m.

Pravlov byl důležitým bodem na cestě z Brna do Znojma, roku 1222 je zde zmíněn most a mýto. Listinná falza ze 12. století dokládají jeho existenci jako správního centra již k roku 1073, resp. 1104. Patrně již ve 2. polovině 13. století se Pravlov stal zeměpanským městečkem. Jeho půdorys tvoří dva navazující prostory, oddělené od sebe řekou Jihlavou. Levobřežní (východní) část se nazývá Malý Pravlov a jako vydělená ze zdejšího dvora se připomíná již roku 1498. Pravobřežní (západní) prostor má podobu velké nálevkovité návsi s kostelem uprostřed. Jde patrně o starší jádro Pravlova, k němuž je připojeno nově založené obdélne náměstí. Z archeologického hlediska jsou naše znalosti o sídelním vývoji intravilánu zatím zcela nedostatečné (Doležel 2000, 169,176; Kuča 2002, 671).

Dohled byl realizován systémem dokumentace dílčích profilů cca 1,5 m hlubokých výkopů pro vodovodní potrubí. V historickém jádru obce nebyla v žádném z dokumentovaných řezů

Obr. 46. Pravlov, poloha dokumentovaných profilů.
Lage der dokumentierten Profile.

Obr. 47. Pravlov, Profil P5
Profil P5.

zachycena úroveň podloží a v narůstajícím souvrství byly identifikovány pouze novověké navážky (terénní úpravy). O mocném nárůstu terénu v novověku svědčí i starší dochované domy na návsi (např. fara), které jsou vzhledem k současnému terénu „utopeny“ o cca 2 m pod dnešní povrch komunikací. Můžeme se domnívat, že nárůst terénu byl způsoben změnou vodního režimu řeky Jihlavy a obec se z důvodu ochrany před vodou vyvýšila nad okolní terén (některé z dokumentovaných vrstev mají snad i náplavový charakter).

Obr. 48. Pravlov – kostel.
Pravlov – Kirche.

V rámci akce bylo také dokumentováno obnažené zdivo místního kostela. Lze rozlišit minimálně tři středověké fáze jeho výstavby. Bylo také možné sledovat barokní zvýšení lodi kostela a opěrných pilířů; tuto událost můžeme spojit s výše zmíněným nárůstem terénu. Také parapety barokních oken jsou položeny o 2 metry výše než parapety oken gotických (Holub-Kolařík – Peška 2003). Akce je v současné době ve fázi zpracování.

Petr Holub, Archaia Brno o.p.s.

Literatura

- Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411, *Mediaevalia archaeologica* 2, 159–259.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Peška, M. 2003: Pravlov – výstavba vodovodu. Terénní dokumentace z akce A82/2003 uložena v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 5. Praha.

Resumé

Pravlov (Bez. Brno-venkov). Mittelalter, Neuzeit. Siedlungen. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Kramářská ul. Novověk. Záchranný výzkum. Uložení: Muzeum Prostějovska v Prostějově

V souvislosti se stavbou domů v proluce na Kramářské ul. (po pravé straně ve směru z náměstí k hradbám) byl prováděn archeologický dohled. Po celé parcele výkopy porušovaly pouze navážkové vrstvy z 19. a 20. stol. Ve výkopu pro nosný pilíř v části stavby přiléhající ke Školní ulici byly zachyceny zbytky dřevěné trámové konstrukce datované střepy z výplně do 17. stol. Souřadnice na mapě ZM 1:10000 24-24-07: Z:340 J:45, Z:341 J: 45, Z: 341 J: 50, Z: 340 J:50

Pavel Moš, M Prostějovska

Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov). Neuzeit. Rettungsgrabung

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Ul. Dukelská brána č. 5. Vrcholný středověk. Město. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

V měsíci lednu 2003 byla zahájena stavba nové budovy ČSOB v Prostějově, a to v místě proluky, která vznikla v 80. letech minulého století demolicí hotelu U tří králů. Při demolici byla téměř celá plocha někdejší zástavby snížena až na úroveň někdejší podlahy suterénu. Relativně nedotčen zůstal jen úzký pruh v severovýchodním rohu parcely. Vzhledem k tomu, že se zemní práce této části pozemku dotkly jen okrajově, omezil se výzkum na zdokumentování východního profilu stavební jámy a ovzorkování středověkých vrstev. Z těch byl drobnou sondou získán materiál ze závěru 14. a počátku 15. století. Pořízená dokumentace bude využita při výzkumu na

zbytku dosud nedotčené plochy, kde se do budoucna uvažuje o výstavbě podzemních garáží.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov), Str. Dukelská brána. Spätmittelalter. Kulturschicht. Rettungsgrabung

PŘÁSLAVICE (okr. Olomouc)

Kaple sv. Rocha. Novověk – 18. stol. Záchranný výzkum.

Dne 10. 6. 2003 byl po telefonickém vyznění amatérského archeologa Albína Doležela proveden výjezd pracovníků Archeologického centra Olomouc k nálezu mincí ze základového kamene barokní kapličky sv. Rocha v Přáslavicích. Ve vytesané čtvercové zahloubenině byla nalezena zkorodovaná pocínovaná plechová schránka s 8 mincemi. Na čelní straně kvádrů byl v kartuši vytesán letopočet 1767, který se shoduje se založením kaple.

Mince obsažené ve schránce určila Mgr. V. Michnová z Vlastivědného muzea Olomouc: 1. třikrejcar, 1765, b. zn. mincovna Praha, mincmistr P. Erdmann; 2. krejcar, 1762, zn. nečit., pravděpodobně mincovna Praha; 3. grešle, 1765, b. zn. mincovna Praha; 4. grešle, 1761, b. zn. pravděpodobně mincovna Praha (?); 5. feník, 1765 mincovna Vídeň; 6. feník, asi 1765 (náledek na poslední číslici, vypadá jako 1766, ale nemohlo být raženo v tomto roce) mincovna Vídeň; 7. půlkrejcar, b. letopočtu mincovna Vídeň; 8. 20 krejcar, 1767 mincovna Vídeň, mincmistr Johann Augustin Cronberg.

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Přáslavice (Bez. Olomouc), Innenbereich der Gemeinde – St. Rochuskapelle. Neuzeit – 1767. Siedlung. Münzfunde aus der 2. Hälfte des 18. Jh. Rettungsgrabung.

PŘEDKLÁŠTEŘÍ (okr. Brno-venkov).

„Porta coeli“. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

V průběhu měsíců září a říjen roku 2003 byl proveden záchranný archeologický výzkum uvnitř ženského cisterciáckého kláštera Porta coeli v Předklášteří při realizaci II. etapy projektu odvedení srážkových vod od jižní strany farního kostela Nanebevzetí Panny Marie a rekonstrukce stávající dešťové kanalizace.

Průběh nového odvodňovacího systému byl plánován s ohledem na stojící budovy i dosud známé archeologické objekty (kaple sv. Kateřiny u severovýchodního rohu někdejšího probošství). Páteří zůstalo koryto bývalého náhonu, odkud byla dešťová kanalizace vedena v I. etapě okolo novogotické kaple a západního průčelí farního kostela (Unger 2002). II. etapa pokračovala přibližně jihovýchodním směrem a kopírovala ve vzdálenosti cca 6–7 m jižní stranu kostela Nanebevzetí Panny Marie i sakristie a západní stěnu nové hovorny. Na centrální výkop široký 0,9 m a hluboký maximálně 1,5 m navazovaly užší rýhy pro jednotlivé dešťové svody. Trasa II. etapy dešťové kanalizace je na mapě ZM ČR 1:10 000, listu 24-32-

02, určena souřadnicemi 24:233, 30:233 a 31:230 mm od západní-j jižní sekční čáry.

Již při kontrolních ručních výkopech, ověřujících křížení kanalizace s kabelem elektrického vedení, narazili dělníci v blízkosti jižního vstupu do farního kostela Nanebevzetí Panny Marie na lidské kosti. Jáma byla rozšířena severním směrem o čtverec 0,8 x 0,8 m (sonda I/03), kde se pod asi 0,2 m silnou vrstvou navážek vyrýsoval ve sprašovém podloží roh pravoúhlého objektu s lidskými kosterními pozůstatky pravděpodobně dvou jedinců. Část kostí (z jedné osoby?) byla uložena v sekundární pozici, pod nimi se však nacházely odlišně zbarvené kosti spodních končetin v anatomické poloze, které navíc respektovaly tvar jámy.

Objekt se v důsledku dodnes viditelného snížení terénu západně a jižně od kostela při terénních pracích v letech 1940–1942 (Belcredi 1993, 321) nacházel velmi mělce pod současným povrchem. Stratigraficky nad ním byly zjištěny jen dvě novověké vrstvy – navážky se zbytky stavebního materiálu. Svrchní část zásypu jámy sice obsahovala ojedinělé zlomky novověké keramiky, avšak nelze jednoznačně vyloučit možnost, že se nálezy do objektu dostaly druhotně při úpravách terénu, zatímco starší vrstvy byly odstraněny.

Zvláštní jámy s pozůstatky více lidských jedinců se běžně objevují od středověku na okraji hřbitova u farních kostelů, kde sloužily namísto kostnice k pietnímu uložení kosterních zbytků pocházejících ze starších hrobů poškozených při stavebních úpravách nebo kopání nových hrobových jam. Nálezová situace v Předklášteří však takovému vysvětlení odporuje, neboť část kostí (včetně drobných kostí chodidla) byla uložena v anatomické poloze. Proto je nutné uvažovat o druhé formě důstojného uložení ostatků z narušených hrobů, kdy k vlastnímu pohřbu byly do hrobové jámy přidány ještě pozůstatky dalšího jedince/jedinců (Unger 2000, 336). Interpretaci zachyceného objektu jako hrobu potvrzuje i orientace pohřbeného jedince (Z-V) a umístění poblíž jižní stěny kostela.

Vlastní výkop kanalizace, který byl prováděn pomocí stavební mechanizace po jednotlivých úsecích vymezených šachtami, neporušil v části vedené podél jižní strany farního kostela žádná další archeologická struktura. Odlišná situace byla zaznamenána až před západní stěnou nové hovorny, kde byl zachycen obloukový pas z cihel. Jednalo se nejspíše o zbytek klenby blíže nedatovaného sklepa, zasahujícího mimo půdorys budovy.

Michal Přichystal, ÚAPP Brno

Literatura

- Belcredi, L. 1993: Archeologický výzkum kaple svaté Kateřiny a areálu kláštera Porta coeli v Předklášteří u Tišnova, *Archaeologia historica* 18, 315–343.
- Unger, J. 2000: Pohřební ritus městského obyvatelstva 13. až 18. století v archeologických pramenech Moravy a Slezska, *Archaeologia historica* 25, 335–356.
- Unger, J. 2002: Předklášteří u Tišnova 2001. Klášter Porta coeli. Odvedení srážkových vod před klášterem, nálezo-ová zpráva č. j. 114/02 uložená v archivu Ústavu archeologické památkové péče v Brně.

Resumé

Předklášteří (Bez. Brno-venkov), „Porta coeli“. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

PŘEROV (okr. Přerov)

Sokolovská ulice. Raný středověk. Ojedinělé nálezy. Povrchový sběr.

Při povrchovém průzkumu hromad vytěžené hlíny v ulici Sokolovská se podařilo na podzim 2003 shromáždit nepočetný soubor raně středověké keramiky (mladší doba hradištní). Kulturní vrstva však v samotném výkopu nebyla zaznamenána.

Zdeněk Schenk, FF MU Brno

Resumé

Přerov (Bez. Přerov), Sokolovská Str. Frühmittelalter. Siedlung. Einzelfunde.

PŘÍBRAM (okr. Brno-venkov)

Východní okraj obce. Raný a vrcholný středověk. Druhotné uložení. Povrchový průzkum.

Na plochem temeni táhlého, k východu klesajícího návrší 100-300 V obce jsme při sběru dne 7. 2. 2004 našli několik středověkých artefaktů (ZM 1:25 000, mapa 24-332 Mohelno, 416 mm od Z s.č., 5 mm od S s.č. Nadmořská výška se pohybuje mezi 405-410 m.

Při orientačním průzkumu jsme zjistili několik zlomků raně i vrcholně středověké keramiky. Tuhové střepy byly ojediněle zdobené pásy radélka. Dva bikónické okraje doplňují tento malý soubor nálezu kuchyňské keramiky, datovatelné do pozdněhradištního období 1. poloviny 13. století. Další keramika je až z doby vrcholného středověku nejspíše ze 14.-16. století.

Josef Kovář, Milan Vokáč, Martin Kuča, FF MU Brno

Resumé

Příbram (Bez. Brno-venkov), Innenbereich der Gemeinde. Früh-bis Spätmittelalter. Lesefunde.

RADUŇ (okr. Opava)

Zámek Raduň, parcela č. 688. Středověk (?) – novověk. Záchranný výzkum.

V návaznosti na projekt obnovy budovy oranžerie včetně jejích přilehlých prostor byly pro potřeby statického posouzení provedeny drobnější výkopové práce sondážního charakteru v místě stávající cihlové zidky oddělující oranžerii od zámecké zahrady. Po zjištění archeologické situace následoval záchranný výzkum, realizovaný dne 28. 3. 2002.

Pod nadzemním novověkým cihlovým zdívem bylo na úseku cca 20 m v pěti nespojitých výkopech registrováno základové kamenné zdivo, kladené na písčitou maltu. Dochovaná výška 1 m a šířka 0,9 svědčí o poměrně masivnosti kamenného zdiva.

Patrné změny v konfiguraci terénu pravděpodobně zapříčinily odstranění původních datovatelných vrstev, jediná svrchní vrstva nasedající přímo sprašové podloží obsahovala výlučně

recentní materiály. Původní funkci zdiva, jeho prostorové vymezení a časové zařazení nelze na základě zjištěných skutečností prozatím objasnit.

Marek Kiecoň, NPÚ v Ostravě

Resumé

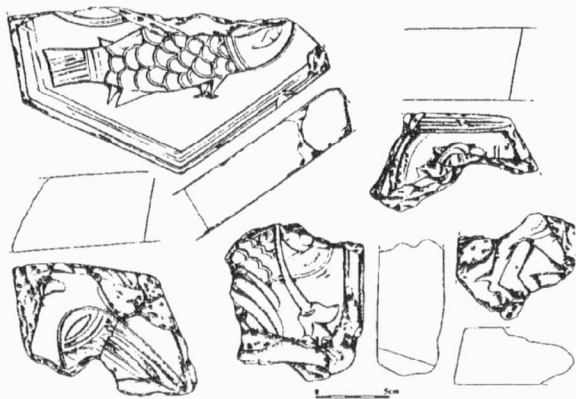
Raduň (Bez. Opava), Parz. N. 688. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

ROKYTNÁ (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Doba mladohradištní – středověk. Hradisko, středověká vesnice. Záchranný výzkum.

V listopadu a prosinci 2000 a v březnu a dubnu 2001 proběhl ve dvou etapách záchranný archeologický výzkum v obci Rokytňá, která je místní částí Moravského Krumlova. V první etapě, v roce 2000, byla sledována trasa STL plynovodního přivaděče Moravský Krumlov – Rokytňá, kde se nepodařilo nalézt doklady pravěkého osídlení. Významné poznatky však přinesla druhá etapa vlastní plynifikace obce Rokytňá v roce 2001. Hradisko se nachází na výrazné ostrožně, na pravobřeží stejnojmenné řeky. Tvoří ho jednak akropole v poloze „Velké Hradiska“ blíže opyše ostrohu, jednak rozsáhlé předhradí v prostoru dnešní obce. Koncentraci předhradního osídlení lze doložit zejména v trati zvané „Malé hradiska“, ležící v pásmu jižně příčné fortifikace dělící obě hlavní části lokality. Podloží předhradí tvoří jílovitá spraš. Nadmořská výška činí 240-260 m. Archeologické nálezy pocházejí z prostoru současné obce. Jejich výskyt můžeme na ZM ČR 24-33-20 v měřítku 1:10 000 vymezit trojúhelníkovou plochou s body 413 mm od západní sekční čáry : 76 mm od jižní sekční čáry; 424 mm: 54 mm, 433 mm : 88 mm. Výzkum se soustředil na ověřování a dokumentaci zjištěných situací. Vzhledem k tomu, že výkopy probíhaly v místech komunikací, chodníků a předzahrádek, nebylo možné provést odkryv ani menšího rozsahu. Přesto se podařilo získat ojedinělý soubor archeologických nálezů.

První a nejpočetnější skupinou objektů (cca 20) byly různé typy jam z přelomu 10./11. století až po polovinu 12. století, kdy v tomto prostoru existovalo známé hradisko, zkoumané především B. Novotným, R. Procházkou a dalšími badateli. Bylo součástí tzv. hradské soustavy na rozhraní znojemského a brněnského údělu. Ojedinělé keramické nálezy pocházejí také z průběhu eneolitu, doby bronzové a období Velké Moravy. Keramika ze středohradištního období se od mladší liší zlomkovitostí a opotřebovanými lomy. Za nejdůležitější lze pokládat objev nového příkopu (označen jako jáma 506, 513 a 529), který probíhal ve směru V-Z na S straně románského kostela v Rokytňě. Jedná se o nově zjištěnou fortifikaci ověřenou na třech místech, která dělila prostor předhradí na 2 poloviny a v podstatě oddělovala prostor s místním názvem „Malé hradiska“ od vnějšího předhradí. Z příkopu se pak – tak jako i z ostatních objektů – podařilo získat poměrně početný keramický materiál a další nálezy. Za unikátní lze považovat soubor 5 šestibokých dlaždic s reliéfy (obr. 41. – ryba, gryf, orlice), které jsou velmi zachovalé a patří k nejvýznamnějším objevům z tohoto období vůbec. Z horní části příkopu pochází několik zlomků trojúhelníkových a čtvercových hladkých nebo

Obr. 49. Rokytná. Soubor reliéfních šestibokých dlaždic z nově zjištěného příkopu 1. pol. 12. století.
Rokytná. Das Fundkomplex der Bodenfliesen aus der 1. Hälfte des 12. Jahrhunderts.

reliéfních dlaždic, které jsou stejně staré, případně mladší a jsou vyrobeny z méně kvalitního keramického těsta. Dlaždice dokládají existenci luxusní dlažby v románské sakrální, případně světské architektuře, která stála v okolí kostela. Tím vyvstává opět otázka vlastního stáří dnešního kostela, ve kterém se zachovaly velké části původního románského zdiva z velkých kvádrů, pozorovaných a zčásti dokumentovaných při opravě fasády roku 1995 (sdělení R. Procházky). Na základě těchto poznatků se lze oprávněně domnívat, že je možné kostel sv. Leopolda (původně sv. Hypolita) ztotožnit s původní sakrální stavbou z poloviny 12. století, která se dosud zachovala i z větší části v podobě obvodového zdiva. Druhým důležitým nálezem je soubor keramiky z objektu 519, který lze podle analogií zařadit k nepočetným jihomoravským nálezům datovatelným kolem roku 1000.

Zbývá část objektů je datována do průběhu 14.-15. století, tedy již do období vlastního fungování středověké vsi. Při výzkumu se nepodařilo najít nálezy z průběhu konce 12., 13. a počátku 14. století, tedy z období těsně po násilném vyvrácení hradiska. Jediným dokladem o gotické fázi kostela je část kamenné kružby okna, které se podařilo místním obyvatelům zachránit při demolici přístavku márnice.

Zdeněk Čermák, ÚAPP Brno

Resumé

Rokytná (Bez. Znojmo). Dorfkern. Jüngere Burgwallzeit. Burgwall, spätmittelalterliches Dorf. Rettungsgrabung

RUDIMOV (okr. Zlín)

„Jankulka“. Raný středověk (?). Mohylník. Zjišťovací výzkum.

Při povrchovém průzkumu v prosinci 2003 v prostoru lokality „Gradca“ u Rudimova na Slavičíně se podařilo v místě trati s pomístním názvem „Jankulka“ v lesním porostu lokalizovat skupinu několika dosud neznámých mohyl. Jednalo se celkem o pět objektů, v jednom případě je ale identifikace poněkud nejasná. Tato nová lokalita je situována na ZM 1

: 10 000, č. l. 25-34-18, od Z s.č. 344 mm, od J s.č. 249 mm a nachází se na katastru obce Rudimov ve vzdálenosti 150 m západním směrem od silnice spojující Slavičín a Rudimov. Jednotlivé objekty, pokud se skutečně jedná o mohyly, dosahují v některých případech výšky přes 1 m, jsou vesměs oválného půdorysu o průměru kolem 7 m a ve dvou případech zde byly zjištěny recentní výkopy. Poněkud překvapující je jejich umístění v severním svahu známého návrší Gradca. V těsné blízkosti se nachází menší vodoteč, která vytvořila ve zdejší flyšové podloží hluboký zářez. Ve vzdálenosti ca 300 m jihozápadním směrem od této lokality je situován mohylník, objevený J. Kučerou již v 80. letech 19. století (Dostál 1966, 162-163).

Jedná se o skupinu čtyř mohyl na vrcholu táhlého terénního hřbetu (nadmořská výška kolem 460 m) vesměs kruhového půdorysu o průměru 7 m a dochované výšce mezi 0,5 m až 1 m nad okolním terénem.

V průběhu zmiňované rekognoskace terénu se podařilo zachytit další skupinu pravděpodobných mohyl, a to východním směrem ve vzdálenosti ca 1 km od zmiňované komunikace spojnice mezi Slavičínem a Rudimovem. Lokalita je situována na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-34-18, od Z s. č. 365 mm, od J s. č. 222 mm a nachází se již na katastru města Slavičína. Pomístním názvem je tato trať označována jako „Jamné“. Zde se podařilo na mírném vrcholovém hřbetu identifikovat celkem čtyři objekty oválného půdorysu o průměru přes 3,5 m, dochovaná výška je kolem 0,3-0,4 m nad úroveň povrchu současného terénu. Orientovány jsou v řadě ve směru sever – jih a byly všechny poškozeny recentními výkopy. Zda se v obou uvedených případech zřejmě se jedná o dosud neznámé mohylníky, prokáže další případný výzkum.

*Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno
 Josef Ščuglík, M Slavičín*

Literatura

Dostál, B., 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě, Brno

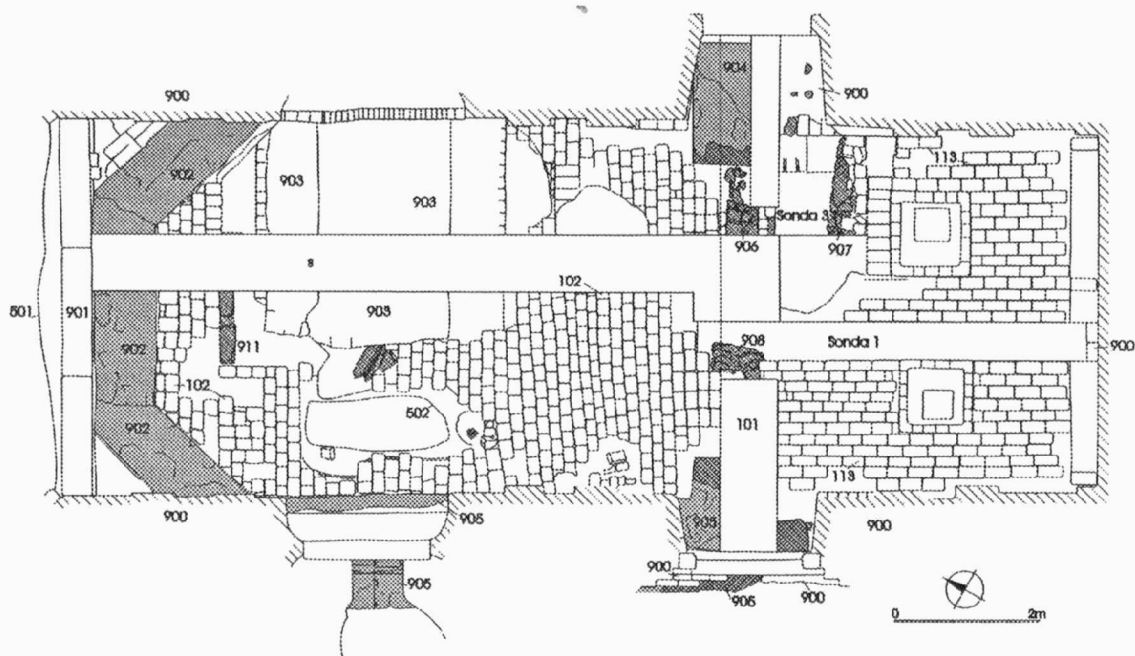
Resumé

Rudimov, (Bez. Zlín), „Jankulka“. Frühmittelalter. Hügelgräberfeld. Terrainbegehung

SLAVKOV U BRNA (okr. Vyškov)

Kostel sv. Jana Křtitele. Středověk, novověk. Kostel. Záchran-
 ný výzkum.

Zkoumaná lokalita se nachází v katastrálním území města Slavkova u Brna, v ulici Špitálská; náleží již k původní předměstské osadě Špitálky situované vně městských hradeb. Jde o polohu na mírném jižním svahu nad údolím Litavy, vzdálenost od některé z dnes silně regulovaných či kanalizovaných vodotečí nepřesahovala 200 m. V tomto prostoru patrně již ve 13. století stál špitál založený řádem německých rytířů, který dočasně zanikl v 15. století. V závěru téhož století ho obnovil a r. 1497 bohatě nadal Jan Zelený ze Šanova. Po zničení během třicetileté války byl špitál a kostel znovu postaven r. 1676. Nynější podoba je výsledkem barokní přestavby či dostavby

Obr. 50. Slavkov, kostel sv. Jana Křtitele. Půdorys zkoumané části kostela, šedě vyznačena starší fáze.
Slavkov, Kirche des St. Johann des Täuflers. Im Grundriss ist die ältere Phase grau ausgefärbt.

kolem roku 1743, rodinná hrobka Kouniců byla postavena v roce 1795.

Záchranná akce byla vyvolána sanací podlahy a základového zdiva stávajících budov. Před zahájením výzkumu byly v celém interiéru kostela i v přilehlých špitálních budovách odstraněny podlahy do hloubky přibližně 30 cm. Takto obnažené situace byly v kostelní lodi začištěny a zdokumentovány, přičemž důraz byl kladen na zdivo starší gotické stavby. Kvůli zachycení západního ukončení kostela byla založena sonda 1, v níž však zdivo zjištěno nebylo. Za západní průčelí lze považovat obě zdi vypreparované u dnešních vchodů. Pro zjištění hloubky založení základů a především kvůli ověření pravěkého osídlení (indikováno nálezy z přemístěných vrstev hřbitova) byla následně založena sonda 2. V návaznosti na hloubení odvodňovacích rýh byly poté dokumentovány další fragmenty staršího zdiva v profilech 4 a 5. K výzkumu mimo hlavní loď, v prostorách původního hřbitova, nebylo přistoupeno. Výzkumem se podařilo odhalit téměř kompletní půdorys starší, gotické stavební fáze kostela. K ní náleží polygonální závěr (k. 902), prokazatelně bez opěráků, dále boční zdi sledovatelné pod stávajícím zdivem lodě a část západního průčelí ukončená kamennými články (k. 904, 905). Západní stěna nebyla patrně zcela uzavřena – porušená zdiva k. 906 a 908 nedosahují zdaleka šířky obvodové nosné zdi k. 905. Je možné, že jde o zdivo oddělující prostor kostela od dalších, bezprostředně navazujících prostor špitálu. Tento gotický kostel byl zdlážděn cihlovou podlahou k. 102, porušenou následně při stavbě hrobky Kouniců (k. 903). V prostorách kostela a v jeho bezprostředním okolí se dlouhodobě pohřbívalo, čímž byly zničeny téměř všechny stopy starších aktivit. Na lokalitě byla dále zjištěna přítomnost útržkovitě dochované pravěké sídlištní vrstvy (k. 119; viz kap. Doba bronzová). Další řešení problematiky stárí jednotlivých stojících špitálních budov a případných stavebních fází kostela je možné pouze po provedení stavebně-

historického průzkumu – předběžně je snad možné uvažovat o souvislosti dochovaného gotického zdiva s obnovením špitálu v závěru 15. století.

David Parma, ÚAPP Brno

Resumé

Slavkov u Brna (Bez. Vyškov), Spitalkirche des Johannes des Täuflers. Spätmittelalter. Rettungs- und Sondagegrabung.

SUDOMĚŘICE (okr. Hodonín)

„Horní chmelnice“, „Valcha“. 12.-13. stol. Záchranný výzkum.

Při záchranném výzkumu na stavbě obchvatu obce byly zachyceny mimo jiné (viz kap. Eneolit, Doba bronzová, Doba železná, Doba římská a stěhování národů) zahluobené sídlištní objekty s keramikou datovanou podle předběžného posouzení do 12. až 13. stol.; další nálezy pocházejí z kulturních vrstev. Pokračování výzkumu je plánováno na rok 2004.

David Parma, ÚAPP Brno

Resumé

Sudoměřice (chem. Bez. Hodonín). Jüngere Burgwallzeit/Spätmittelalter, offene Siedlung. Rettungsgrabung.

ŠTERNBERK (k. ú. Šternberk, okr. Olomouc)

Areál hradu Šternberka, parc. č. 92. Vrcholný středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Lokalizace souřadnice: X= 541964.96, Y= 1106432.71; X= 541960.51, Y= 1106435.60; X= 541961.09, Y= 1106436.63; X= 541967.25, Y= 1106436.08

V podzimních měsících roku 2003 pokračovaly po přerušení terénní úpravy v prostoru terasy pod hradní kaplí. Již v roce 2001 byl odstraněn násyp o síle 0,50-1,80 m vzniklý při některé z pozdějších rekonstrukcí hradu (přestavba 1886 až 20. léta 20. století, 1930-1938), a to až na úroveň svažující se valounové dlažby. Ze zásypu pochází mj. soubor renesančních kachlů s reliéfní výzdobou, pokrytých zelenou i vícebarevnou glazurou. Tento materiál je zajímavý i tím, že obsahuje také jedince vyrobené za stejné formy jako kachle pocházející z výzkumů na území historického jádra Olomouce.

Projekt na odvlhčení zdiva severního křídla předhradí si vyžádal v roce 2003 další výkopové práce na terase pod kaplí v roce 2003. Podél zdiva budovy předhradí byl snížen terén až do vzdálenosti 1,53 m od budovy (obr. 43). Bylo zjištěno, že i pod valounovou dlažbou se nachází násyp obdobného charakteru jako nad ní. Kromě značného množství zlomků břidlice (střešní krytina) obsahoval novověkou a subrecentní keramiku od 19./20. století, jakož i nahodilé zlomky rezné „krupičkové“ keramiky 14. století. Rovněž zde byl zaznamenán výskyt zlomků renesančních glazovaných kachlů se stejnými motivy jako v sezóně 2001.

Ve zkoumaném prostoru bylo odkryto torzo kamenné zdi (k. 907) široké 1,001,20 m, vedoucí ve směru SV-JZ. Jako pojivo byla užita poměrně kvalitní malta. I když byla zeď již v minulosti značně poškozená, byl zachován úsek vedoucí ke zdi budovy předhradí, na kterou se napojoval. Zeď 907 tvořila s vnější severní zdí předhradí (k. 905 a 906) jeden celek. Lze proto usuzovat, že byla vystavěna nejpozději v letech 1532-

1536, kdy vzniklo i předhradí. Patrně jde o parkánovou hradbu, využívanou před přestavbou hradu v 16. století. Blíže datování situace ve zkoumaném prostoru bylo znemožněno novodobými úpravami, výše zmiňovaný zásyp terasy zde ležel přímo na skalním podloží.

Hana Dehnerová, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

Dehnerová, H. – Michna, P. 2002: Přehledy archeologických výzkumů – Areál hradu Šternberka, in: Státní památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 2001, Olomouc, 86.

Sedláčková, H. (ed.) 1998: Renesanční Olomouc v archeologických nálezech. Sklo, slavnostní keramika a kachle. Archeologické výzkumy Památkového ústavu v Olomouci 1973-1996. – Renaissance Olomouc in archaeological Finds. Glass, Festive Ceramics and Tiles. Archeological Research of the Institute of Landmark Conservation in Olomouc 1973-1996. Olomouc.

Resumé

Šternberk (Kat. Šternberk Bez. Olomouc), Burg Šternberk, Parzelle Nr. 92. Hochmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

TOPOLANY (okr. Olomouc)

„Za Pořežínem“. Novověk. Vojenský tábor. Ověřovací výzkum.

Leteckým snímkováním byly dne 26. 6. 2003 v blízkosti letiště v Olomouci-Neředíně na katastru obce Topolany zjištěny růstové příznaky tupouhlého nároží příkopu vojenského tábora. Lokalita se rozkládá na mírném svahu obráceném k SV do údolí Křelovského potoka s nadmořskou výškou 240-249 m a lze ji identifikovat v mapě MZ 1:10 000, list 24-22-18, v souřadnicích Z s.č.:J s.č. – 443 mm : 178 mm.

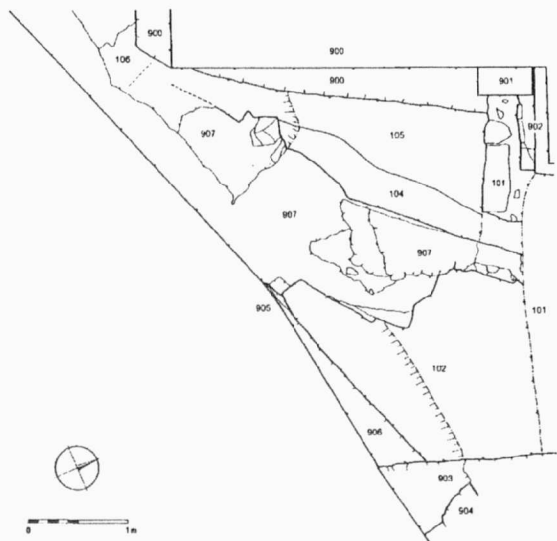
Díky vhodným klimatickým podmínkám bylo možné nalezený útvar identifikovat přímo v terénu a provizorně jej zaměřit. Dne 24. 10. 2003 byla pomocí stroje provedena sondáž potvrzující přítomnost příkopu. V sondě byl dokumentován řez příkopem lichoběžníkovitého tvaru s rozměry 4,1 x 1,4 m.

Příkop můžeme interpretovat jako polní opevnění vojenského tábora, který prozatím nelze blíže ztotožnit s konkrétním tažením, jichž se v okolí Olomouce v 17.-19. století uskutečnilo několik. Snad mohlo jít o součást obranného postavení pruské armády vybudovaného při obléhání města Olomouce v květnu roku 1758. Toto polní opevnění zabezpečovalo tyl obléhacího sboru polního maršála Keitha a bylo rozloženo na levém břehu řeky Moravy na spojnících Horka – Křelov – Neředín – Slavonín – Nemilany.

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Topolany (Bez. Olomouc), „Za Pořežínem“, Neuzeit – 17.-19. Jh. Militärische Anlage. Vorläufige Sondage.

Obr. 51. Šternberk, hrad, terasa pod kaplí. Celková situace plochy zkoumané v r. 2003; 900 = hradní kaple, 901, 902 = pilíře kaple, 903 = parkánová hradba, 904 = recentní odvlhčovací zídka, 905, 906 = předzáklad a zdivo severního křídla předhradí, 907 = nově odkryté lomové zdivo; 106 = skalní podloží.

Gesamtansicht der in 2003 freigelegten Fläche. 900, 901, 902 – Burgkapelle, 903 – Zwingermauer, 904 – rezente Abwässerungsmauer, 905, 906 – Mauer des Nordflügels der Vorburg, 907 – neu entdecktes Mauerwerk, 106 – felsiger Untergrund.

TOPOLANY (okr. Vyškov)

„Žleby od Herolticka“. Střední doba hradištní. Pohřebiště. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranná akce byla vyvolána stavbou suchého poldru, a to v návaznosti na stavbu dálnice D1 Vyškov – Mořice. Lokalita je situována jižně od intravilánu obce, na rozhraní nivy Lukovského potoka a mírného východního svahu, který do ní pozvolna spadá. Jedná se o polohu v úzkém severojižním žlebu, členicím poslední severní výběžky Litenčických vrchů. Vzdálenost od dnešního toku potoka je přibližně 30 m, nadmořská výška lokality je 238 m n. m.

Stavba suchého poldru probíhala za postupného archeologického dohledu; nejprve byla z prostoru pod hrází a z prostoru určeného k zaplavení těžkou mechanizací odstraněna povrchová vrstva ornice. Pod ní byly odkryty pouze tmavé podorňiční vrstvy a náplavové sedimenty potoka, v kterých nebyly rozeznatelné žádné archeologické struktury. Následně byla na sprašové podloží skryta nevelká plocha na západním konci hráze, částečně zařezaná do svahu. Zde byly následně odkryty dva hroby ze středohradištního období a část rámcově stejně starého raně středověkého sídliště, reprezentovaného šesti zahloubenými jamami. Jeden z hrobů měl poměrně bohatou bojovníckou výbavu tvořenou mj. sekerou, nožem a párem ostroh. Lokalita je velmi zajímavá vzhledem k prostorové blízkosti dalšího středohradištního osídlení (včetně dvou pohřebišť), odkrytého v roce 2002 v trase budované dálnice (Bálek – Berkovec – Kos – Lečbych – Matějčická – Parma – Přichystal – Šmíd, v tisku).

David Parma, ÚAPP Brno

Literatura

Bálek, M. – Berkovec, T. – Kos, P. – Lečbych, M. – Matějčická, A. – Parma, D. – Přichystal, M. – Šmíd, M. (v tisku): Předběžné výsledky první etapy záchranného archeologického výzkumu v trase dálnice D1 Vyškov – Mořice, PV 44 (2002), Brno.

Resumé

Topolany (Bez. Vyškov), „Žleby od Herolticka“. Mittlere Burwallzeit, Skelettgrab. Rettungsgrabung.

TULEŠICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk/novověk?. Sídliště. Záchranný výzkum.

V září roku 2003 byla výkopem pro plynové potrubí zachycena poblíž hlavního vstupu do zámku v Tulešicích sídlištní jáma. Místo, nacházející se v nadmořské výšce okolo 293 m, na mírném jižním svahu klesajícím od hospodářských budov v jihozápadní části zámeckého areálu k Tulešickému potoku, je na ZM ČR 1:10 000, listu 24-33-24, určeno bodem o souřadnicích 55:170 mm od západní jižní sekční čáry. Zlomky keramických nádob, získané vzorkováním výplně, dovolují rámcovou dataci objektu do středověku až novověku, a lze proto uvažovat o jeho souvislosti s hospodářskou činností probíhající na zdejším zámku.

Michal Přichystal, ÚAPP Brno

Resumé

Tulešice (Bez. Znojmo), Innenbereich der Gemeinde. Mittelalter/Neuzeit?. Siedlung. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár n. Sázavou)

Košikov. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum

Archeologický výzkum menšího rozsahu byl proveden v rámci výstavby příjezdových komunikací k plánované průmyslové zóně Velká Bíteš – Košíkov. Lokalita se nachází cca 1 700 m jižně od středu městečka Velká Bíteš, v těsném jižním sousedství dálnice D1. Lze ji charakterizovat jako mělké ploché údolíčko, které bylo v období před kolektivizací venkova a melioracemi mokřadem a zčásti prameništěm dnes již zaniklé vodoteče. Sklon je mírný až nepostřehnutelný severní. Dne 10. 09. 2003 byly zjištěny stavební zemní práce většího plošného rozsahu na katastru města Velká Bíteš, místní část Košíkov. Bezprostředně na to byla pracovníky Archaia Brno provedena prospekce na staveništi, kde byly na některých místech identifikovány archeologické objekty, zasažené stavbou. Podrobnou povrchovou prospekci byly v ohrožené ploše zjištěny i movité archeologické památky, jako zlomky středověké a blíže neurčené keramiky. Nález archeologických objektů i zlomků keramiky byl ohlášen MěÚ Velká Bíteš a Archeologickému ústavu AV ČR v Brně.

Vzhledem k nekvalitně a pouze strojovou mechanizací provedené skrývce i vzhledem k tomu, že ohrožená plocha byla poničena technikou, byl povrch stavby velmi nečitelný. Vyjma několika nepřilíh výrazných podpovrchových struktur v západní a východní větvi budoucí komunikace byl v jižní větvi prokázán zahloubený archeologický objekt velikosti asi 1,5 x 0,7 m. Tento objekt lze charakterizovat jako nepravidelně oválnou až protáhlou jámu s neostrým, spíše plynule přecházejícím okrajem. Výplň byla tvořena tmavšími probarvenými uloženinami. V tmavší části zjištěné výplně bylo identifikováno větší množství malých až středně velkých zlomků dřevěných uhlíků. V následující, listopadové etapě byl na lokalitě na základě správního řízení, vedeného Krajským úřadem Kraje Vysočina, nařízen podle zákona 20/1987 sbírky, archeologický výzkum. V této době bylo zjištěno, že výše uvedený archeologický objekt v jižní větvi skrývky byl stavební technikou zcela zničen. V jeho bezprostřední blízkosti však byla identifikována koncentrace dalších několika objektů. Ve východní větvi stavby pak byl identifikován, prozkoumán a zdokumentován další objekt, kterým byla pravidelně oválná jáma s výrazně propálenými výplněmi a soustavou menších jamek při vnějším obvodu.

Pokud jde o movité archeologické nálezy, byly zjištěny především v prostoru odhumusené plochy, tedy nikoliv ve výplni zjištěného archeologického objektu, protože ten není zatím kresebně zdokumentován ani geodeticky zaměřen, a není tedy možné jej exkavací narušit. Jednalo se zejména o zlomky keramiky, kterých bylo v rámci jednorázové povrchové prospekce nalezeno 23 kusů. V tomto zatím nevelkém souboru můžeme rozlišit několik časových horizontů. Jako nejstarší lze označit nejvíce poškozené fragmenty hrubší, oxidálně pálené keramiky s výraznou příměsí mleté či drcené tuhy. Jedná se o technologii, která byla v našich zemích užívána v mladších obdobích pravěku, tj. v době halštatské a latén-

ské, v raném středověku, přičemž za horní hranici jejího výskytu lze označit konec třináctého století. To je i nejpravděpodobnější datace nalezeného materiálu. Další částí souboru je výrazně slídnatá keramická zboží povrchem páleným mnohdy již redukčně, které patří plně do období vrcholného středověku. Skupina ještě jemnější plavené keramiky, točené na rychle rotujícím hrnčířském kruhu, která byla v souboru dále rozlišena, patří pak do období časného novověku. Zbytek souboru možno označit za nejmladší. Jedná se o zlomky uch a lomů výdutí a jsou opatřeny polevou.

Stávající stav archeologických terénních zjištění nedovoluje prakticky žádnou historickou interpretaci. Stav skrývky ornice ani neumožňuje zjistit, jaké množství podpovrchových archeologických struktur se ve zkoumané ploše nachází. Současná etapa výstavby budoucí průmyslové zóny Košíkov na území Velké Bíteše dále představuje plochu o výměře 8 000 m² a je pouze počátkem stavebního dění, které se zde plánuje v souvislosti s prodejem jednotlivých pozemků budoucím investorům. Zemní stavební zásahy v tomto případě budou představovat další hektary narušené plochy.

Petr Hrubý, Archaia Brno, a. p. s.

Resumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár n. Sázavou), „Košíkov“. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Im Jahre 2003 wurde eine kleinere Rettungsgrabung in der Nähe des Markts Velká Bíteš durchgeführt. Die Fundstelle befindet sich südlich des Marktes, knapp an der Autobahn D 1. Es handelt sich um den Bau der neuen Straße zum geplanten Gewerbegebiet. Diese Bau hat wenige Siedlungsobjekte gestört. Die Interpretation der Fundsituation ist aber sehr unsicher. Aus der Grabungsfläche kommen leider nur wenige Funde. Es handelt sich um Fragmente mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí. Město. Středověk, novověk. Záchranný výzkum

V listopadu 2003 proběhla dokumentace řezů na stěnách výkopu vzniklého vyzvednutím tanků na pohonné hmoty v prostoru Masarykova náměstí (k novějším výzkumům na Masarykově náměstí viz Doležel 1999, Doležel – Smutná 1997, Doležel – Smutná 1999a, Doležel – Smutná 1999b; Procházka, v tisku). Velká Bíteš se rozvíjela postupně kolem obdélného fóra, nálezy keramiky „hradištní“ tradice zdobené radélkem 1. pol. 13. století pocházejí především z jeho jižní části (Doležel 1997, 157; Procházka – Doležel 2001, 37). Někdy před rokem 1252 přechází Bíteš ze zeměpanských rukou do držení Bočka z Berneku a zůstává v majetku šlechtických rodů již v podstatě nastálo (Doležel 2000, 177).

Na stěnách jámy byly zdokumentovány situace antropogenního původu (výkopy a uloženy). Nejstarší situaci představovaly do podloží zahloubené výkopy 0500, 0501 a 0505. Obsahovaly velké množství přepálené mazanice, čímž se jejich výplně výrazně odlišovaly od ostatních uloženin na lokalitě. Protože se vzorkováním nepodařilo získat datovací materiál,

Obr. 52. Velká Bíteš. Poloha výzkumu v rámci Masarykova náměstí.

Velká Bíteš. Die Lage der Ausgrabung im Areal des Masaryk Platzes.

můžeme tyto objekty datovat pouze rámcově do vrcholného středověku až novověku. Při interpretaci nevylučujeme možnost, že se jedná o pozůstatky částečně zahloubeného nadzemního objektu zaniklého v důsledku požáru. Popsané situace byly narušeny mladším výkopem (0506) s vápnitým dnem. Na západním řezu byla zaznamenána další, s předchozími nespojitá situace tvořená výrazným výkopem 0502 a mladšími výkopy, které jej narušovaly.

Petr Hejhal, Archaia Brno, a. p. s.

Literatura

- Doležel, J. 1997: Několik poznámek k dějinám Velké Bíteše ve 13. a 14. století. Městská vrchnost a městský statut, duchovní správa. In.: Z pravěku do středověku, 156-164
- Doležel, J. 1999: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 40 (1997-1998), 380-382
- Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411, *Mediaevalia archaeologica* 2 /2000, 159-259.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1997: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 1993-1994, 260-262.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1999a: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 39 (1995-1996), 469.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1999b: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 39 (1995-1996), 470.
- Hejhal, P. 2003: Velká Bíteš. Masarykovo náměstí – likvidace podzemních nádrží PHM. Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, ARCHAIA Brno, o.p.s.
- Procházka, v tisku: Velká Bíteš, Masarykovo náměstí č.p. 4, parc.č. 163/164/25, Přehled výzkumů 44, 2002.

Procházka, R. – Doležel, J. 2001: Současný stav poznání počátků jihomoravských měst, *Přehled výzkumů* 42, 2000, 25-74.

Resumé

Masaryk Platz wurden bei der Sanierung der ehemaligen Tankstelle die Profile mit Begehung- und Siedlungsschichten dokumentiert, als auch Gruben, die mit ausgebranntem Lehmewurf ausgefüllt wurden. Möglicherweise handelte sich um ein teilweise eingetieftes Objekt, das durch einen Brand zugrunde ging. Anhand der Mangel der datierbaren Funde ist es schwierig, den beschriebenen Befund näher als ins Spätmittelalter oder frühe Neuzeit zu setzen. In der Westwand der Baugrube gab es noch andere, mit dem vorigen Objekt nicht im Zusammenhang stehende Siedlungsgruben

VELKÉ LOSINY (okr. Šumperk)

Extravilán obce. Středověk, novověk. Ojedinelé nálezy. Povrchový sběr.

Povrchovým sběrem na podzim 2003 byla shromážděna větší kolekce novověké keramiky.

Místem nálezu byl táhlý odlesněný hřeben nad lázeňským lesíkem, nad soutokem říčky Račinka a jejího bezejmenného přítoku, 1 km SZ od středu obce.

Zdeněk Schenk, FF MU

Resumé

Velké Losiny (Bez. Šumperk). Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Einzelfunde.

VELKÝ TÝNEC (k. ú. Vsisko, okr. Olomouc)

„Skličky“. Střední doba hradištní. Novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Na katastrálním území obce Velký Týnec v místní části Vsisko (trať Skličky) byl proveden záchraný archeologický výzkum před zahájením výstavby obchodně-společenského centra Olympie. Záchraný výzkum byl prováděn v termínu od 6.5. do 9.6.2003. Výzkumná plocha měla obdélný půdorys a je vymezena z jihu rychlostní komunikací R 35 (obchvat Olomouce) a z východu silnicí první třídy č. 55, která spojuje města Olomouc a Přerov. Výzkumná plocha se mírně svažuje od východu k západu až k výraznému terénnímu zlomu, odkud prudce klesá k západu k řece Moravě. Právě na tomto zlomu se nachází západní třetina výzkumné plochy a zde byly prozkoumány zahloubené objekty ze střední doby hradištní, datované podle nalezené keramiky. Podloží zde tvořily říční valouny, do nichž byly jámy zapuštěny. Od terénního zlomu směrem k východu se objekty zahlubují do sprašového podloží. V severovýchodní třetině zkoumané plochy byly nalezeny zahloubené objekty z období eneolitu (MMK, KNP), datované podle keramického materiálu. Naopak v severojižní třetině prozkoumané plochy byly objeveny objekty z období kultury s lineární keramikou. Jedná se vlastně o tři samostatná naleziště, jež jsou od sebe vzdálena stovky metrů. Celkem bylo prozkoumáno 119 zahloubených objektů.

V průběhu výzkumu bylo vykopáno a zdokumentováno několik řezů, jež vedly přes dvě patrně splachové vrstvy. Během výzkumu bylo odstraněno staré plynové vedení, které protínalo celou délku výzkumné plochy. Dvojice rour plynového potrubí vedly rovnoběžně vedle sebe od východu k západu. V podzimních měsících roku 2003 (září-listopad) byl průběžně prováděn archeologický dohled při výstavbě tlakové kanalizace, která vedla směrem od staveniště obchodně-společenského centra Olympie až k čistírně odpadních vod, ležící na západním okraji Velkého Týnce. Během archeologického dohledu nedošlo k narušení archeologické situace, byla pouze porušena novodobá meliorace.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

Velký Týnec (Kat. Vsisko. Bez. Olomouc), „Skličky“. Mittlere Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

VĚŽKY (okr. Kroměříž)

„Telák“. Raný středověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Dne 22. 11. 2003 bylo prostřednictvím povrchového sběru na katastru obce Věžky shromážděna menší kolekce keramiky. Lokalita se nachází cca 600 m jihozápadně od středu obce. Kromě nevýrazného keramického materiálu z doby bronzové dokládá několik kusů keramiky zdobené horizontálními rýhami a vlnicí osídlení této polohy v raném středověku (střední době hradištní).

Zdeněk Schenk, Martina Sedláčková, FF MU Brno

Resumé

Věžky (Bez. Kroměříž), „Telák“. Frühmittelalter. Siedlung. Lesefunde.

VÍTKOV (okr. Opava)

Náměstí Jana Zajíce, k. ú. Vítkov, p. p. č. 25. Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí dlažby v západní části náměstí a výstavbou nové kanalizace. Dokumentovány byly dva profily (v celkové délce 22,0 m) ve stěně výkopu pro kanalizaci, který probíhal paralelně se západní stranou náměstí, v odstupu 9,5 m od jeho domovní fronty. V hloubce 0,7-0,8 m od úrovně současného terénu se nacházel povrch navětralého skalního podloží (droba), na který nasedal cca 0,2-0,3 mocný půdní horizont tvořený hnědošedou prachovou jílovitou hlínou. Jeho povrch byl překryt vrstvou (k. 105) šedé prachové jílovité hlíny s uhlíky, ze které se podařilo získat nevelký soubor keramických zlomků, rámcově datovatelných do 16.-17. století. Výše byla uložena vrstva k. 104 s četným výskytem drobných zlomků místní droby, kterou lze považovat za zpevnění plochy náměstí a která překrývala i ojedinelý mělký zahloubený objekt s nálezy 16.-17. stol. Vzorováním této vrstvy bylo získáno několik sekundárně umístěných středověkých keramických zlomků. Svrchní část dokumentované stratigrafie náměstí je novověkého až recentního původu.

du, zaznamenan byl rovněž novověký odvodňovací kanálek z lomového kamene.

Michal Zezula, NPU v Ostravě

Resumé

Vítkov (Bez. Opava). Jana Zajíce Platz. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VYSOKÉ POPOVICE (okr. Brno-venkov)

„Dlouhé“. Raný středověk. Povrchový průzkum.

Mimo neolitické předměty byly při podrobném průzkumu mikroregionu Vysokých Popovic doloženy ojedinělé zlomky raně středověké tuhé keramiky. Nalezené střepy byly objeveny ve spodní části členitého jižního svahu mezi železniční tratí Okříšky-Brno a potokem Habřina v blízkosti inundace již zmíněného potoka, 600 m JV od kostela. Nadmořská výška je 430-445 m a pozice v ZM 1:25 000, mapa 24-332 Mohelno, 350 mm od Z s.č., 76 mm od S s.č.

Z nalezených datovatelných fragmentů keramiky vyniká bikónický okraj a dvě výdutě hrncovitých tvarů ozdobené šikmými záseky na liště na přechodu hrdla a výdutě. Předběžně je můžeme zařadit do náplně mladohradištní keramiky, spíše do 12. století. Střepy se nacházejí asi v sekundární pozici a můžeme předpokládat, že pocházejí z historického jádra Vysokých Popovic a na lokalitu se dostaly zemědělsko-technickými pracemi. V obci samé se nachází pozdněrománský kostel a již v letech 1228 a 1262 se po Popovicích píše místní vladkové (Kratochvíl 1904, 250; Plaček 2001, 713). Všechny předešlé údaje tak ukazují na vznik Popovic již v mladohradištním období. Se zemědělskou činností obyvatel nedalekých Vysokých Popovic mají zřejmou souvislost i četné zlomky vrcholně středověké kuchyňské keramiky nalezené na lokalitě.

Milan Vokáč, Martin Kuča, Josef Kovář, FF MU Brno

Literatura

- Kratochvíl, A. 1904: Vlastivěda Moravská. Ivančický okres. Brno.
Plaček, M. 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha.

Resumé

Vysoké Popovice (Bez. Brno-venkov), „Dlouhé“. Frühmittelalter. Terrainbegehung.

VYŠKOV (okr. Vyškov)

Ul. Radnická č. 2. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V rámci dlouhodobé rekonstrukce radničního komplexu ve Vyškově byly v roce 2003 provedeny stavební úpravy objektu v Radnické ul. č. 2. Dům je vklíněn mezi hlavní budovu radnice, na kterou se přimyká z jihu, a rohovou průjezdní stavbou Radnická č. 4. Čelní stěna ústí do uličky Radnická, která vybíhá z Masarykova náměstí směrem k zámku na dnešním nám. Čs. armády. Na mapě ZM ČR 24-42-11 se plocha výzkumu nachází v okolí bodu 5:144 mm Z/J od s.č.

Písemně je existence domu doložena až v 17. stol., ale stavebně-historický průzkum jej klade minimálně do 16. stol. a předpokládá, že ani tato renesanční stavba nevznikla na zeleňném drnu. Do souvislosti s jeho středověkými předchůdci je dáván i zachovaný valeně klenutý jednoprostorový sklep pod severní polovinou budovy. Vnitřní renesanční dispozice a architektonické prvky však úplně zanikly v mladších přestavbách. Z původního domu se zachovalo pouze obvodové zdívo ve výši přízemí.

Výzkum se uskutečnil nejprve v interiéru budovy, kde byly hloubeny sondy pro statické zajištění čelní stěny. Sondy byly položeny rovněž v exteriéru při venkovním líci základového zdíva. Omezený rozsah sond v této etapě výzkumu dovolil zdokumentovat pouze základové zdívo tvořené lomovými kameny kladenými na hlinu. V jižní části objektu byl v hmotě zdíva identifikován kamenný vynášecí pás umístěný nad požárovými vrstvami, které, jak se později ukázalo, byly výplní staršího zahloubeného objektu (suterénu). V severní části domu bylo zjištěno, že objekt zde byl původně podsklepen dvoupatrovým sklepem. Horní, patrně plochostropý sklep byl zasypán v 18. či 19. stol. a stavební práce postupně odstraňovaly tyto novověké navážky za účelem obnažení kamenné klenby spodního, dosud funkčního sklepa. V druhé etapě stavebních prací byly postupně strženy všechny obvodové zdi domu, což umožnilo plošně zdokumentovat všechny fáze zdejší zástavby.

Po zbourání objektu se na ploše vrysovaly kromě kamenných základů původního měšťanského domu v severní části plochy i půdorysy několika starších zahloubených objektů. Mezi nejstarší patřila rozměrná jímka rámcově datovaná do 2. pol. 13. stol. a část čtvercové jímky obsahující materiál z přelomu 13./14. a průběhu 14. stol. Jako důležitý pro datování kamenného domu se nakonec ukázal zbytek vyzděné renesanční jímky, kterou tento dům svými základy porušoval. Jeho vznik lze tedy dávat do souvislosti nejdříve s výstavbou radnice v 2. pol. 16. stol. Totéž platí i pro zachovaný jednoprostorový sklep, který nemohl být starší než obvodové zdívo. V prostoru jižní části zbouraného domu byl porušen zahloubený objekt, který nerespektoval současnou uliční síť ani zástavbu a pokračoval do prostoru ulice Radnická. Jeho celý půdorys se nepodařilo zjistit, zdokumentován byl pouze obdélný profil o délce přibližně 5 m. Objekt byl zahlouben cca 2,5 m do terénu. Ve výplni, kterou tvořily vrstvy propálené hlíny a kousky mazanice, byly nalezeny zlomky keramiky z 2. pol. 15. stol. Z náleзовé situace vyplývá, že se jedná o pozůstatek zahloubeného suterénu nadzemního dřevohlíněného domu, který byl součástí původní zástavby této části města.

Zuzana Baarová, M Vyškovska

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Radnická Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZAKŘANY (okr. Brno-venkov)

„Záhumenice“. Raný novověk. Náhodný nále. Povrchový průzkum.

V dolní části východního svahu 100 m vpravo od silnice ze Zakřan do Vysokých Popovic, v blízkosti obce (350 m S od

kostela) byl roku 1999 objeven zlomek komorového reliéfního kachle. Poloha lokality v ZM 1:25 000, mapa 24-332 Mohelno je 469 mm od Z s. č. a 97 mm od S s. č. Světle hnědošedý zlomek je na vnější straně slídovaný. Fragment výzdoby zřejmě představuje část heraldické figury. Časově pak nález spadá do 16.-17. století a ukazuje nejspíše na souvislost se dvorem ve vsi uváděným v písemných pramenech ve 14.-1. polovině 16. století (Kratochvíl 1904, 343).

Josef Kovář, Martin Kuča, Milan Vokáč, FF MU Brno

Literatura

Kratochvíl, A. 1904: Vlastivěda Moravská. Ivančický okres. Brno.

Resumé

Zakřany (Bez. Brno-venkov), „Záhumenice“. Frühmittelalter. Einzelfund.

ZLATÉ HORY (okr. Jeseník)

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Ve dnech 13.10. a 23.10.2003 byl proveden záchranný výzkum při bourání a opětovné výstavbě staticky narušené opěrné kamenné zdi farního kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Zlatých Horách (pod r. č. 213 je kostel evidován v ústředním seznamu kulturních památek).

Na konci Kostelní ulice stojí farní kostel, okolo nějž se nacházel původní hřbitov, který je dnes zatravněn. Svatostánek ve Zlatých Horách je trojlodní stavbou se třemi věžemi, z nichž dvě jsou v rozích západního průčelí. Dnešní podoba stavby vznikla při barokní přestavbě, která setřela jeho původní gotický vzhled (více k historii a stavebnímu vývoji kostela Goryczková – Grůza 1999). Areál je situován na patě svahu Rochova kopce a je vůči ulici převýšen o cca dva a půl metru. Do svahu je i částečně zahlouben závěr svatyně i obě sakristie. Záchranný výzkum se konal pouze ve dvou dnech, a to vždy když pracovníci stavební firmy odstranili část opěrné zdi ležící na jižní straně kostela blíže jeho západnímu průčelí. Poté následovala dokumentace odhaleného úseku a opětovné sestavení zdi (kontext 902) z těchž kamenů, ze kterých byla postavena původní zeď. Schodiště i s opěrnou zdí (kontext 905) při západním průčelí bylo nově přestavěno v roce 1934 (Goryczková – Grůza 1999, 87). Zdivo průčelí pokračovalo i na jižní straně, kde k němu byla přistavěna zkoumaná opěrná zeď. Na její starší fázi zděnou z kamene na maltu, s odlišitelným základem (kontext 901), byla později dostavěna mladší kamenná zeď (kontext 900). Tato konstrukce je zahloubena pod úroveň dnešního povrchu jen cca 0,20 metru, je zděná na směs jílu a vápna. Obě etapy nejsou stavebně provázány. Mladší zdivo se bortí, což je jedním z hlavních důvodů oprav. Ve starším zdivu bylo nalezeno několik keramických zlomků, které pocházejí z období vrcholného středověku a novověku. Ze starší opěrné zdi bylo odebráno několik vzorků malty. Dále se během stavebních prací vytvořil nový odvod dešťové vody, jenž vedl od dešťového svodu z jižní věže v západním průčelí do nově zbudované šachty (v době výzkumu již s plastovou rourou). Tato šachta byla vykopána vedle nově opravené opěrné zdi kvůli vyrovná-

ní výškového rozdílu kostela a dnešní úrovně Kostelní ulice. Šachta končí o 3,56 metru níže, než je úroveň terénu obklopujícího kostel. Dešťová voda je dále odváděna v plastové rouře pod úroveň dnešního povrchu v prostoru mezi novou farou a opěrnou zdí chrámu do městské kanalizace v Kostelní ulici. Šachta pro odvod dešťové vody narušila jednotlivý novověký násyp (kontext 102), na kterém stojí západní část kostela. Tento zásyp hlinitého charakteru obsahoval zlomky cihel, kameny, fragmenty keramiky a části lidských kosterních ostatků. Lidské kosti byly odevzdány Římskokatolickému farnímu úřadu ve Zlatých Horách k pietnímu pohřbení. Starší opěrná zeď a novověký zásyp (kontext 102) vznikly současně s barokní přestavbou kostela mezi léty 1699-1702, kdy bylo postaveno nové západní průčelí a trojlodí kostela bylo prodlouženo a rozšířeno. Při kopání nového odvodu dešťové vody v úseku mezi jižní věží a šachtou bylo také částečně porušeno valounové dláždění na tzv. anglickém dvorku – vzniklé roku 1937 (Goryczková – Grůza 1999, 87).

Jakub Vrána, AC Olomouc

Literatura

Goryczková N. – Grůza A., 1999: Stavebně-historický průzkum farního kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Zlatých Horách, rukopis uložen na Římskokatolickému farnímu úřadě ve Zlatých Horách.

Resumé

Zlaté Hory (Bez. Jeseník), Pfarrkirche Mariä Himmelfahrt. Neuzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung

ZLÍN (k. ú. Malenovice, okr. Zlín)

„Mezicestí“. Doba středohradištní. Sídliště. Záchranný výzkum

V roce 2003 proběhla další etapa archeologického výzkumu na známé polykulturní lokalitě „Mezicestí“ na katastru Zlína-Malenovic, vyvolaná výstavbou dalšího nákupního střediska CENTRO II (lokalita je situována na ZM 1 : 10 000, l. č. 25-31-24, od Z s.č. 227 mm a od J s. č. 74 mm, 233 mm a 98 mm). Naleziště leží na návrší mírně terénní vlny nad starou říční terasou levého břehu řeky Dřevnice (nadmořská výška se pohybuje kolem 195 m). Při realizaci průzkumných prací se ve čtvrcích I a II podařilo při snižování kulturní vrstvy (k. č. 600) doložit poměrně intenzivní osídlení na lokalitě ve středohradištním období. Zachyceny byly sídlištní objekty (č. 604 a 605), jejichž výplň obsahovala značné množství kamenů a částečně také mazanice. Vedle keramického materiálu (hrnce zdobené vícenásobnou vlnicí, v několika exemplářích jsou zastoupeny také značky na dnech) bylo získáno také množství osteologického materiálu a fragmenty železné strusky. Z předchozích výzkumů bylo sice na lokalitě známo středohradištní osídlení, ale teprve v roce 2003 se podařilo prokázat také existenci jednotlivých objektů se značnou kumulací nálezů.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé

Zlín (Kat. Malenovice, Bez. Zlín), „Mezicestí“. Frühes Mittelalter – Mittlere Burgwallzeit. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (okr. Znojmo)

V roce 2003 provedla znojemská pobočka ÚAPP Brno 8 pozitivních záchranných archeologických výzkumů, z nichž 6 bylo v prostoru historického jádra města a 2 v areálech klášterů před městskými hradbami (špitální kostel sv. Alžběty a areál kláštera Louka).

Ul. Horní Česká 15. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě výtahu v prostoru dvorního traktu budovy speciální školy v listopadu 2003 (obr. 45:1) se podařilo zachytit průběh středověké zdi a stratigrafickou sekvenci novověkých vrstev. V nich se nacházely i části druhotně přemístěných středověkých vrstev, které můžeme podle keramického materiálu datovat do průběhu 14. století.

Obr. 53. Znojmo. Výřez z plánu města z roku 1815 s vyznačením jednotlivých pozitivních akcí. 1 – ul. Horní Česká 15, 2 – ul. Dolní Česká 15, 3 – kostel sv. Alžběty, 4 – kostel sv. Mikuláše – krypta, 5 – Václavské náměstí 3, 6 – ul. Obroková 10, 7 – ul. Obroková 19.

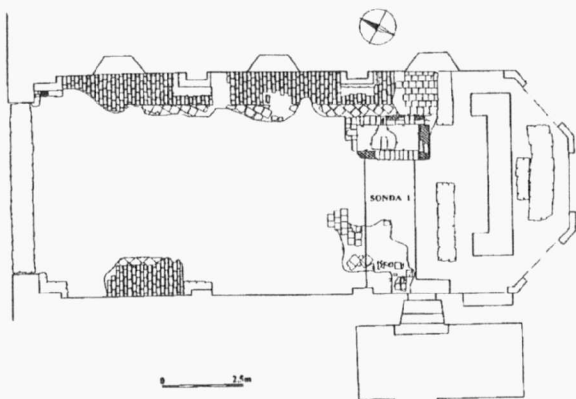
Znojmo. Ausschnitt aus dem Plan der Stadt aus dem Jahre 1815. 1 – Horní Česká Str. 15, 2 – Dolní Česká Str. 15, 3 – Elisabethkirche, 4 – Nikolaikirche – Krypta, 5 – Václavské Platz 3, 6 – Obroková Str. 10, 7 – Obroková Str. 19.

Ul. Dolní Česká 12. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě plynovodní přípojky pro čtyři byty se podařilo ve dvorním traktu budovy zdokumentovat zbytky středověkých vrstev s materiálem 13.–14. století (obr. 45:2).

Kostel sv. Alžběty. Středověk, novověk. Město. Církevní architektura. Záchranný výzkum.

V průběhu let 2002–2003 byl prováděn archeologický výzkum v rámci sanace kostela sv. Alžběty (obr. 45:3), kde bylo prováděno odvodnění obvodového zdiva a uvnitř kostela snížení úrovně podlahy o 0,5 m. Při hloubení více než 2 m hlubokého výkopu u vnější zdi presbytáře byl z navážek získán reprezentativní soubor kamnových kachlů z průběhu 16. století. Ze zásypů vnitřního prostoru lodi se podařilo získat výběr středověké a novověké keramiky, byly zde dokumentovány i půdorysy několika novověkých hrobů. Za mimořádný nález lze považovat čtvercový barokní náhrobek hostinského Matyáše Hájka, který vlastnil hostinec „U zlatého kříže“, dodnes existující naproti kostela. Z vnějšího i vnitřního prostoru kostela

Obr. 54. Znojmo – kostel sv. Alžběty. Půdorys presbytáře se zbytky pozdně renesanční dlažby, starších zdí a plánované sondy pro rok 2004.

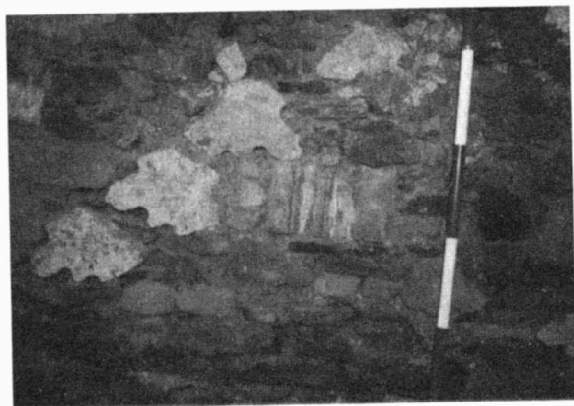
Znojmo – Elisabethkirche. Grundriss des Presbyteriums mit Resten des Spätrenaissance – Pflasters, älterer Mauern und geplante Sondagen im Jahr 2004.

pak byl získán větší soubor zlomků dalších vrcholně středověkých až barokních náhrobků, ale i velký soubor starších, většinou gotických kamenických prvků. Podle kompletního vrchlíků okenní kružby pak byly vyrobeny věrné repliky pro zbylá okna v presbytáři kostela. Tam se také podařilo lokalizovat zbytky starších středověkých zdí a především úroveň renesanční cihlové dlažby z obdélných a čtvercových tvarovek a cihlami obezděnou hrobku s vročením 1620 (obr. 46 – půdorys presbytáře). Výzkum bude uzavřen v roce 2004.

Kostel sv. Mikuláše. Středověk, novověk. Město. Církevní architektura. Záchranný výzkum.

Výzkum (obr. 47. – zdivo krypty) byl prováděn v letech 2002–2004 v úzké součinnosti se studenty katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity pod vede-

ním P. Cimburkové, která kosterní pozůstatky zpracovala pro svoji diplomovou práci. Archeologický výzkum se soustředil především na dvě skutečnosti. Především na stavební vývoj krypty a podrobnou kresebnou dokumentaci jak půdorysu, tak zejména starších stavebních článků, které byly použity jako stavební materiál ve východní čtvrtině zdiva krypty (obr. 47). Součástí terénního výzkumu bylo zaměření prostoru krypty i kompletní začistění podlahy obou jejích komor. Můžeme konstatovat, že zde nebyly nalezeny žádné hrobové jámy ani jiné starší archeologické objekty. Byl pouze registrován a dokumentován systém drobných plytkých kúlových jamek podél delších stěn obou komor, jež nepochybně souvisí se stavbou krypty a do kterých byly kotveny sloupy lešení ramenátů pro vyklenutí klenby. Dále se podařilo na několika místech zachytit přibližně kruhové jámy vytesané do skalního podloží, které byly vyplněny recentní suti. Tyto objekty mohly vzniknout pouze při výstavbě krypty nebo později při druhotném otevírání prostoru objektu a pokusech o vykrádání. Za nejstarší část zdiva lze považovat litý základ levé strany vítězného oblouku,

Obr. 55. Znojmo – kostel sv. Mikuláše. Detail zdiva krypty s použitými gotickými stavebními prvky.
Znojmo – Nikolaikirche. Detail des Mauerwerks der Krypta mit sekundär verwendeten Spolien.

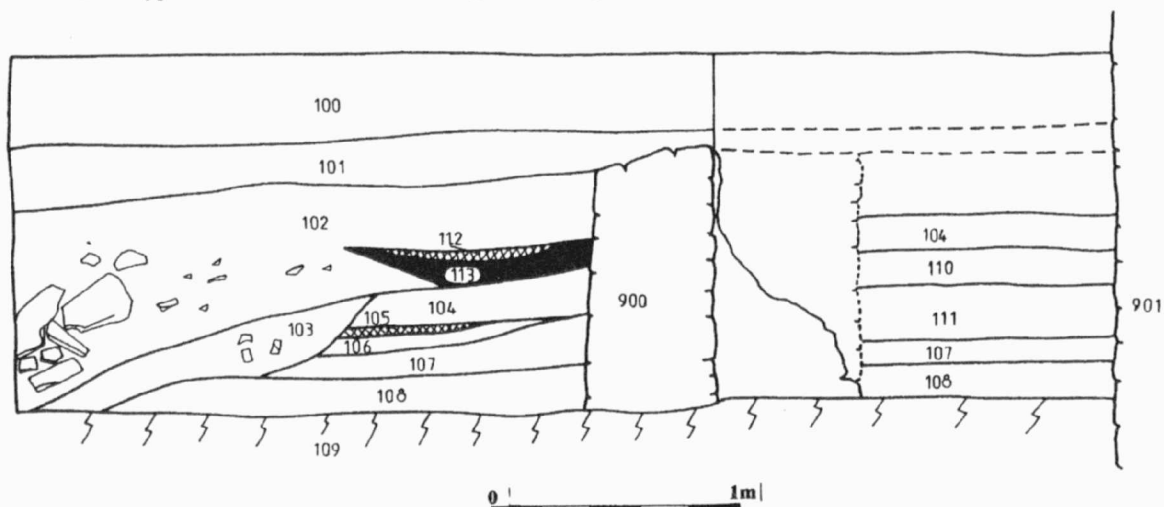
na kterém jsou patrné původní vrstvy, které zde existovaly před výstavbou krypty. Podle nálezů německých feniků z druhé světové války (pod funkčním vstupem z lodi), můžeme datovat poslední ověřené otevření tohoto prostoru. O mladších zásazích nebyly archeologicky získány žádné informace. Dosavadní poznatky dovolují soudit, že současná krypta je barokní novostavbou. Gotické stavební články, které jsou zazděny ve zdivu východní části obou komor, nebyly zatím odborně vyhodnoceny – nebyly zahrnuty ani do nedávného podrobného vyhodnocení stavebního vývoje chrámu (Kroupa 1996); mohou např. pocházet z někdejší kaple při severní boční lodi kostela, přestavěné barokně r. 1679, případně z některé z hřbitovních kaplí (Kroupa 1996, 96, 99). Zatím se nepotvrdila existence starších vývojových fází kostela, které byly v tomto prostoru lokalizovány J. Kovárníkem a V. Haškem. Tuto skutečnost však může ověřit případný záchranný archeologický výzkum. Laboratorní část archeologického výzkumu se v současné době soustřeďuje doba na laboratorní ošetření drobných svátůstek z organických i anorganických materiálů, na prozkoumání spinadel bot a jiných součástí oděvů, které byly nalezeny při rozebírání deponie kosti nalezeny a tvoří jedinečný soubor tohoto typu ze Znojma.

Literatura

J. Kroupa, P- 1996: Farní kostel svatého Mikuláše ve Znojme, Průzkumy památek 2, 73-100)

Václavské náměstí 3. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Na několika místech v prostoru dvora a mázhauzu byla zjištěna důležitá stratifikace pravěkých a středověkých vrstev (obr. 45:5). Ve dvoře se podařilo prozkoumat a ověřovat 1,5 m mocnou sekvenci (obr. 48. – profil), která začínala pravěkou vrstvou ze starší doby bronzové. Na ní nasedalo několik horizontů z keramikou pozdněhradištní tradice (2. pol. 12. století), průběhu 14.-15. století a novověku. V mázhauzu pak byl realizován výkop pro kanalizaci, v jehož profilu i půdorysu se podařilo zdokumentovat středověké souvrství a několik kúlo-

Obr. 56. Znojmo – Václavské náměstí 3. Profil stratigrafické sekvence od starší doby bronzové po vrcholný středověk.
Znojmo – Václavské Platz 3. Profil der Schichtenabfolge seit der älteren Bronzezeit bis zum Spätmittelalter.

vých jam původního dřevěného domu z průběhu 13.-14. století.

Ul. Obroková 19. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě dělicí zdi v prostoru dvorního traktu se podařilo zdokumentovat a ověřovat zbytky novověké a středověké stratigrafické sekvence s ojedinělými nálezy (obr. 45:6).

Ul. Obroková 10. Vrcholný středověk – poč. 13. století. Město. Záchranný výzkum.

V rámci závěrečné etapy rekonstrukce městského úřadu byla v prostorách budoucích veřejných toalet (obr. 45:7) prozkoumána do skály vytesaná kruhová zásobní jáma o průměru 2,4 a hloubce 1 m. Mimo ojedinělé zlomky pravěké keramiky z průběhu doby bronzové byla na dně jámy objevena koncentrace keramiky z níž se podařilo rekonstruovat několik celých tvarů a řadu dalších fragmentů. Mezi tvary jsou zastoupeny hrnce pozdněhradištní tradice s vícenásobnou vlnicí a grafitem v keramické hmotě; přítomná je však i nová kolonizační ostře pálená keramika bez grafitu s příměsí slídy. Za pozornost stojí i kostěné obložení rukojeti velkého nože či sekáče s vhloubenou výzdobou. Celý soubor lze datovat do počátku 13. století.

Klášteř Louka. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl realizován na počátku roku 2003 po demolici barokní ohradní zdi kláštera (ve spolupráci s Jihomoravským muzeem ve Znojmě, přírodovědné oddělení – Mgr. Šmerda). Výzkum se soustředil na dohled a dokumentaci přítomnosti starších kamenných prvků v destruovaném zdivu. Podařilo se vyjmout několik desítek článků a jejich zlomků, z nichž podstatná část byla převezena do JMM ve Znojmě, zlomky pak byly změřeny, popsány a byla determinována použitá surovina. Převážná část souboru zahrnuje články od gotiky po rané baroko, k zajímavým kusům patří nepochybně část románského portálu či masivní pravěká zrnětěrka.

Zdeněk Čermák, ÚAPP Brno

Resumé

Horní Česká Straße 15. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Dolní Česká Straße 12. Mittelalter. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Elisabethkirche. Mittelalter. Neuzeit. Kirchliche Architektur. Rettungsgrabung.

Nikolikirche. Mittelalter. Neuzeit. Kirchliche Architektur. Rettungsgrabung.

Václavské Platz. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Obroková Straße 19. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Obroková Straße 10. Spätmittelalter - Anfang des 13. Jahrhunderts. Stadt. Rettungsgrabung.

Kloster Louka. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)

„Sádky“. Středověk – novověk. Hřbitov. Záchranný výzkum.

Na základě smlouvy o dílo mezi objednatelem MEVA, a.s., a zhotovitelem, jímž byl Ústav archeologické památkové péče v Brně, proběhl v měsících únor – březen 2003 záchranný archeologický výzkum na stavbě „Skladový areál, a.s., Meva“ k. ú. Želešice. Lokalita se nachází na ZM ČSSR 1:10 000 list 24-34-14, 471 mm od Z s.č., 288 mm od J s.č. Výzkum se zaměřil na dokumentaci archeologických situací, které byly zjištěny během zemních prací při budování základů stavby. Lokalita leží V od obce Želešice v polní trati Sádky v nadm. v. 228-230 m J od silnice ve směru Želešice – Modřice. Místo výzkumu se nacházelo na rozmezí katastrů obce Želešice a městečka Modřice.

Záchranný výzkum potvrdil existenci řadově uspořádaného kostrového hřbitova, pravděpodobně ze středověkého-novověkého období. Již před zahájením vlastní stavby byly náhodně nacházeny v prostoru záchranného výzkumu v trati Sádky nehluboko pod povrchem ojedinělé lidské pohřby bez přidavných milodarů. V průběhu záchranného výzkumu byly zjištěny také hroby hromadné, po dvou a více jedincích v jednotlivě orientovaných jamách – všichni leželi hlavou k SZ.

Celkem bylo na ploše stavby zachyceno 6 hrobů se 7 pohřbenými lidskými ostatky. Teoreticky by se mohlo jednat o vojenský hřbitov související s obléháním Brna Švédy r. 1645. Podle písemných údajů se v Modřicích v období od 13.5. do 31.5. 1645 nacházel hlavní stan švédských vojsk vedených generálem Lennartem Torstensonem. Těž je možné, že šlo o hřbitov nekatolíků z 15.-16. stol. (Bretholz 1895; Balcárek 1993).

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura

Balcárek, J. 1993: Brno versus Olomouc. Pod Špilberkem proti Švédům. Brno.

Bretholz, B. 1895: Der Verteidigungs-Kampf der Stadt Brünn gegen die Schweden 1645. Brünn.

Resumé

Želešice (Bez. Brno-venkov), „Sádky“. Gräberfeld. Mittelalter – Neuzeit (15.-16. Jh.?). Rettungsgrabung.

ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)

„Dlouhé díly“. Středověk. Ojedinělé nálezy. Povrchový průzkum.

V archeologické kolekci Jiřího Racla (viz. paleolit a neolit) se nachází i několik metalických artefaktů získaných povrchovým sběrem v místech zaniklé komunikace. Jedná se o želez-

nou rombickou šipku s tulejí o celkové zachované délce 87 mm, zlomek bronzového zvonku a část měděného kování s lisovanou výzdobou.

Petr Žákovský, Martin Kuča, FF MU Brno

ŽIDLOCHOVICE (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce, Legionářská ul. č. 96. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti s plánovanou výstavbou rodinného domku na parc. č. 1543 v Legionářské ulici (na místě zbouraného domu č. 96) byl v měsících červenci a srpnu 2003 před zahájením zemních prací proveden záchranný archeologický výzkum. Poloha lokality je vymezena v ZM ČR 1:10 000, list č. 24-34-25, souřadnicemi 165 mm od Z s. č. a 141 mm od J s. č.

Na celkové ploše 70 m² bylo prozkoumáno a zdokumentováno 10 zahloubených objektů z období vrcholného a pozdního středověku. Výzkum přinesl zásadní zjištění, že uliční fronta domů na severní straně Legionářské (bývalé Farské) ulice byla v pozdním středověku posunuta směrem ke středu současné silnice. V následných rýhách pro přípojky vody, plynu, elektřiny a kanalizace, vedených pod dnešní vozovkou, se bohužel tento předpoklad nepodařilo ověřit, neboť tyto výkopy prořaly pouze vrstvy novověkých navážek do hloubky zhruba 50 cm. V linii současné uliční fronty nebyly výzkumem indikovány žádné pozůstatky středověkého domu, ale byla zachycena pouze část jeho hospodářského zázemí, sestávajícího z několika odpadních jam, kúlových jamek a jímky se žlabem. Poměrně jednotný keramický soubor a zlomek nožky skleněného poháru ho umožňuje datovat do 14.-15. století. Pozoruhodným objektem byla mělká jáma obdélníkovitého půdorysu (k. 511), v níž byly přes sebe uloženy kostry zvířat v anatomické poloze. Jedná se pravděpodobně o pohřeb uhynulých domácích zvířat. Podle předběžného osteologického určení jde minimálně o 4 koně a 1 prase domácí. Předpokládané mladohradištní kostrové pohřebiště, známé již od roku 1846 (Belcredi a kol. 1989, 179), nebylo na zkoumané ploše zachyceno.

Tomáš Zeman, NPÚ ÚOP

Literatura

Belcredi, L. a kol.: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov, Brno 1989, str. 179.

Resumé

Židločovice (Bez. Brno-venkov), Innenbereich der Gemeinde, Legionářská Str. 96. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ŽULOVÁ (okr. Jeseník)

Budova fary čp. 68. Pozdní středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum proběhl v rámci přestavby římskokatolické fary na penzion. Navázal na sondu S1/02 zjišťovací sondou S2/03 v místnosti budoucího baru. Sonda o délce 4,8 m a šířce 0,50 m dosáhla v hloubce 3,75 m intaktního geologického podloží tvořeného žulou. Na podloží nasedalo souvrst-

ví pozdně středověkých dorovnávek terénu o mocnosti 1,80 m, s nálezy keramiky z přelomu 14. a 15. století a železných artefaktů (např. zlomky srpů). Nad středověkým souvrstvím se nacházely novověké suťové navážky převážně z doby, kdy objekt fungoval jako součást pivovaru (od roku 1703).

Objevené pozdně středověké kulturní vrstvy tak zřejmě potvrzují existenci fortifikovaného předhradí hradu Frýdberku (Kouřil – Prix – Wihoda 2000, 104, 109; Plaček 1996, 152-obr. 162).

Pavel Šlězár, NPÚ ÚOP v Olomouci

Literatura

Kouřil, P. – Prix, D. – Wihoda, M. 2000: Hradý českého Slezska, Brno-Opava.

Plaček, M. 1996: Hradý a zámky na Moravě a ve Slezsku, Praha.

Resumé

Žulová Nr. 68 (Kat. Žulová, Bez. Jeseník). Spätmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

45 (2004)

2157/05